

YÖN

HAFTALIK GAZETE

KADIRLI
AGALARI

CHP. NERYE GİDİYOR?

TÜCUMAN

BÜLENT ECEVİT: CHP YE YÖN

OKUYUCUDAN YÖN E

AÇ DOĞU VE POLEMİK

Doğu, Doğu. Şu Doğu'ya; dertlerine, unutulmuşluğununa kimse bir çare bulamadı gitti. Bir Doğu fabisi, Doğu'yı olduğundan fazla görme korkusu, kararsız düşünceler içinde kara, kara sonuçlar çıkarma çabası var. Hani su Atsız var ya? Onun, oğlu Yağmur'a —yazık ki knaraka yetiştiyor— yaptığı vasiyetinamide iç düşmanlardan sayıyor Doğu'yı. Onun dili ile Kürtleri, Eh Atsız Sevr Andlaşmasına katılan bir Avrupalı gibi Türkiyemizi kuşa çeviriyor. Atsız'ı boğuna örnek almadım. Bizde bu tip düşünceler, geçmişte yapılan bir iki olaya —Şeyh Sait İsayan, Dersim Harekâti— danarak daima ters yorumda yer veriyor. Sanki Doğu tetkik, fırsat bulunca hemen harekete geçecekmiş gibi. Beyler, beyler! Olur olmaz bu ayrımları yapmak kötülik getirir bize. Oysa Doğu'nun açıktan kırıdayacak hali olmadığı gibi, böyle bir serüvene atılmaya niyeti yok sanırı. Geçmiş devirlerin hatalarını tekrarlamak bir fayda vermez. Doğu'ya işik, eğitim, ekonomik kalkınma gerek. İlkın kafaların içine işik sokmalı; ki, ilkın Doğu insanı insan gibi yaşamasını, dilitarya nümetlerinden tamamı bilineli ki Doğu, Doğu olsun. Çeşitli acıip propagandalar kendiliğinden yok olsun. Lâf devri geçti artık. Eğer Doğu'ya hakikaten kaynaştırmak en az Bati bölgemiz ayarına çikarmak istiyorsak başka çikar yolumuz yoktur. Sağ olsun Millî Emniyetimiz Doğu'dan suçlu imâl etme peşinde. Ayrılık gayrılık güdenleri takip millî ödev ama, elî merteğin görmek kadar ileri gitmekte zararlı bizce.

27 Mayıs ihtilâlinde sonra 55 ağa ve onların toprakları bir yılan hikayesi oldu. Bilen bilmeyen her yazar rahat koltuklarında ve Doğu'nun gerçeklerini bilmenden gâya bir işik tutma çabasıyle sardılar kaleme. Biz 55 ağına savunmak için yazıya oturmadık. Bizim asıl işkillemeımız nokta Türkiye'mizin kaderini bu 55 ağıya bağlayan safdillerin yanlış tutumlarındır. Hadi diyeлим bu 55 ağı: topraklarından edelim —ki peşinen tüm sönürülçilere karşı olduğunu belirtmek isterim.— Asalımlı, keselim. Acaba sosyal adalet, o mutlu nen yerine getirilebilcek midir? Kanaatimize, asıl şartları değiştirmedikçe Doğu'da üç kişi de kâsa birini ağa segeren kendilerine. Doğu'nun; ilgedeki işlerini yürütecek bir ağıya, ona

YÖN

IDAREHANE: BAKANLIKLER — ANKARA.
ATATÜRK BULVARI 137/B
Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Holleranlı
sokağı 32 Cagaloglu, Posta kutusu: 512 — İstanbul,
Telefon 229315 ★ Dixiliç basıldığı yer:
VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.S. —
İSTANBUL

OKUYULARINA YÖN ÇAĞRI

YÖN çeşitli çevrelerden gelen sabotajlarla karşı karşıya bulunmaktadır. YÖN, azimli okuyucu kütlesinin desteği ile, onu bârnamak isteyenlerin emellerini boşça çıkarmayı ve güçlükleri yemeyi bâlecektir. Mücadeleyi kolaylaştırmak ve gazeteyi daha mükemmel bir hale getirmek için, YÖN okuyucularını abone olmaya ve tanındıklarını abone ya zîlmaya teşvîke çağırıyor.

YÖN'e abone olunuz ve tanındıklarınızı YÖN'e abone ediniz.

YÖN, bu maksatla,

«UCUZ ABONE SERVİSİ»

kurmıştır. Yıllık abone 40, 6 aylık abone 20 liradır.

Abone için müracaat adresi:

P.K. 512 — İstanbul

Ülkerlikçilik yapacak bir seyye daima ihtiyaci olacak. Vaktaki Doğu mağarasından gün ışığına çika.

Turgut AKIN
Bir sanayici
konuşuyor

24 Subet tarihli yazınızı aldım. Bahsettiğim viedan azabu hususunda benden ağırlama istiyorsunuz. Her görüşüm değerli gazetenizin ıhlâl seviyesinde fikirler olarak kabul edilebilirlerse memnuniyetle yayılmanızı arzu ederim.

Evet, derhal kabul edilmeli gerekken husus Türk sanayisinin hakkaten eka- pâh bir âlem olduğunu.

Sanayiimizin meselesi, sosyal olmaktan çok uzaktadır. Hepsi, istismâz, şahsi servet kaprisleri gâysâne önemlidir. Bu hususta sanayicili yüzde yüz kabahâli bulmak doğru olmaz; haksızlıktır. Bu, analiz edilmesi gereken çok önemli bir keyifettir.

İkinci olarak benim viedan azabum geliyor... Bu, benim kendiime has, servet sahibi olmanın hakkına ne nisbette hakikaten sahib olduğuma karşılık bulamamadan gelir. Hepsi makâna olan yüzde otuzu halen başka bir sahâsa borçlu bulunduğu bir varlığın sahibiyim. İşe ligâlikten başladım. Yavaş yavaş yüksek mağâs-

rûmîlukları üzerine alarak bu gâyki fabrikamı temelini attım. Zaman ile borgulanarak fabrikamı büyütülmü. Başka fabrikalar da aştım. Borgla... Sâmidî çalışarak bu borcu ödürüyoruz. Evet, ödürüyoruz diyorum. Memur ve işçi arkadaşlar hep beraber çalışarak ödürüyoruz. İşçi ücretini, memur meşâmi ben de aylık ihtiyacımı alarak gânimizi sağlanırken, yapılan işlerde bânlardan artanla borcumu ödürüyoruz. Bir gün bory bitecek, varlık benim olacak ve bundan sonra artan para bana kalacak. Viedan azabum birinci sebebi bu varlıkta bütün iş arkadaşlarının bir hisesi olduğuna inanımla beraber

Avrupanın en ciddî gazetelerinden olan Neue Zürcher Zeitung'da YÖN ile ilgili şu yazı yayınlanmıştır:

27 Mayıs ihtilâlinde sonra sağlanan basın hâriyeti ile sosyal meseleler ve hattâ sosyal huzursuzluklar Türkîyede konuşulmaya başladı.

Ihtilâlden önce solcu olarak sadece İstanbul'a infîsâ eden Sosyalist partisi mevcuttu. bugün sosyalist temelleri kabul eden ikinci parti kurulmak üzere.

Çalışanlar Partisi adı ile ortaya çıkaçk yeni teşkilat, sadece asıl endüstri işçilerini değil, admâm da belirttiği gibi, bütün çalışanları hattâ — kurucularının ıqlamalarına göre — tam bir kütte parti olarak tâlik oğulları da toplamak niyetindedir.

Parti programını hazırlayan redaksiyon komitesinin teşakkü'l tarzına bakılırsa, bu partinin, geçen Aralıktan buyana intîşâ eden YÖN dergisinin prensiplerini kabul edecegi hemen hemen kesin gibidir. Baskısı daha gâmiden dikkat çeken bu dergi baştan beri, yurtta geniş bir yenilik hareketini uyandırmak hedefiyle ortaya çıkmıştır. YÖN, takip edilen prensipleri toplayan bir bildiri ile kamu oyuncunun karşısına çıkmış. Gayret ve hâşâ ile aralarında çok tanınmış ve kısmen solcu olmayan imzalar toplamıştır.

Bildiri her seyden önce açık bir «Plâni Ekonomi» ve devletçilik havası taşımaktadır. Ana hedef istihsalin çubuk olarak artırılmasıdır; bu yurdun bütün problemlerini çözücektir, fakat zaman kaybetmeden ve sosyal zararlarla sebep olmadan aneak geniş çevreli bir plâni gerçekleştirebilecektir. Endüstri hemen hemen tamamen devlete ait olmalı, özel teşebbüs sadece sınırları testit edilmiş bir alanda ve devletin sıkı denetimi altında çalışmalıdır. İlgî çekicî tarz, Atatürk'ün gercekleştirdiği Batılılaşmanın kabul edilmesi, fakat aynı zamanda batı Avrupanın yolunu yavas, masrafî ve ağır fedâkarlık isteyen bir yol olarak tenkit edilmesidir.

Bazı yazılarında Avrupa Sosyalizmi bile romantik ve sadece ilmetlerin paylaşılması problemini ön plâna getirdiği için iktisâden gelişmemis ülkeler için fâtihi imkânsız olarak tenkit edilmektedir.

bu hisseyi nispet ve tarz bakımından sahiplerine vermemeden doğar. Yani, ne nisbette ve nasıl?

Viedan azabum ikinci sebebi ise buna bulduğum gâredendir. Daha doğrusu teselliyeen bir tarzda olacak ve bundan sonra artan para bana kalacak. Viedan azabum birinci sebebi bu varlıkta bütün iş arkadaşlarının bir hisesi olduğuna inanımla beraber

ayrılanlara bu borcu nasıl ödüyleneceğim? Bilmem anlatıbiliyor muym? Servet yahut varlık yapılmamın alehinde değilim. Yani komîmizn en kötü tarafı ve hâzır zaman kabul edilemeyecek kötü tarafı olan «teşebbüb hürriyetinin» gâshının bir numarâ olduğunu. Ama, yukarıdan beri anlatığım oldukça temiz olan varlıkların da sahiplerine bir takmîl borçları yüklediğini kabul ediyorum. Üzüntü ve viedan azabundan kurtulmanın bir yolu acaba var mıdır? Elbetteki vardır. Bu da sosyal adalet nizamıdır. Benim kanûnum teşebbüb hürriyetini sunurlardır. Bir gâshının bir sosyal adalet sistemi gibi izdârapları önyelebilir. Bu tabii, mîtehâssis bilgilerimiz en iyi niyetli politikacılarmızın memleketimize getireceğî bir sistemdir.

Sanayiimizin, hattâ be-nâki gibi bir nevi «çâlikâlik» kurtarılması aneak sosyal kanunları mümkün olabilir. İktisâdi demîyeceğim fakat mallî tedbirler, Türkîtîcî ve hibeye saptırıcı yollardır. Milletçe mesut canh ve insan gibi yaşamak için komîmizden gidişte kaçılmak fakat, bu kişi servetin gâmarak ve kendini bilmez, mağrûr ve mîkehâkkîm sahibi yapan sahaya veya anlaysa da girmesine engel olmak ve mîsaade etmemeğ gârtur. Komîmiz insanları sârî yapsın. Bîz buna lâyk bir topluluk değiliz. Bu gânkî servet anlaysınız da artuk sosyallegmelidir.

Osmân Asaf KERMEN

refah yolu

TASARRUFALARINI
ZİRAAT BANKASINDA
TOPLAYANLARA AÇIKTIR

ZİRAAT BANKASI

UĞUR K.

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

İmtiyaz sahibi ve mesul müdürü: DOĞAN AVCIOĞLU

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümftaz Soysal, Doğan Avcioğlu

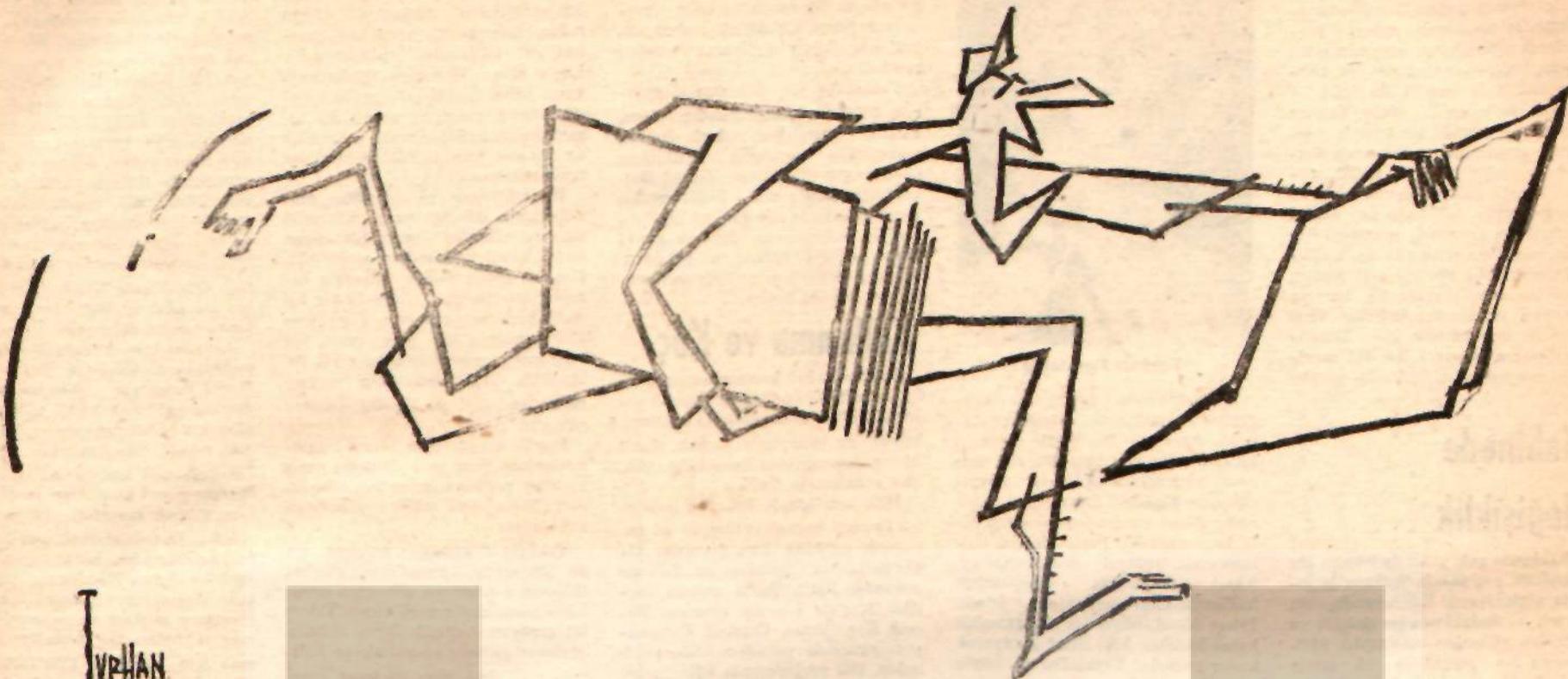
(BASIN AHLAK YASASINA UYMAYI TAAHHÜT ETMİŞTİR)

ABONE: Yıllığı (52 sayı) 58 T.L., altı aylık (26 sayı) 25 T.L., Üç aylık (13 sayı)

12:50 T.L.'dir. Öğretmen ve Öğrencilere İndirimli abone târifesi: Yıllık 48 T.L., altı aylık 20 T.L., Üç aylık 10 T.L.'dir. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN: Beher sâltunda santimetresi 25 T.L. dir.

1, 2, 3, 4, 5 ve orta sayfalara İlân kabul edilmez. Renkli İlânlar özel târifeye ve pazarlığa tâbîdir. Devamlı giyacak İlânlar için özel anlaşmalar yapılabilir. İlânlarından dolayı hâzır bir mes'ûlîyet kabul olunmaz.

YAZAMIYOOORI..

BAKİS

Faşizm nasıl gelir?

Son günlerde büyük sermayenin demokrasi anlayışı, görmek fırsatını bildik. Kadirli olayları, bugünkü işleyişinde rejimin, ağalar saltanatının nasıl kuvvetlendirildiği pişler öne sürdü. Gazetelerde, hocalarına en denemeli bayanlarından gidi, dola genel yetkililer Vehbi Koç'un konusmasının, büyük sermayenin demokrasi görüşünü ortaya koydu.

Koç'un veya büyük sermayenin demokrasi anlayışı, demokrasi düşmanlığına çok yakışmaktadır.

Büyük iş adamlının hareket noktası, sermaye emniyetidir. «Yerli ve yabancı sermaye çok korkaktır. Mutlak siyasi emniyet ve istikrar istenir.»

Bu nasıl sağlanır? Koç, bunun formülünü vermektedir:

1. Dört parti aralarında bir anlaşmaya ikili, politika görüşmeleri durdurulmalıdır.

2. Basın, iktidara gelen hükümetlere, «şic olsa da dört sene rahat çalışma fırsatı vermelii, tenkitlerden kaçınmalıdır.

3. Bir çok ana meselelerin, bu arada sosyal davranışların esasları teşit edilmeli, buna pariller buna sadık kalmalıdır.

4. T.B.M.M., «şic olsa da dört senedir bir devre için» çok önemli olmayan meselelerde hükümeti meşgul etmemeli, onu罢免 etmeli.

5. Kardeşlik havasının ve hazırlığın temin için bütün tedbirler alınmalıdır.

Koç'un siyasi hayatındaki tavsiyeleri bundan ibaretir. Büyük sermayedar, partilerin, basının ve T.B.M.M. gibi gönüllü olarak siyasi mücadeleye son vermesini, sözleşmeli bir koalisyona dayanan bir partilerin belli görüşlerde birleşmesini istemektedir.

Peki ama, bu birleşmenin ölçüsü ne olacak? Büyük sermayedar, ölçüyü açıkça ortaya koymaktadır. Ölçü, sermaye: «Çok korkak» diye yasllandırılan yetki ve yabancı özel sermayenin emniyeti gerçekleştirilmelidir. Özel sermaye korunması ve teyik edilmelidir. Bu madsatla, dahi teşebbüs dayanan bir kalkınma sistemi gidilmeli, halen çok az vergi ödese de mülteciplerin vergileri indirilmeli, onları devlet eliyle bol kredi ve bol sermaye sağlanmalıdır.

Koç, işi ürerlerinin maliyet açısından bu memleketlerine nazaran yüksek olduğunu dikkate alır, fakat sosyal adamlar ve bânyo reformları konusunda bir şayiyelemektedir...

Sosyal davranışlar partileriyle olacağının ve hâncı gerçekleştirmek için her türlü tedbir

almacagına göre, sermaye bakımından buının manası, grevlerin ve ücret artırmalarının önlenmesi, sermayenin rafat ve hazırlığını kaçıran fikirlerin susturulması olası gerektir.

Bir an için, bu fikirlerin gönüllü olarak değil de, zor kuvvetle veya bir kanunu gerçekleştirildiğini faredelim. Faşizm denilen belâ bundan başka bir şey değildir. Batsda faşizm, kendini emniyyette hissetmeyen büyük sermayenin oturter bir idareye sahip olması, küttekerin sosyal alanındaki taleplerinin gerekirse kan dökerek susturulması şeklinde ortaya çıkmıştır.

Görünüşe göre, bizim büyük sermaye de, sosyal gruplar arasındaki tartışmalara son vermek suretiyle, «şic değilse dört yıl için» bir cins gönüllü faşizm istemektedir. Bu istek gönüllü olarak sağlanamayınca — ki demokrasiden tamamıyla vazgeçmeye sağlanamaz — ne olacaktır? Bu durumda, parti görüşmelerini ve fikir tartışmalarını hızumsuz ve tehlikeli sayan görüş, sermayenin istediği hazırlığın zorda gerçekleştirilmesine rıza göstermeyecek midir? Sosyal uyanışı önemek maaşlıyla, böyle bir rejimi arzulamayacak midir?

Büyük sermayenin Güney Amerikada demokrasi karşı koymduğu ve onların menfaatini savunan askeri diktatörlükleri tercih ettiği, Asyada da görülmüş oturter idarerle işbirliği yaptığı hatırlanmalıdır.

Bizde de büyük sermaye, 27 Mayıs'tan sonra ortaya çıkan sosyal uyanıştan Türkiye'ye bağlamıştır. Sermaye, çeşitli muhafazakâr unsurlarla birleşerek ve kuvvette dayanarak, sosyal gelişim durdurmayı çabayaşılıkla, Demokrasiye bağlı olanların bu tehdidine karşı uyanık olması lâzımdır.

Bununla beraber, bugünkü dönemin büyük sermayeyi koruduğu unutulmamalıdır. Emekçilerin adaletsiz bulduğu bu düzen, sermayenin nüfuz ve kudretini göstermesine elverişlidir. Mesela bir Vehbi Koç, bakanlardan çok daha kudretli ve nüfuzluudur. Bu sebeple, büyük sermayenin, bugünkü haliyle demokrasiden sikayette olması için, ciddi bir sebep yoktur. Endiseyi, gelecek konusun, yanı demokrasinin gerçekten işlemeye başlamasından duyulan korku doğurmaktadır.

Ağaların demokrasisi

Şehre gög etmiş büyük sermaye gibi, toprak ağalarının da belli bir demokrasi anlayışı vardır. Orta sayfadaki ağalar yazısında belirtildiği fizere, ağalar çok partili hayatı kolayca uyumuşlardır. Bu adamlar, «dâvalarının, bir taraftan gitgide eşiye yerine avene ve bunun özel bir şekli olan seçenek beslemek, diğer taraftan partileri ele geçirerek, aile

fertlerine Vilâyet Daimî Encümen Üyelikleri ve milletvekillikleri sağlamak suretiyle yürütüme başlamışlardır. T.B.M.M. de çok sayıda ağa temsilcisinin bulunması bir tesadîf değildir. Zavallı seçenek bir çok halde hanî partîye oy verirse versin, şâkîyeti olduğu ağalar seçmek sorunda kalmaktadır. Parti listelerinde başta yerleri işgal eden ağalar, halk ve iktidar arasında bir örümcek ağı kurmuştur.

Güney Amerika örneği ortadadır: Geniş köylü küttekerine bir eşya gibi sahip olan büyük toprak sahipleri, hükümete hâkimdir. Bu hâkimiyeti kolayca sağladığı için toprak aristokrasisi, parlamenter sistemi benimsenmekte mahzur görmemiştir. Nitekim bu memleketlerde parlamenter sistem, küttekerin ezilmesi pahasına mutlu azınlığın hürriyetlerini ve toprak aristokrasisinin menfaatlerini korumustur. Bugün Arjantinde, içi küttekerin Peron gibi bir diktatörün peşinden sürükleneşenin temel sebebi, parlamenter sistemin o memleketlerde kazandığı bu gerici hüviyettir.

Bizde de parlamenter sistem, genel ölçüde ağaların yarına söylemektedir. «Türk demokrasisi, ağalar saltanatının Avrupa adıdır» diyen Çetin Altan'ın fazla mübahaga ettiği söylenemez. Bu sebeple ağalar, büyük sermayeden daha da miyop görüslü oldukları için, bizim demokrasiden sindirim memnundur. Fakat bu durum uzun müddet devam edemez. Türkiye'de ağalar saltanatının sürüp gitmesi kolay değildir. Memleketimizde başlıyan sosyal uyanış, ağalar saltanatına ergez son verecektir. Onları sosyal bir kuvvet olarak tasfiye eten ciddi bir toprak reformu, eninde sonunda gerçekleştirilecektir. O zaman, sahte demokrasiden çok memnun görünen ağaların, gerçek demokrasiye karşı olacakları kolayca tahmin edilebilir.

Kısaca, bugünkü sistemden faydalananlar, aslında demokrasiyi istemeyenlerdir. Demokrasi istemediği müddete, bu adamlar sekil bir demokrasi tarattivitàrlar.

Hergeden önce halkın idaresi demek olan demokrasi, emekçi kütteke teşkilatlanma ve her türlü istismarla mücadele imkanını getirdiği takdirde, demokrasi olacaktır. O zaman da, bu günün sahte demokratlarını her halde demokrasi sahâsında göremeyeceğiz!

Halk ilericidir

Burada bir noktayı iyice belirtmek lazımdır: Bir kisim aydınlar, demokrasının kötü iş-

mesinden halkı sorumlu tutmaktadır. Bu çevreler «Halk cahil, halk geri. Yarısından çoğu okuma yazma bilmiyen insanlar demokrasi olmaz» demektedir.

Biz bu dâvâcilerin doğruluğuna inanmıyoruz. Kadirli olayları, küçük bir örnek olmakla beraber, bu görüşün yanlışlığını ortaya koymustur: Mutavassit ağalar tesirîsiz hale getirilince, halk ile hükümet arasında bir kaynama olmug, halk genel kaymakamın liderliğinde ilerici hamlelerde seve seve katılmıştır. Köylü, taşını toprağını kendi taşıyarak ve gönülden çalışarak okul yapmış, Kadırîde okulsız köy bırakmamıştır. Köy yolu yapımı, halkın gönüllü olarak katmasına karşı duran köylü değil, bugünkü geriliğin muhafazasında çıkarı oian mutavassitlerdir.

Bugün halkın gerçek isteği nedir? Halk, iş istiyor, ekmeğe istiyor, toprak istiyor, biraz daha lîy yaşamak istiyor. Tek kelimeli halk, ileriye gitmek istiyor. İleriye gitmek isteyen halk, gerici olamaz. Gericiler, halk ile iktidar arasına girerek, onu uyutmayı uğraşan mutavassitlerdir. Kayseri affi, taassüp v.s. gibi meseleleri icad eden ve bu sunî meseleleri dertlerine devâ gibî göstermeye çalışarak halkın oyalyanlar onlardır. Halk ve iktidar arasındaki bu mutavassitleri kaldırınız, demokrasi işleyecektir.

Bu nasıl olacak? Anayasamın tanıtımı haklardan faydalanan teşkilatlaşmakla ve halkın efkârına aydınlatmakla. Sermaye ve ağaların kudreti, oyunlarını kapalı bir rejim içinde, gözlemeyle yürütülmelerinden gelmektedir. Bu oyunları açığa vurunuz, durumunu haik efkârına duyurunuz, onlar kudretlerinin büyük bir kısmını kaybedeceklerdir. Mesela Kadırî olaylarını halk efkârına duyurulması, mesele ne kadar kâğıtçılıkla kâğıtçılıksın, ağalar için önemli bir darbe olmuştur. Kadırî olaylarının en büyük kayipları ağalardır. Zaten bu adamların bu gönüllü korkuları, oyunlarının gün ışığına çıkarılması endigesinden ileri gelmektedir. Fikir hürriyetini boğmak ve sosyal uyanışı önlemek istemeleri bu yüzündendir. Menfaat oyunları açığa vuruluncu kudretlerini kaybedeceklerini çok iyi biliyorlar.

Devrin kudretlileriyle mücadele, elbette kolay değildir. Fakat bir kaç toprak ağalarının ve sermayedarin entrikaları, demokrasiye olan gidiş durdurılmaya yetmez.

Doğan Avcioğlu

SİYASİ NOTLAR

Norstad'ın geliş'i

Nato Başkumandanı, hükümetin daveti üzerine Türkiye'ye bir ziyaret yaptı. Ziyaret, memleketimize yapılacak askeri yardımların artırılması, ordunun yeni baştan teşkilatlandırılmasının ve nükleer silahlarla tehdizi ile ilgili.

Türk Hükümeti, Nato Yardım Heyeti ile yaptığı temaslarda savunma masraflarının bütçemiz üzerinde çok ağır bir yük teşkil ettiğini, bunun yarın kaynaklarını kuruttuğunu belirtmiş ve asker yardımaların artmasını istemiştir. Bütçenin konusmaları sırasında da, birliklerin muharebe gücünü azaltmadan, asker sayısını azaltma ve böylece savunma giderlerini indirmeye fikri üzerinde durulmuştur. Nato Başkumandanının ziyareti, bu iki meseleye çok yakından ilgili olsa gerekir.

Kabinetede değişiklik

Kabinetede pek yakında büyük bir değişiklik yapılacağı Ankara'da ısrarla söylendi. Koalisyonun iki kanadı arasındaki son gerginliğin ve CHP'den yükselen partizanlık iddialarının bu gerginlige yol açtığı ısrarı sırılıyordu. AP'nin İdare Meclisi üyelerleri için kontenjan istemeye, AP Bakanlarının partizan tayinleri ve hele Genel Başkan Gümrüpalanın, Bayındırık Bakanlığının köy yollarına ilgili yönetmeliğin içeren tenkit etmesi, Başbakanı ve koaliyonun CHP kanadını kızdırılmış bulunuyor.

Söylediğine göre, İnönü Koalisyonu bozmaya ve CHP düşündüğü partinin mutedillerine dayanan bir hükümet kurmaya kadar gidebilecek.

İnönü'nün halefi

Başbakanın CHP, meclisinde kendinize bir baş bulun demesi, İnönü'nün yerini kimin alacağı mezesini öne plâna getirdi.

Ismail Rüştü Aksal

Inönü'nün resmi halefi şimdiden kadar Genel Sekreter Ismail Rüştü Aksal olmuştur. Parti Genel Başkanının Kurultaya «ya ben, ya o» diyecek Kâzım Gille'ye karşı sert bir şekilde vaziyet almışının sebebi, Veliha Aksalın durumunu kuvvetlendirme endişesidir. CHP seçimlerde yoğunluğu sağlaymış, Aksal, Başbakan olarak CHP'nin lideri haline gelecekti. Hükümette vazife almanın, liderlik gâsunu artıracağı düşünülmektedir.

Bu maksatla Başbakan Inönü, Aksal'a hükümete gitmeye zorlamıştır. En son olarak onu, Dışişleri Bakanlığının getirmek istemisti. Fakat Aksal, bu teklifi kesin şekilde reddetmiştir. CHP Genel Sekreteri, yıllardan beri, köşesine dönmenekten başka bir ihtiyacın olmadığını ısrarla söylemektedir.

Bu ısrarlı şekimserliğin, İnönü'yi fikir değiştirmeye zorlayacağı sanılıyor. Bu takdirde lider olarak Feyzioğlu görünüyor. Feyzioğlu Kâzım İkinci bir Başbakan olarak çalışmaktadır. Prestijini ve oturitesini artırmak için Feyzioğlu her fırsatın faydalayıcı ve yararlı olabileceğini kaçırmıyor. Bu durum, Feyzioğlu'nun İnönü'nün ve Aksal'ın haline getirebilir.

Turhan Feyzioğlu

Feyzioğlu'nun, İnönü'nün vazgeçilmez yardımcısı olarak gözükmesi, Aksal - Feyzioğlu arasındaki bir anlaşmazlığın boy gösterdiği arasında söylenilere yol açtı. Feyzioğlu'nun, Dışişleri Bakanlığının tayininin Aksal tarafından onlenildiği belli ıleri sürüldü. Parti Meclisi toplantılarında İbrahim Saffet Omay, Aksal - Feyzioğlu anlaşmazlığı hakkında bilgi verilmemesini istedi. Fakat Aksal, böyle bir anlaşmazlığı kendi kendine bile itiraf etmeyecek kadar gururlu, Feyzioğlu ise, böyle bir anlaşmazlığı sezdirmeyecek kadar zeki.

Partiler Kanunu

Partileri kanun yoluyla alâh etmek için, Anayasaya uygun olarak, bir tasarı hazırlıyor. Anayasa Komisyonu üyesi Coşkun Kara, tasarısı üzerindeki ilk hazırlıkları hittîm bulunuyor. Buna göre parti merkezlerine yüzde 25 kontenjan tanınacak ve Ocak - Bucak teşkilatının yeniden kurulması yoluna gidilmesi gereklidir. Halbuki Başbakan İnönü, M.B.K. tarafında Ocak - Bucak teşkilatı kaldırılmış, bunun hatalı bir karar olduğunu, köylü vatandaşları Demokrasiden soğutucamı söylemiştir. Şimdi fikirler değişmiş bulunuyor. Bilhassa merkez kontenjanı bahisinde...

Bölükbaşı

CKMP'nin kuvvetli adamı Bölükbaşı, yeni bir kuvvet gösterisi yaparak, Genel Başkanlıkta ikinci defa istifa etti. Genel Başkan bu şekilde Parti Genel Kongresinin bir an önce toplanmasını sağlamış ve Kongreye taleplerini kabul ettireceğini kuvvette göstermek istiyor.

Bölükbaşının görevi büro başkanlığı talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

«Evren CKMP, içinde huzursuzluk unsuruştur, 1957 seçimlerindeki gidişatı değiştirmek istemektedir. Fakat Aksal, Aksal, Aksal...»

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

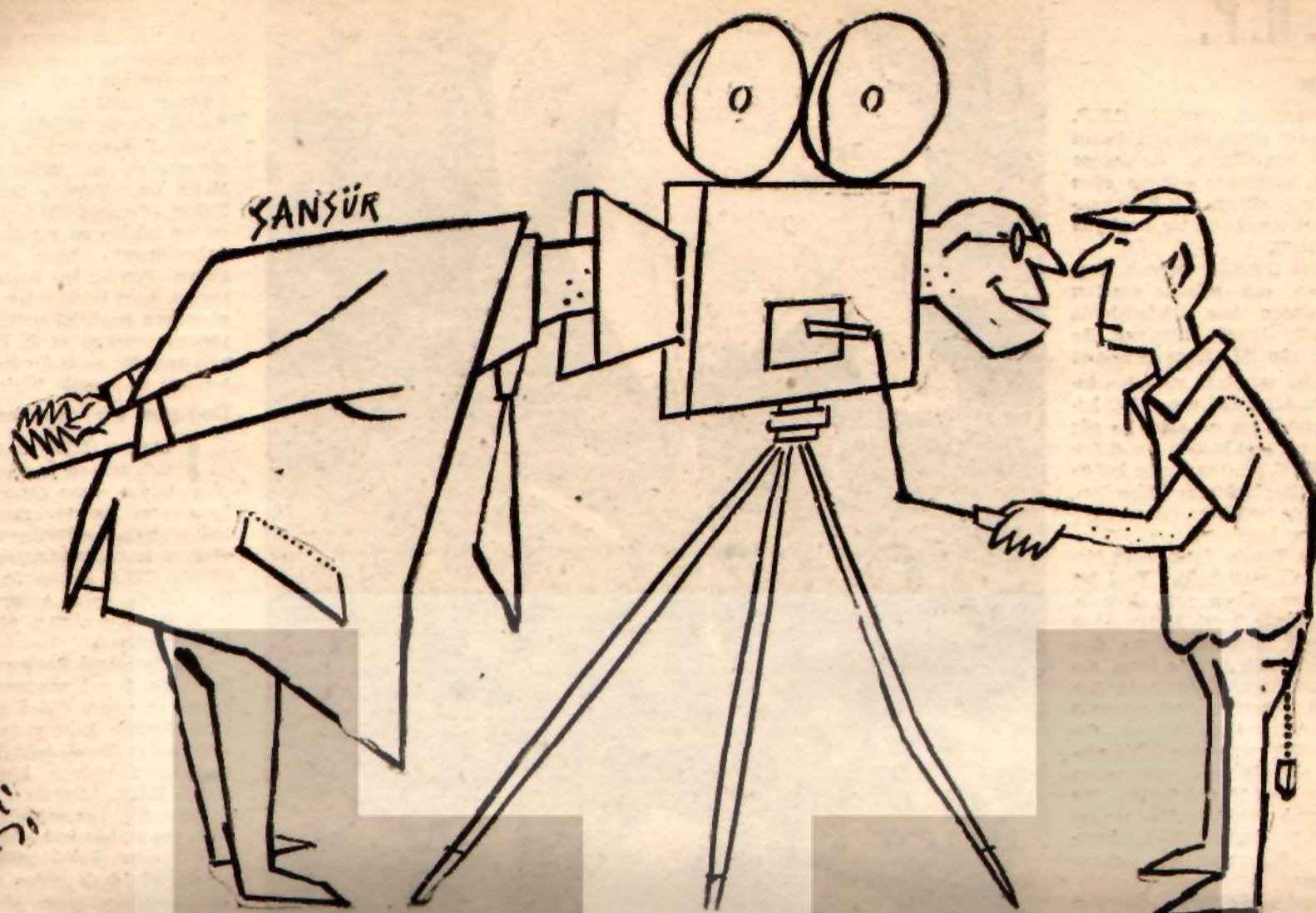
Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Geçen hafta yapılan grup toplantılarında Ardiçoglu, meseleinin bu kadar büyümeye Tahtaklı ve Evrenin rolü olduğunu söylemiş ve onları çatırmıştır. Bölükbaşı ise, liderliğini unutarak, grup kürsüsünde Saadet Evren dedikodusunu yapmıştır. Bölükbaşının sözleri, söylemeyeceğini.

Bölükbaşının sözlerine göre başlıca talebi, Tahtaklı ve Saadet Evrenin tasfiyesi.

Büromesine kadar her türlü şikayet var hazırladıkları muhtırada. Halkas olağandan bir kaç gün sonra Devlet Su İşleri'nin içi yönetiminde poneye oturmaktan sonra geleneksel gibi Rıza Pazar'a, nef darlığı dertindeki buza dağlılığından ve genel hizmetindeki azılı bir jestiyle gidermek beklenirdi.

Angarya!

Bayındırıkkı Bakani Emin Pasa, eski devri devam ettirmek isteyen basına, yayım ateşini atıyor. Devri sâlik basını, Pasa, kâşf eden angarya usulüyle buz etmek istedigini ileri sürüyor. Buna sebep, Bayındırıkkı Bakanının köy yolları geçmeye hiz vermek istemesi, bu işin de halkın gönüllü olmasının yol yapımına katılmaması nedeniyle bir yönetimelik hazırlıyor.

Anayasa ve mevcut kanunlar buna imkân veriyor: Gereken 41inci maddesi, demokratik ihtiyaçlarının sorumluluğu alanlarda vatandaşlık ödevi niteliği olan beden veya fikir gruplarının şekil ve şartları, demokratik esaslarla uygun olma kanularla düzenlenir» denmektedir.

Memleket ihtiyaçları ise, halkın yol yapımına katılması konusunda kılmaktadır. Zira köylerin yola kavuşturulabilmesi için, hâlin 139 bin kilometre yol yapımı ihtiyaç var. Bu, 4-5 milyar lira ile mümkün. Devletin yapabildiği para ise, yılda 40-50 milyon lira civarında kahyar. Bu durumda, köy yolları yapımı tamamıyla devletin üzerinde kalır, bir asır beklemek lâzım. Vatandaşın, yol yapımına katılması şarttır.

Gereğin bu iken, tartışmaya, A.P. Genel Başkanı Gümlüspala da katıldı. Gümlüspala, Bayındırıkkı Bakanlığının hazırlanan yonetimdeki tâlli veya tamamen işbu içi Hükümet Başkanına bir mukânehî verdiğini açıkladı.

Konuyu bir kanadını fesih eden A.P.'nin Genel Başkanı gibi, yönetmelik Anayasaya

ve Milletlerarası bir taahhüdümlüze aykırıdır. Gümlüspala, «Memleketimizde tam bir anayassası nizamî tesisi düşünürken vatandaşları köylerde veya şehirlerde oturduklarına göre, ayrı ayrı nişanlara ve muamelelere tabi tutmak, hiç bir surette uygun değildir.»

Bütün bunlar çok iyi, çok güzel ama, köylerin bir an önce yola kavuşmasını sağlayacak sözler değil. Gümlüspala, yönetimlige karşı koymak, köy yolları yapımı ödemektedir. Gümlüspala, köylerin hızla yola kavuşmasını istemektedir.

Başbakanın ve Bayındırıkkı Bakanının, eski devirde çok denemis olan bu demagogilere kulağın asmanı bekliyoruz.

YÖN'ün rakibi...

YÖN'le mücadele için Ticaret Odalarının desteğiyle çıkartılan dergi, bir perşembe ve zavallılık örneği olarak ortaya çıktı.

Başyazıcıda, «geri kalımsız memleketlerde sosyalizmin tek geceli kommunizmdir» deniyor. Onu takip eden yazda ise, hürriyet içinde yaşamak için, özel teşebbüsün zaruri olduğu ileri sürüllüyor. Sonra demokratik hezketini gösterdiğimiz hürriyetin, hürriyet yoluyla elde edilemeyeceği, mutlaka inkâlî bir devre yaşamamız gerektiği tez, yanı muvakkat bir diktatörlüğün lízumu görüşlü savunuluyor! Özel teşebbüsün iyi işletmeci olduğu belirttilirken, yıllık geliri 15 milyon lira olan İstanbul Ticaret Odası'nın perşembe hali gözler önüne seriliyor. «Oda, tamamen özel sektörün elinde idare edilen bir mîsesedir. Onun iyi işletmesi dâvamızın lehine, fena işlemesi ise aleyhine delil tegâl edebilir» dendiğinde ve odanın çok kötü çalıştığı anlatıldığına göre, dâva simidinden tehdikedir.

Dergi bir de bildiri yayımladı. Çeşitli Ticaret ve Sanayi Odaları katılık mektuplarında çok ilgi çeken sözler var: Mesela Rize Ticaret ve Sanayi Odası söyle diyor:

«Tasarımdaki hususları desteklemek ve arzu etmek en büyük arzumuzdur. Fakat iğrençliğimiz ve sermayedalarlarının bugünkü tutumları devam ettiğe millîte kalınmamızın çok gecikeceği konusunda inceleyiz. Rize Ticaret ve Sanayi

Odası sanki YÖN'ün bildirisine cevap yazıyor!

Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odası ise, tam bir memur zihniyetiyle cevap veriyor. Oda, «Hükümetimizin kabul ettiği iktisadi plana aykırı olmamak» şerîyle bildiriliyor. Kapaklı özel teşebbüsçülüğünün güzel bir örneği doğrusu.

Dergide tedbirler konumunun ikinci maddesine göre suç sayılan bir sürü etimle var. Bu arada derginin sahibi ve Başyazıcı Ahmet Hacıoğlu 27 Mayıs'tan sonra bir an önce iktidarnı devrini istediği için şiddetle çatıyor... Başar söyle diyor: «Evet, 27 Mayıs İhtilâlini, bir askeri hükümet darbesi haline koyanlar ve harekete önderlik etmiş idealist kadroyu içinden parçalı olarak onları hizaya sarsın ve İhtilâlin hedefini bir Anayassası ve düzüstegimsi formülle başlamaya sürükleyenler, bu memlekete en büyük fenslik etmiştir. Bunların günahı, 27 Mayıs İhtilâlinin tasfiye ettiği ve cezalandırıldığı eski iktidar mensuplarının günahlarından az değildir.»

Dergili okuduktan sonra, kendi parasya kendini güllüng duruma düşüren büyük sermayenin işbileğine üzüldük doğrusu...

Ereğli Çelik

Ereğli - Çelik gazetelerde yüksek derecedeki Amerikanvâi ilânları veriyor ve şirketi tanıtıyor. İlânlarda söyle ifadeles: «Ereğli bir husus-

si sermaye teşekkülüdür ve bu karakterini muhafaza edecektir.» Evet, Ereğli tanınan husus bir teşebbüsür. Ereğlinin husus bir teşebbüs hüviyetini dalma taşıyacağ keyfiyeti, çeşitli kanuni movzuz hükümleri ve kredi temin eden resmi anıtlarla taşyayı etmiştir.

Aşında şirket hemen hemen tamamıyla Devlet sermayesiyle ve Türk Hükümetinin Amerikan hükümetinden sağlanmış kredilerle kurulmuştur. Yanı Ereğli - Çelik, Devlet sermayesi kurulan özel bir teşebbüsür ve iktidardaki CHP'nin programına göre onun derhal devletleştirilmesi gerekmektedir. Devlet parasıyla özel teşebbüs kurmanın çeşitli faydalari vardır. Bu faydalardan ilki personelle istenen ücreti verebilmektir. Mesela Karabük Umum Müdürü'nün yıllık ücreti 30-35 bin lira civarında kalırken, Karabükten bir farklı olmayan şubebillerin Umum Müdürü Cevat Suiker, 24 bin lâkmet, 30 bin lira prim ve 180 bin lira ücret olarak yılda 234 bin lira alır.

İkinci fayda, işlerin yürütülmüşinde tam bir serbestidir. Bu serbesti her zaman faydalı olmaz. Çalışılı dedikodulara yol açar. İlk dedikodu Gazioglu firması tarafından ortaya stıldı. Gazioglu, her türlü garantiyi ve en elverişli fiyatı vermesine rağmen, 170 bin tonluk malzemeyi nakliyat çok daha yüksek fiyatla Antalya Nakliyat Şirketine buraklığından itti sürüyor. Bununla beraber Gazioglu'nun mîraçatı üzerine İdare Meclisi Başkanı Danış Koper'in müdahalesi, ihale işinde şirket 4,7 milyon lira kazandırmış. Antalya Şirketi, böylece fiyatını 12,5 milyondan 7,8 milyona indirmiştir. Fakat Gazioglu'nun teknîfi 7,5 milyon. Arada yine de 306 bin lira fark var ve Gazioglu bu işi en iyi yürüttüek firmaya sahip olduğunu ileri sürüyor.

Atatürk'ün

not defteri

Sükrûl Sökmenler'in Atatürk'ün kılıçlı bir cep defterine sahip olduğu ileri sürüiliyor. Atatürk, bu cep defterine gündelik notları yazarmış. Söylendığına göre, defterde Atatürk'ün bir çok tasavvurları, planları ve düşünceleri varmış.

Sökmenler, bu cep defterini kılıçlı müzesine vermek için, hâliye bekliyor, doğrusu merak editiyoruz.

Müşterek Pazar

İçinde bulunduğuımız iktisadi ve sosyal buhrana kendi kendimize gare bulamayacağımız düşünen idâreciler, Müşterek Pazar'a katılmaktan başka çıkar yol göremiyor. Ya-

Thorkill Kristensen

ni Müşterek Pazar'a katılmamak, bir cins mağlubiyeti kabullenme demek.

Bu konuda ciddi iktisadi inceleme de yapılmış değil. Siyaset bakanından gitmeye mecburuz, deyiş, mesele gözümüz. Halbuki bu konuda Prof. Besim Üstünel tarafından yapılan tek ciddi incelemeye göre, Müşterek Pazar'a katılmaktan çok az fayda sağlayacak. Mahzurları ise pek fazla.

Buna rağmen, bu işten en çok zarar görecek olan Sanayicilerin pek sesi çıkmıyor. Bu da, memleketimizde ithalatçı ve ihracatçıların, sanayicileri susturacak kadar kudretli olduğunu gösteriyor. Pazarcılar, basını ise, Müşterek Pazar'a girilince çok fazla ilan alacakları gereğesile ikna etmeye çalışıyor.

Doğrusu hersey mükemmel. Meille bir de iktisadi fetva bulmayı kahyiyor. Fetva da olursa, her yedinci hafta mamur olacak.

Danış Koper

C.H.P.

Yön aranıyor

Verit gece yarısını geçmişti. C.H.P. grubu Başkan vekili ve Parti Meclisi Üyesi İbrahim Öktem, bir önerge vererek, «Parti meclisinde cereyan eden müzakerelerin işığı altında C.H.P. ye verilecek yönü tespit etmek için bir komisyon kurulmasını» istediler.

Önerge, büyük firtınalar kopardı. Parti Meclisinin bazı çok mümtaz sımları «Yön» kelimesinden bile irkilmişlerdi. «Yön ile ne kastediliyor?» diyorlardı. Bu mümtaz zevata, yön ile sadece istikamet denmek istedigini anlatarak ve onları kelimin başkaca bir manâ taşımadığı hulusunda ikna etmek çok zor oldu. Bu güç iş, «yön» kelimesi, «istikamet» ile değiştirilerek çözüldü. Fakat itirazlar bu kadar labitmedi. Partinin nüfuzlu idarecileri, C.H.P. ye yeni bir istikamet verme fikrine şiddetle karşı koydular.

Merkez İdare Kurulu Üyesi Ferit Melen, Partinin istikameti belli. Yeni bir istikamet tesbitine lüzum yok, diyordu. Merkez İdare Kurulu Üyesi Atalay Akan, «Partiyi batırmak mı istiyorsunuz», diye dikklesi yordu. Sempatik Merkez İdare Kurulu Üyesi Kemal Bayazıt, «Bunlar bir Kulturtay meselesi. Ecevit'in düşüncelerinin Kulturtaydan gececeğini sanmıyorum. Geçerse, ben 40 yıllık partimden istifa ederim, tarzında sözlerle heyecanı ortaya koymuyorum. Bazi Parti Meclisi üveleri, «Bu partiyi parçalamak demektir. Her zaman dan çok birlikte mücadeleci. Ayrınlık tohumları ekimliyor». diyerken ortağu yastırma çalışıyordu.

Firtına, İbrahim Öktem'in «Önergen yanlış anımlara meydan verdi, geri alıyorum, demesiyle son buldu. Parti Meclisi üyeleri, ertesi gün toplanmak üzere, hayahuza içinde doldular.

Firtinanın sebebi

Firtına, Turan Güneş ve Bülent Ecevit'in konuşmaları yüzünden patlak verdi. C.H.P. nin ölü saftaki bu iki genç üyesi, partinin muhafazakârlıktan kurtarılmasını ve belli bir yöne sahip olmasını istediler.

Once Turan Güneş konuştu. Güneş'in konuşması şöyle özettenebilir: «Bu memleketin kaderini tek bir siyasi teşekkül tâyin etmektedir. O da C.H.P. dir. Türkiye'nin iyîye veya kötüye gitmesinin, şerefi de, gânahı da C.H.P. ye aittir. Ötekiler seldir. C.H.P. nin güzide mühendislerine, bu akan seli faydalı bir mecraya sokma görevi düşmektedir. Bu sebeple, her seyden önce oylara doğru teşhis koymak, yanlış yorumlardan kurtulmak zorundayız. İhtilâl nedîn olduğunu? Bunu mutlaka doğru olarak bilmeliyiz.

Anayasâ cihengendiği için ihtilâl oldu. Simdi yeni bir Anayasâ var. İhtilâl bitti tarzındaki görüşler, gerçeğe uymamaktadır. Tarih Anayasanın bir maddesi cihengendi diye ihtilâl yapıldığını yazmaz. Hem sonra ihtilâl, 27 Mayıs 1960 günü sabahı Harbiye talebâsinin sekâklâra dökülmeyeyle başlamamıştır. İhtilâl, 19 Mayıs 1945 te, genel oyun kabulüyle başlamıştır. Asında devam eden bu ihtilâldir.

Genel oyun tanımıyla ortaya çıkan ihtilâl, aç kütülelere devlet idaresinde söz sahibi olmak imkânını verdi. Kütülelere bugün de açtır. Meselemz, herkesin ekmek yemesini sağlamaktır. Bunu cözmekde, buharan sâlihi gider. Adnan Bey, su veya bu olabilir. Fakat neden çöktü? Adnan Bey, aç kütüleleri doyuramadığı için ve aç kütüleleri doyurmak için, sabit enflasyon öforisinden başka yol bulamadığı için battı. Enflasyon yüzünden yaşama şartları kötüleşen silâhsız devlet personeli carezizlik içinde kaderine razı oldu. Fakat silâhsız devlet personeli ihtilâl yaptı.

27 Mayıs devresi, bütün iyi niyetine rağmen, bir bakıma, kütüleleri sivası hâyatından uzaklaştmak yolunda bir tepki olarak göründü. İstanbul Anayasa tasarı, genel oyu kismava çâsararak, bu temayilli benimsedi. Devlet memurlarının, halka karşı olan davranışını serlesti. Bunlar reaksiyoner hareketlerdi. Büyükk kütle, kazandırdı devlet idaresine istirâkten uzaklaştırılmıştı. Dâsiñesine kapıldılar için tenki gösterdi. Seçimlerde bu vüden basarisizlik, Sun'î avrılıklar bir tarafa bırakılırsa, biz olayların ancak yüzde 37 ni alıksı, geri kalan yüzde 63'ü ötekiler aldı. İşeiler, fikir sınıfları ile tüccarlar ve karboruscular, C.H.P. ye oy vermedi. Bu

İnönü: «Kendinize bir baş bulun»

vaktândan hareket ederek, Partinin geleceğe ait politikasının tesbiti şart. Gittikçe küçülen bir siyasi parti olmak istemiyorsak, işçileri ve fakir köylü kütülelerini saflarımızda çekme yollarını aramalıyız. Nisbi temsil geldikten sonra, bir siyasi partinin her sınıf insanı içinde toplaması imkânsızdır. Muhtemel kategori vatandaşlar arasında menfaat çelişmesi vardır. Hangi vatandaş gruplarını savunacağımızı seçmeliyiz. Bu çelişmelere artık gözlerimizi kapayamayız.

1960 tan önce bir anayasa mistiği vardı. Vatandaş «İkinci Meclis olursa, bana ekmeğin gelecek» diye düşünülüyordu. Böyle düşünüldüğü için, menfaat çelişmeleri öne plâna geçmedi. Şimdi Anayasâ var. Fakat Anayasâ kimseye bir lokma fazla ekmeğin getirmemi. O halde parti artik, sârih vazifeler almıştır.

Tüccarlar bize oy vermediler. Biz ötekî partilleri liberalizm yâristâna giremeyecek, yeniliriz. Dindarlık ve laiklik konusunda da söyle. Mâzayedeye girisirsek, kavbederiz. Bizim yapacağımız prensiplerimize sıkı sıkıya sarılmak. Bu prenspleri, her gün beyhûde yere sulandırmaktan vazgeçmek. Dünânnâ hic bir yerinde, «ferdin yâvâvacâını devlet yapar» tarzında devletçilik vrensiyi olmaz. Bu devletçilik yok demektir. Devrimci olmamalı. 1923 vîlunda C.H.P. devrimci bir topluluk. Cünku gerçeklesirmek istedî Türkiye, 1922 Türkîvesi. Fâer partinin devrimcilik vasfını muhafaza etmek istivorsak, bugünkü statükonun deâil, gelecek Türkîyenin mücadîlesini yaomâliviz. Bugünde yetinmek, partinin muhafazakârlığını kabullenmek demektir. Bu C.H.P. için çıkar yol deâildir. Partiyi, zihniyet ve mizâc itibârivel, gelecek devrin Türkîyesini kuraçak şekilde deâistirmeliz. Prensîplerimize sıkı sıkı sârlâhî. Herkesi memnun etmeye çalışıyalım. Hangi sosyal gruplara dayanılgımızı tespit edelim. Kimi vergilendireceğimizi, kimin haklarını ve nasıl savunacağımızı açıkça söyleyelim. Herkesi zengin edeceğiz demekten vazgeçelim.

Ecevit'in konuşması

Turan Güneşten sonra Çalışma Bakanı Bülent Ecevit söz aldı. Ecevit, Turan Güneş gibi partinin devrimci unsurlarının istirâbını dile getirdi. Ecevit'in konuşması şöyle özetlenebilir:

kân yoktur. Mahallî teşkilâtumuzu da qraf teşkilâti olmaktan çıkaralmalıyız.

Ecevit'in konuşması gürültülere sebeb oldu. Güneş'in konuşmasını nisbeten süknetle dinliyen Parti Meclisi üyeleri ayaklandılar. Hattâ bir üye, Ecevit'in Çalışma Bakanı olarak giriştiği çalışmalarla kastederek «Kollektivizm mi getirmek istiyorsunuz?» diyecek kadar ileri gitti. Ferit Melen ise, Ecevit'e bazı sualler sordu. Melen, «Partinin fikirlerinde ve bilâyesinde bir inkilâp mı yapılacak. Programı değiştirilecek, bunu bilmek istiyordu. Ecevit «Ben bir işçi Partisi kurulam demiyorum. Aşırı telîfîlikler vazgeçelim. Programımızı bugünkü şartlarda uyduralım diyorum» cevabını verdi. Fakat Melen, bunun yeni bir parti kurmak manasına geleceğini söyleyerek, fikrine israr etti.

Değişen bir şey yok

İbrahim Öktem'in partiye yön vermek istiyen önergesi bu konuşmaların ardından geldiği için, gürültü kopardı ve protestolara yol açtı. Çoğunluk, partinin bugünkü gelişinden şikayetçi olmuştu. C.H.P. nin bugün içinde bulunduğu buhrana doğru teşhis koyan Ecevit'in ve Güneş'in sözleri, öfkeden başka bir tesir yaratmadı.

Esasen Genel Başkan İnönü, toplantıda yoktu. Genel Sekreter Aksal ise, müzâcîne ve uygun düşen şekilde, tartışmaların üstünde kalmayı tercih etti. Aksal, «arkadaşlar önemli noktalara dokundular. Seçimlerde, kütüleler bizi pek tutmadı. Bunda M.B.K. fâresinin aldığı kararlar da payı var. İşçi coğulluğunun ve banvatandas kütülelerinin bize oy vermedi mi muhakkaktır. Fakat Güneş bir noktası açıklamadı. O da sudur: C.H.P. grev hakkını kendisine gave edindiði halde, bu hakkı tanımış D.P. yi işçi kütüleleri neden bırakmadı? Ortaya atılan meselelerin ciddiyete üzerinde durulması ve konuşulması lazımdır.» diyecek ortalamâ bir konuşma yaptı. Liderler, meselelerin üstünde kalınca da, muhafazakâr çoğunluk partije yön vermesine şiddetle itiraz etti.

Halbuki Partinin her seyden çok bellî görüslere sahip olmaya ihtiyacı vardır. C.H.P. kendini manasız bir tâvîz politikasına kaptırmıştır. Halbuki tâvîz politikası oy getirmemektedir. Zira diğer muhafazakâr partiler, bu işi C.H.P. den çok daha iyi yapmaktadır. Tâvîzilik, partinin devrimci unsurlarını ve memleketin zinde kuvvetlerini, C.H.P. den soğutmaktan başka bir işe yaramamaktadır.

Van salbundı umitsizlik yayılmaktadır. Başta C.H.P. olmak üzere diğer partiler de taraftarlarını hızla kaybetmektedir. Vatandaşa bir limit getirmek şarttır. Van İlâillerin önlenmesi de, partinin bir limit kaynağı haline getirilmesine bağlıdır. Fakat bugünkü hâliyetle C.H.P. hiç bir limit getirmiyor. Bu kritik devrede târîzîlik politikası, korkaklıktan ve miyopuktan başka bir şey değildir. Buna uygun vâdede ölime rıza göstermek demek tir. C.H.P. nin tek sansı, devrimcilik, halkçılık ve devletçilik ilkelerine dâire sarilarak, Atatürkün partisi olduğunu göstermesidir. Böyle bir cesur hamle, kolay değildir. Muhafazakâr bir hâliyet kazanan parti teskilâtında avâklanmalar ve çözümler yartacaktır. Fakat bu ameliyatın sonra, yavaş yavaş olun bir C.H.P. yerine, diodî bir C.H.P. ortaya çıkabilecektir. Kısa vâdedi sarsıntılarından korkmamak lazımdır.

İnönü, bu zaruri ameliyatı yapabilecek kudrettedir. Fakat görünüşe göre, İnönü ya kudretinin derecesini bilmiyor, ya da ameliyat zaruretiñ henüz farketmemiş değil. Halbuki, prenspiller döñüs, «İnönü den sonra parti ne olacak» endişelerini gidermek için de tek ekar yoldur. C.H.P. kaderini bana baþlamamalı; diven İnönü, büyük bir sorumluluk altındadır. Bir şâhsın etrafında çok çeşitli fikirleri ve menfaatleri topluwan parti. İnönü'den sonra, derin bir buhrana düşecektir. Ne kadar kabilîyetli ve ehlîyetli olursa olsun, hic kimse İnönü'nün prestijine vâkâsa. Yaklaşamamaca; içen de, eesitî fikirler ve menfaatleri bir arada tutamaz. İnönü'den sonra parti daâlîhâllî. O halde mesele, İnönü'ye bir vâlît bulunması değil, partinin belli fikir ve menfaatlere kavuşturulmasıdır. Buna hâder yanıtakur. İnönü'nün, resîli fikir, gâhî ve menfaat çekimlerinin üstünde kalmak seklinde özfâlonebilecek olan emâhetsiz yılınâk politikasını bırkır, meselede meâdetde

İÇ DURUM

na girmesi lazımdır. Bu kritik devrede liderlik, herkesin gönlünü hoş tutmayı değil, sarılı jerehileri gerektirir. Ancak, partiye devrimcilik, halkçılık, ve devletçilik ilkelerine kavusturan ve parti bünyesinde bunun için gerekli ameliyatı yapan bir lider, partinin geleceğine güvenle bakabilir. Liderin •Başının çaresine bakın. Başka adam bulun. diyerek işin içinden gitmeye hakkı yoktur. Bu, vazife feda etmek demektir. Gerçek lider, partiye bir vefaht değil, belli bir yön kazandıracak olan adamdır. Bu yön çizildikten sonra, Ahmet veya Hasan başa geçmiş; çok fazla önemli değildir.

Mizaç itibarıyla muhteşem yalnızlık, politikasına alışmış olan İnönü'ü bu zarureti anlamış gözüküyor.

Aksøy'un istifası

CHP teşkilatında ve vatan sathında gittiğe artan hoşnutsuzluk, Parti Meclisinde ve Grupta, hükümet çalışmalarının sert bir şekilde tenkidine yol açtı. Parti Meclisinde, özellikle Lebit Yurdoglu ve Nüvit Yetkin, A.P. nin Partizanlığı üzerinde durdu. Konular arasında «A.P. partizanlık ediyor, adamlarını tayin ettiriyor. Bu gidişte partiyi yürütemeyiz. Teskilat güvençörleri sık sık istifdi. Grupta da, seçim bölgelerinden dönen milletvekilli ve Senatörler, koalisyonun bir «düşüman müttefikler» komedisi olmaktan öteye gidemediğini delillerive gösterdiler. AP.iller, başta Grup Başkanı Saadettin Bilig olmak üzere, C.H.P. ve İnönü'ye aleyhine siddetli bir tahrif kampanyasına girişmişlerdi. A.P. nin seçimlere karşı tek sermayesi, C.H.P. ve İnönü düşmanlığıdır.

Grupta en ilgi çekici mesele, kenarda kalmayı tercih eden Nihat Erim'in, çakis hareketi oldu. Erim, esnaf vergisi tabiatındaki haksızlıklar vesile ederek, hükümeti şiddetle tenkit etti. Tenkileri, bizzat Aksal cevaplandırmak ızumunu duydular. Aksal, haksızlıkların giderileceğini ve hizmet erbabı gibi, kazançları 5500 lirayı aşmayan esnafdan da tasarruf bonusu kesilmeyeceğini açıklıvarak, Erim'e çıkışını tesrisiz hale getirmeye çalışıdı. Fakat C.H.P. Grupunda gittiğe artan memnuniyetiyle Erim'in etrafında bir muhalefat grubu varatması bekleniyor.

Parti Meclisinde ise Muzaffer Aksel, MİDÜRSÜL haka bir yoldan tenkit etti. Aksel, bakanlardan bakanların hükümeti devleti ve demokrasi ile bağıdaşlığından yararlanan tasarruflarda bulunulduğundan şikayet etti. Aksel, özellikle Fethi Çelikbaş'ın Sümerbank Genel Müdürülüğü Selahattin Akvolu kefili şekilde vazifesinden uzaklaştırmak istemesi ve Bakan korumak endişesiyle hükümetin bunu kabul etmesi üzerinde durdu. Aksoy'a göre, hükümet arkası bu tasarrufları hükümet yantılı halde, manevi mesuliyetini C.H.P. yüklenenmiş. Halkın C.H.P. Meclis'te ise paramıyan tesrisiz bir organ haline gelindi. Bu durumda istifa en uygun yoldu.

Aksoy, bütün bunları bir muhtirada toldu ve Genel Sekreter Yardımcısı Orhan Öztrak'a verdi. Pasa, muhtiraya bir göz atarak cebine attı ve bir daha bu meseleye dönmemi. Aksoy'un istifasını önleme gayreti, Orhan Öztrak'a düştü. Öztrak «Dediğin meseleleri konustuk. Mummercim. Partinin kaderine bundan sonra C.H.P. Meclisi hâkim olacak. Demokrasi ve hukuk devletine aykırı davranışlar görülmeyecektir. Pasa da seninle konuşmak» diyecek Aksoy'u yataşırmaya çalışıdı. Aksoy, bunun üzerine, istifasını zekîtirme razı oldu. Aksoy, bu konuda Pasa ile konustuktan sonra bir karara varacaktı.

Roska bir tenkit, Feridun Ergin'den geldi. Feridun Ergin, hükümetin çok Planlanma Teşkilatını, şiddetli ölçüsünde haksız bir şekilde tenkit etti. Feridun Ergin «Yanlış rakamlara dayanan planlanmanın, plânsız ekonomideki denetimde hatalara yol açmadığını belirttiğinden sonra... Pasam, asistan istiyorsunuz. Biz de sizimize yaramayanları gönderiyoruz. Siz de bunları uzman diye tayin edivsorsunuz, diyecek soğuk bir hava doğmasına sebep oldu.

22 Şubat affı

Hükümete en ciddi tenkitleri yonten Turan Gunes oldu. Gunes, C.H.P. II hükümet üyelerinin tek tek mevzuettin en iyileri olduğunu belirttiğinden sonra, hükümetin belli bir görevli ve şayestesi planı bulunmadığını, dellilikle ortaya koydu.

TÖN, 4 NİSAN 1962

Güneş'e göre, Hükümetin ilk işi, neyin suç, neyin suç olmadığını tespit etmekti. Geçmiş iktidara ait dosyaların henüz kapanmadığı bir devrede, ne yaptığı bilen bir Hükümetin üzerinde duracağı ilk mesele buydu. Fakat bu düşünülmeli. Yüksek memurlar PII ve PUL davalarından Mahkemelere sevk edilirken, seçmeleri atanaların suçsuz hale geldiler. Sanki çok kişi altından geçince kız oğlan, suçlu suçsuz oluyordu. Güneş «Hükümetin, halkın belli olmadığı memlekette huzurdan, Hükümet görüşünden bahsedilebilir mi? diyecek bu başlığı kopardı ve 14'ler meselesini ele aldı. Güneş göre, 14'ler konusunda Hükümet, «Ne yaparlarsa yapınlar, onları geri çağrımızaçım» diyebildi. Bu bir politikaydı. «Onları Türkiye'ye getireceğim de diyebildi. Bu da bir politikaydı. Fakat Hükümetin bu konuda da belli bir görüşü olmadığı için, tâhakkat aşılınca egelişler, gelmesinler» tarafından tereddüllerle düşülmüşti. Daha önemli bir mesele, 22 Şubatların affı idi. Aradan bir aydan fazla zaman geçtiği halde, AF Kamunu hâlâ Meclise getirilmemişti. Güneş bunu büyük bir gaflat sayıyordu: «Hükümet söyleyebilir mi ki bu derece ünevi bir konuya, hangi yok daha önemli mesele geciktirdi? Kanun, 23 Şubat günü gelse geçecek ve mesele kapanacaktır. Şimdi Mecliste kıyamet kopacak! Artık bir korkunun testindenden kurtulmuş olan DP arkadaşları kanunla Anayasayı İhâl edenler idam olunurken, silâhla Anayasayı çığneyenler affedilir mi derse, bunun yaratacağı derin huzursuzluğu Hükümetin nası ölüyecek? Enenin görüşüm odur ki Hükümet binbir laisser-aller içindedir. Hâdilerin spreyine kapılmış sürüklendiği gitmektedir.»

«Siyaset şartlar bakımından olduğu gibi, politikanın muhavveti bakımından da Hükümetin belirli görüşleri olduğunu sanıyorum. Hükümet program emri vâkiflarından ibarettir. Köylüye gubre temin etmeyorum diye bir program olmuyacagına göre, gubre temin edeceğim tarzında bir programın da münâfi yoktur. Mesele nasıl ve ne kanalla temin edileceğini söylemektedir. Bu hususta Hükümetin hiçbir tercihi olduğunu göremiyorum. Söylediklerim yanlış olabilir. Hükümetin bu konularda sarılı bir istikameti olabilir. Fakat siyaset hayatı içinde bulunan insanların bile bir istikametleri göremeyeceğe, vatandaşlar nasıl görsün? Hükümet devlet idaresinin, bir taşın bakanlıkların teknik hâdelerinden ibaret bulunmayı, bir umumi görüş, bir bütünü olduğunu anlıyarak politikasını ayarlamalıdır.»

Baş tenkitlere Hükümet tiyelerinin verdiği cevaplar, çok umumî mahiyette ve sudan kaldı. Bayındırık Bakanı Pakistân'ın savunmasından skillarda sadece su teşbih kaldı: «Türk Devlet Gemisi uzun zamandan beri sona almaktaydı. Gemî zaruri olarak 27 Mayıs'ta parçalandı. Şimdi,

yaşına rağmen hepimizden iyi kulaç atan İhîyar bir kaptanın idaresinde sahile doğru yol almaktayız. Zaman zaman dalgaların tesiriyle biraz geriye düşüyor ve yoruluyoruz. Fakat buna rağmen, imanımızı kaybetmeden yüzmeye devam edersek, sahile varacağımıza inanıyoruz. Hemimiz inanırmızı tazeleyelim.»

Çelikbaş ise, «Mali durum kötü, elele verirsek ve iyi çahırsak başarısız olur. Fakat bu sefer tayinler için Mart seçlimi. Böylece Mehmet Can bu yıldı çeltik işleri başlamadan önce vazifesinden ayrılmış oldu. Kadırlı hâkî Kaymakamlarının gidişini önlemek için çok çalıştı. Ankaraya gelen 8 kişilik bir heyet İnönü'ye ve İçişleri Bakanıyla görüşdü. İnönü, bu konuda şekili, mütevâden üstün tuttu ve Kadırlılara «Tayin normaldir. Kaymakamın gitmesi kâbusunun mesele yapmayı. Şark hizmetini yapın, Vall Muavin'i olsun dedi.»

Inönü'nün dudaklarından çıkan bu sözlerle ağaların zaferi kesinleşmiş oldu.

Inönü, meseleyi sîrf hukuk yönünden ele alıyor ve normal sayıyordu. Başbakanın göre İşçi hizmeti gelmiş bir Kaymakamı içsleri Bakanın değiştirmesi normaldir. Tayinin, halk efsâne tarafından sağlanan zaferi olarak karşılanmasıyla yarattığı ruh eşziliğiyle İnönü ilgilenniyor.

Topaloğlunun tebliğine göre, halkın sevdigi ve kalmaması istediği idare adamları bu yüzden cezalandırılacak! Bu satırda, sevginin ancak ve ancak tertiplerle sağlanabileceğini sanan tipik bir polis zihniyetini ve ruh kuruluşunu görmeye imkân yoktur.

Bununla beraber, Topaloğlu, Kadırlıların soruduğu çeşitli sorulara hâlini cevap vermemiştir.

Kadırlılar soruyor:

1 — Kaymakamın gitmesine sebep olan Mehmet Topaloğlu ve Tevfik Coşkun kimdir? İçsleri Bakanıyla yakınık dereceleri nedir?

2 — Tevfik Coşkun, Kaymakamın naklini nasıl olur da herkesin önce öğrenilebilir ve kasabada yayabilir?

3 — Eskiya tâbi tâlukçu hikâyesi nedir?

4 — Topaloğlunun seçim kampanyası Tevfik Coşkun tarafından mı idare edilmişdir. Bu iş için Coşkunun 15 bin lira harcadığı doğru mudur?

5 — Kadırlıda ağıllık yoktur» diyor sunuz, açıklanması...

6 — Normal tayinler Mayıs'ta yapılırken, bu sefer niye acele edilmişdir? bunun çeltik ruhsatları ve arkalarla ilgisi olduğunu söyleyen, ne dersiniz?

7 — Kadırlıda hazine topaklarının geniş ölçüde gaspedildiği söyleniyor, dilsinceniz?

Mehmet Can'ın ayrılmışından sonra Kadırlı cereyan edecek oyunları dikkate takip etmek, meydâm bozulan ağaların menfaat oyunlarını gözler önüne sermek lâzımdır. Gözlerimizi Kadırlıden ayırmayalım.

bir başlık sonucu gözlerini yitiriyor. Yedi yıl karanlıklarda yaşıyan bu çocuk, futbol topu üzerine çarpınca, yeniden görmeye başlıyor. Yani, gözleri açılıyor.

Ne dersiniz, kazık gibi gerçekleri görmeyen su bizim okumus körlerin ahlâkının çatına pır aşkına birer yumruk yarsak, gözler açılır mı acaba?

Daaank!

Kaleminden kan damladığını Yaşa Kemal ne güzel ispat etti, gördünüz mü? Kadırlı kaymakamını bir övdü, bir savunma, adameağzı tutukları gibi kopardılar Kadırlı'dan. Suç ne? Çeltik ağalarının çürüklerini karıştırırmak, bezferine basmak... Mehmet Can, Kadırlı'de, Çeltik ağalarının hismine uğrayan kaymakamların 27 nesliymiş!.. Aklı başında herkes soruyor:

— Bunların 27'si de mi kötüymüş?

Cevap:

— Evet! Çünkü hükümetler, Çeltik ağalarının hükümetleridir. Çünkü kaymakamlar, coğunlukla, aydın kitledenlerdir.

Bundan sonra Yaşa Kemal birini mi övmek istiyor, birini mi savunmak istiyor, çekerken kalemi, yerin dibine batıracak o kişiyi. Bakın, o zaman nasıl etkisi gösteriyor muskası... Ama, şu da var: Nasreddin Hoca'nın oğlunun yaptığı gibi, «kırk yıldır bir sözünü dinliyelim

Bakanlıkta önce ağaların almak oldu. Şu gün giğecek sin dediler, dedikleri çıktı. Kadırlıda daha yapılacak işler de vardı üstelik diyordu.

Yönetimle göre içlerinde tayinler normal olarak Mayıs'ta yapılardı. Fakat bu sefer tayinler için Mart seçlimi. Böylece Mehmet Can bu yıldı çeltik işleri başlamadan önce vazifesinden ayrılmış oldu.

Kadırlı hâkî Kaymakamlarının gidişini önlemek için çok çalıştı. Ankaraya gelen 8 kişilik bir heyet İnönü'ye ve İçişleri Bakanıyla görüşdü. İnönü, bu konuda şekili, mütevâden üstün tuttu ve Kadırlılara «Tayin normaldir. Kaymakamın gitmesi kâbusunun mesele yapmayı. Şark hizmetini yapın, Vall Muavin'i olsun dedi.

Inönü'nün dudaklarından çıkan bu sözlerle ağaların zaferi kesinleşmiş oldu. Inönü, meseleyi sîrf hukuk yönünden ele alıyor ve normal sayıyordu. Başbakanın göre İşçi hizmeti gelmiş bir Kaymakamı içsleri Bakanın değiştirmesi normaldir. Tayinin, halk efsâne tarafından sağlanan zaferi olarak karşılanmasıyla yarattığı ruh eşziliğiyle İnönü ilgilenniyor.

Topaloğlunun tebliğine göre, halkın sevdigi ve kalmaması istediği idare adamları bu yüzden cezalandırılacak! Bu satırda, sevginin ancak ve ancak tertiplerle sağlanabileceğini sanan tipik bir polis zihniyetini ve ruh kuruluşunu görmeye imkân yoktur.

Bununla beraber, Topaloğlu, Kadırlıların soruduğu çeşitli sorulara hâlini cevap vermemiştir.

Kadırlılar soruyor:

1 — Kaymakamın gitmesine sebep olan Mehmet Topaloğlu ve Tevfik Coşkun kimdir? İçsleri Bakanıyla yakınık dereceleri nedir?

2 — Tevfik Coşkun, Kaymakamın naklini nasıl olur da herkesin önce öğrenilebilir ve kasabada yayabilir?

3 — Eskiya tâbi tâlukçu hikâyesi nedir?

4 — Topaloğlunun seçim kampanyası Tevfik Coşkun tarafından mı idare edilmişdir. Bu iş için Coşkunun 15 bin lira harcadığı doğru mudur?

5 — Kadırlıda ağıllık yoktur» diyor sunuz, açıklanması...

6 — Normal tayinler Mayıs'ta yapılırken, bu sefer niye acele edilmişdir? bunun çeltik ruhsatları ve arkalarla ilgisi olduğunu söyleyen, ne dersiniz?

7 — Kadırlıda hazine topaklarının geniş ölçüde gaspedildiği söyleniyor, dilsinceniz?

Mehmet Can'ın ayrılmışından sonra Kadırlı cereyan edecek oyunları dikkate takip etmek, meydâm bozulan ağaların menfaat oyunlarını gözler önüne sermek lâzımdır. Gözlerimizi Kadırlıden ayırmayalım.

su yazarın derlerse, o zaman iş değişir.

Kadırlı'den bir kurul geldi Ankara'ya. Başbakanla, bazı ilgilerle görüşeceklerde, kaymakamların içlerinden alınmasını sağlayacaklar. İçlerinden biri:

— Biz yağış gelmişiz beym, dedi. Bizim hükümet asıl Kadırlıdeymis...

— Neden dedik.

— Neden olacak bizim bir Ehmet var, Ehmet Topaloğlu. O diyor ki, İsmet Paşa'yı ben idare ediyom diyor. Ehmet Beşin Kadırlı'de bir kardeşi var, adı Mehmet... O da diyor ki, Ehmet'i ben idare ediyem. Şimdi, dimek oluyor ki, bizim is Mehmet'e kaldı. Mehmet 'he' derse, bu iş olacak. Biz Ankara'da boşuna duruyoruz.

Ahmet Topaloğlu'nun kulakları çınlasın. Bunu ben yudurmadım, hemşerileri anlatı.

Demirbaş

Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş hakkında pek iyi şeyler yazılmadı. Ama, adameağzın kâlım hile kırpdadığı yok. Bu durumda adının başına «demirbaş»ı ekliyerek, söyle dememiz gerekecek: «Demirbaş Fethi Çelikbaş...»

Hüseyin Korkmazgil

Kalkınmanın «A»sı

Öhhöööö

Adalet Bakanı Sahir Kurultuoğlu,

Kırşehir'e bir Adliye Sarayıyla bir cezaevi yaptırılacak. Yolların yerleri bile bellilenmiş. Cezaevi, Kurultuoğlu'nun dedesinin köyü olan Malaya'ya düşüyor...

Bilirsiniz, Kurultuoğlu Kırşehirlidir. Ve galiba, 1950 den bu yana hiç bir seçimde Kırşehir'den seçilememiştir.

Diyeeeksiniz ki:

— Kurultuoğlu, hemşehrilerine şirin görünmek için böyle yapıyor. Siz beni seçmemesiniz ama, ben siz severim demek istiyorum.

Diyeeeksiniz ki:

— Kalkınma dediğin böyle olur... Her Bakan kendi memleketine böyle birşeyler yapırırsa, memleketi toptan kalkınır gider. Örneğin, Millî Eğitim Bakanı kendi bölgelerine bir radyo istasyonu, Tarım Bakanı bir un fabrikası kurdurursa...

Efendim?

Hayır hayır, ben diyorum ki:

— Adalet Bakanı, Türkiye'nin kalkınmasını Adliye Sarayı ve cezaevi yapırıktır. Gereklilikle kavurulur. Siz de bunları uzman diye tayin edivsorsunuz, diyecek soğuk bir hava doğmasına sebep oldu.

Pir askına

Elâzığ'ın Keban ilçesinde sekiz yaşlarında bir çocuk, yedi yıl önce geceirdiği

Müşterek Pazar mesesi...

Sadun Aren

Tartışmalar

Müşterek Pazar meselesi bu günlerde tekrar alevlenmiş ve memleketimizin bu camiaya giriip girmemesi konusu hararetle tartışılmaya başlamıştır. Bu konunun sifhatlı bir şekilde incelenmesi ve sağlam bir karara varılabilmesi için, bir taraftan Türkiye'nin iktisadi kalkınmasının temel meselesini, diğer taraftan da Müşterek Pazarın mahiyetini ve gayesini ana hatlarıyla tekrar hatırlamak lazımdır. Çünkü ancak bu takdirde mescleyi bütünlükle kavrayabilir ve teferuat üzerinde bitmez tükenmez tartışmalar yapmaktan kurtuluruz. Teferuatın ancak asıl mesele halledildikten sonra tartışmasının bir mânası vardır. Yoksa teferuat tartışalarak asıl mesele halledilemez.

Sanayileşme

Simdi Türkiye'nin iktisadi kalkınmasının temel meselesini kısaca hatırlayalım. İktisadi kalkınma sanayileşmek demektir. Sanayileşmemiz için iki şartın gerçekleşmesi lazımdır: birisi sınıflar kurmak, diğeri bu sınıflardan elde edilecek malları dünya piyasalarında satmak. Bu ikinci şart çok önemlidir. Çünkü, yalnız iş pazar ihtiyaçlarını karşılayacak ölçüde sanayileşmek, Türkiye gibi iş pazarı küçük bir memleket için, bahis konusu değildir.

Sanayileşmemizin birinci şartı olan sınıflar kurmak sahnesinde temel me-

selemiz dış yardım sağlamaktır. Sanayileşmemizin ikinci şartı olan dünya pazarlarına mamül madde satmak (ihracat yapmak) sahnesindeki temel meselemiz de, ileri memleketlerin kârımıza çırpı mallarımızla rekabet etmemelerini sağlamak. Çünkü böyle bir rekabete başarı sağlamamız imkânsız denecek kadar güçtür. Halbuki sürümlü meselesi halledildikçe sanayi kurmanın ne mânası ne de imkâni vardır.

Sürüm (ihracat) meselesinin çözüm yolunu, milletlerarası işbirliğinin tekrar gözden geçirilerek, bazı uygun sanayi dallarının azgelmiş memleketlere bırakılmasıdır. Böylece, bu sanayi dallarında ileri memleketlerle rekabet etmek bahis konusu olmayacağı. Bu hususlar, YÖN'ün geçen sayısında daha etraflı bir şekilde anlatılmıştır.

Demek ki, iktisadi kalkınmamızın dış dünya ile ilgili olarak iki temel meselesi vardır. Birisi dış mali yardım, diğeri ihracatı artırmaktır.

Serbest rekabet

Simdi de Müşterek Pazarın gaye ve mahiyetini kısaca belirtmekte çalışalım: Müşterek Pazar altı Avrupa memleketinin (Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg) aralarındaki gümrük duvarlarını kaldırarak kudretli bir iktisadi birlik kurmak amacıyla girişikleri bir teşebbüstür. Üyeleri, bu iktisadi birliğin, ilerde siyaset bir birlik, yanı büyük bir Avrupa Devleti şeklinde ge-

limesini de ummaktadır. Anlaşmaya göre iktisadi birlik 12 veya en çok 15 yıl sonunda gerçekleştirilecektir. Hala bu süre ilk 3 yılı geçmemiştir.

Gayesini gerçekleştirmek için Müşterek Pazarın kurucusu sistemin özü sudur: Prensip serbest rekabetidir. Bunu sağlamak için üyeleri arasında malların, işgücünün ve sermayenin serbestçe hareket etmesini önleyen bütün engeller 12 yıl içinde kaldırılacaktır. Bu serbesti iktisadi kaynakların en verimli oldukları yerlerde kullanılmalarını sağlayacaktır. Monopoller ve her çeşit himaye ve teşvik usullerinin de bu neticenin alınmasına, tipki gümrükler ve ticaret tâhditleri gibi, engel oldukları düşündürler, bunlar da yasak edilmişdir. Yani Müşterek Pazar üyeleri sanayilerini, hangi şekilde olursa olsun, himaye ve teşvik imkânından mahrumdur.

Bu izahattan anlaşılabileceği üzere, Müşterek Pazarın kuruluşunda ve mantığında, azgelmiş memleketler hesaba katılmamıştır. Üye memleketler, bu meseleyi, Müşterek Pazar mekanizmasının ve mantığının dışında telâkki etmişler ve o şekilde ele almayı düşünmüşlerdir.

«Sanayie elveda»

Müşterek Pazarın ilk hamlesi, diğer memleketlerle olan ticareti azaltıcı bir tesir hasıl etmesi, azgelmiş memleketlerin ve bu arada Türkiye'nin kalkınma ve sanayileşme meselesini güçlendirmektedir. Çünkü büyük pazarlar, tabii olarak, kendi kendine yeten, dîarıya asağıda olan birer ekonomi olmak temâyûlündedirler. Mesela Amerika Birleşik Devletleri böyledir.

Bu durumda Türkiye ne yapmalıdır? Bir yol Müşterek Pazar'a girmektir. Halbuki, gördüğümüz gibi, bu camianın prinsipi serbest rekabetidir. Sanayimiz, hatta zi-raatımız, böyle bir rekabete dayanabilecek kuvvette değildir. Müşterek Pazar'a girdiğimiz takdirde, yeni sanayiler kurmağa elveda dedikten başka, mevcudu da kaybedeceğimiz muhakkır.

Bu durumda, Müşterek Pazar'a ancak mevcut sanayimizi koruyacak ve yeni sanayiler kurmamızla engel olmayacağı bazı kayıtların şartları girmemiz bahis konusunda olabilir. Fakat bu takdirde şunu unutmamak lazımdır ki, Müşterek Pazar ancak, onun oyun kâdelerine riayet edildiği takdirde bir mânâ ifade eder ve kendinden beklenen faydayı sağlar. Bu tipki, bir oyuna, bir kimseyin oyun kâdelerine riayete mecbur edilmeden iştirak etmesine benzer. Böyle bir durum, yalnız oyunun tadını kaçırmakla kalmaz, aynı zamanda o kimseyenin oyundan bir sey öğrenmesine de imkân vermez. Bu sebepten, laşlangıça bazı kayıtların şartları gîrlise bile, pek uzan olmayan bir zaman süresi içinde, bunların tedricen terkedilmesi ve tam üye olunması zarureti vardır. Memleketimizin, böyle

pek uzun olmayan bir süre içinde Müşterek Pazar'ın oyun kâdelerine riayet edebilecek bir duruma gelmesine imkân görürüz.

Sermaye akar mı?

Müşterek Pazar'a girdiğimiz takdirde memlekete büyük ölçüde yabancı sermaye akacağı ve böylece kalkınabileceğimiz fikri üzerinde de kısaca durmak isteriz.

Hem teori, hem de tarihi tecrübeler, sermayenin ileri memleketlerden geri kalmış memleketlere değil, aksine, geri kalmış memleketlerden ileri gitmiş memleketlere aktığını ve akmak temayıllinde olduğunu göstermektedir. Bu sebepten, Müşterek Pazar'a girdiğimiz takdirde değil sermaye akımı uğramak, aksine, yerli sermayemizin diğer üye memleketlere doğru akması daha hâlâ kuvvetli bir ihtimaldir.

Ihracat

Anâevi ihracatımızın durumu gelince: Prof. Dr. Bedsem Üstünel'in yapmış olduğu kuantitatif bir araştırmaya göre, Müşterek Pazar dışında kalmamızın sebep olduğu azamî zarar miktarı 15 milyon dolardır. Kaldıki, Müşterek Pazar'a halen yapmakta olduğumuz ihracatı başka memleketlere kaydırabileceğimiz ölçüde, bu zarar daha da azalacaktır. En müşkîl durumda olan madde tâhditidir. Bütün dışındaki ihracat maddelerimiz için Müşterek Pazarın gümrük tarifeleri oldukça düşük ve bazı hallerde sıfırıdır.

Siyasi bağlar

NATO'nun, OECD'din ve Avrupa Konseyinin üyesi bulunduğu konuda, Müşterek Pazar'a bağımızı sağlamlaştırmak için girmemiz de kuvvetli bir gereklîk telâkki edilemez.

Bütün bu mülâhazalar karşısında, iktisadi kalkınma dâvâmızın çözümünlü Müşterek Pazar'a girmekte aramak, Nasreddin Hocamın karanlıkta kaybettiği parayı, aydınlatıcı diye başka bir yerde araması kadar olur.

Meselenin çözümü, Müşterek Pazarın, kendi iç gelişmesi esnasında, Türkiye'yi ve diğer azgelmiş memleketleri hesaba katmadı. Bu, bazı sanayi dallarının, Müşterek Pazar içinde geliştirilmeyip azgelmiş memleketlere terkedilmesi şeklinde olur. Bu sebepten, Müşterek Pazar karşısında bizim yapacağımız en doğru hareket, böyle bir işbölümüne imkân verecek uzan vadeli bir ticaret anlaşması teklif etmektir. Az gelmiş memleketlerin kalkınma dâvâlarının tek çözüm yolu olması itibarıyle, bu tip tekliflerin Müşterek Pazar ve diğer gelişmiş memleketler tarafından anlayışla karşılanacağını kabul ve ümit etmek lazımdır.

Sosyal Devlette kalkınma heyecanı

Kalkınma heyecanı bir devrim heye-canıdır. Devrim heyecanı ise bailessiz bir ruhun ya da başboz bir toplumun içgüdülerine uyarak taşması anlamına gelmez. Devrim heyecanı, bireysel ve toplumsal bir olaydır. Ancak, herkesin, hiç değilse coğuluğun ortak duygusuyla yerlesir ve gelişir. Bir yurt taşın tek başına duyduğu heyecan çok yüzeysel, kısıt ve dardır. Daha doğrusu, tek bir kişinin heyecanı andıran hareketler bir takım kişisel içgüdüler olup devamsızdır. Bir süre için caddeleri dolanan kalabalıkların heyecanı da bir devrim heyecanı değildir. Devrim heyecanı uzak görüşlü bir amaca ortak ilke-lerle, birlikte yönelikin verdiği kendine güvenen bir ruh halidir. Bu heyecan bir seyrlîğe gitmiş topluluğun geçici olarak bir arada bulunmaları ve bir noktaya bâkmalarından doğan ortak ha-reketle değil, birlikte uzun bir süre için yapıcı ve kurtarıcı bir amaca yöneltmeye sağlanır. Devrim kuşakları da geleceklerini böyle ortak bir yetişme, yetiştirme, duyma ve hareket etme ilkelere ne bağlayacaklardır. En büyük sorunu adalet içinde kalkınma olan Türkiye gerçekler hizâ toplu bir arama ve hareket etme ahlâkına doğru götürür. Bu-ahlâk da Türkiye'de teknik ve aylîk-siz bir Türk toplumu yaratmayı emrediyor.

27 Mayıs'tan beri gelişme de genellikle bu yönendir. 1961 Anayasasının dayandığı sosyal devlet kavramı derebeyilik, otokrasi, kabilecilik, irkçılık ve tarikatçılık gibi gericilikleri kendiliğinden ortadan kaldırıracak sosyal devrimlerin hâbercisidir. Sosyal devlet milleti yapan fabakalar arasındaki tezâfların bugünlü ve ilerde çatışmaya açık şekilde ortadan kaldırılması için ilk aşında millî gelirin daha hâka dağıtılmaması, eğitimde fırsat-

Türk Kaya Ataöv

Petroldeki Fitiller

Petrol Ofisi yakında bir anonim ortaklık hâline gelecek. Aca- ba, yeni bir İktisadi Devlet Teşekkülü kurmak imkânı varken, neden bu yola gidildi? İşte aşa giğaki yazı, bu soruyu olayların ışığında cevaplandırıyor;

Mümtaz Soysal

Peşin Hükümler

Bizmikler içinden, yabancı dostlarımız dışardan.. Türk devletçiliğini öldürmek için ne mümkünse yapıyor. Bu gayretlerin sonunda, Türkiye'nin, başladığı noktaya dönmesi, devlet işletmeciliği alanında edindiği bütün tecrübeleri heba etmesi ve Türk hakının, kendisi shizla ve ezmeden kalkındıracak tek çareden büssütün mahrum bırakılması pekâlâ mümkünündür.

Olanlar basit: birtakım iyi niyetli adamlar ortaya çıkıyor; Türkiye'deki devlet işletmeciliğinin kusurların, açıkça kabul edip bu... düzeltme yollarını arıyorlar. Yeni den Teşkilatname ve aksaklıklarını giderme için karular meydana getiriliyor, yabancı uzmanlar çağırılıyor. 27 Mayıs'tan sonra, «Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Reorganizasyonu» amacıyla girişilen çalışmaların hikayesi kısaca bundan ibaret.

Sunu biliyor musunuz: I.A.C. veya şimdiki adıyla A.I.D. aracılığıyla Amerika'dan çağrılan uzmanlar, Türkiye'ye gelmeden önce, Washington'da bir briefing'e (bein yikanma veya hazırlamanın kibarcası) tâbi tutuluyorlar; bu briefing'e kendilerine söylenen sözlerden biri de şöyle: «Türkiye'deki devlet teşebbüslerinin, özellikle tekstil fabrikalarının çoğu zarar eder; bunların özel teşebbüse bırakılmalarının tavsiye etmek doğrudur tutum olur».

Bunları anlatan, misafir uzmanlardan Profesör Frank Sherwood. Kendisi, eskiden devlet işletmeciliğinin pek okadar kötü bir şey olmadığını inandığı için Mc Carthy zamanında çok çekmiş. Şimdi de, California'da bu maksatla kurduğu Enstitüye katılmış, devlet işletmeciliği üzerinde bilimsel araştırmalar yapıyor.

Geleceğin uzmanlarından W. L. Worden, rapورunda, «Petrol Ofisi anonim ortaklık hâline getirilsin» demiş. Uzman da böyle deince, eskiden devlet teşebbüslerin hâlike geçmişler. Şimdi, bu yolda bir kanun tasarısı geliştiriliyor.

Petrol Ofisi olmasayı

Petrol Ofisi, ikinci Dünya Harbi sırasında, Milli Koruma Kanunu'na göre, 14 Şubat 1941 tarihli Koordinasyon Heyeti kararıyla kuruldu. Maksat, Türkiye'nin petrol ihtiyacını harbin dalgalanmalarından koruyacak bir devlet kurumu meydana getirmekti. Petrol dağıtımını düzenlemek, petrol piyasasının bir iki petrol şirketine peşkeş çekimini önlemek bakımından, harpten sonra da Petrol Ofisi'nin büyük faydası görüldü. İlgili lerin belirttigine göre, Petrol Ofisi olmasayı, yabancı şirketlerin Türkiye petrol piyasasını büssütün avuçları içine alımları istenilemedi. Üstelik Petrol Ofisi, devlete hâli büyük karar da sağladı.

Kusurları

Petrol Ofisi'nin aksayan yönleri yok mu? Çok. Bir defa, hukuki bakımından, ne üçüncü devlet kurumu olduğunu açıkça ortaya konmamış. Geçici mi, kahci mi? Öbür kamu iktisadi teşebbüslerinin bazıları gibi 3460 sayılı kanuna tâbi mi, değil mi? Petrol Ofisi, Koordinasyon Heyeti kararıyla kurulduğuna igo, kadrolarının da Bakanlar Kurulunca onaylanması gerekiyor. Bunun sonucunda bir sürü geçikme, aksaklılık. Petrol Ofisi'nin bünyesinde üç çeşit menur var: bir kısmı genel bareme, yani 3656 sayılı kanuna, bir kısmı iktisadi Devlet Teşebbüsleri baremine, yani 3659'a, bir kısmı da İşçi Sigortaları hükümlerine bağlı, emeklilik bakımından.

Petrol Ofisi, devlet kurumlarının çoğunla- lanacak; ama, alacaklarını toplayamamış. Başlangıçta yeten sermaye ile kurulma-

dığı için, ne yapmışsa, elde ettiği karıları yatarım için kullanarak yapmış.

Büyük devlet işletmelerine müsallat olan derler Petrol Ofisi'nin de başında. Dağıtım acentelikleri, gına buna, siyasi amagalarla peşkeş çekilmiş. Kadroları, gerekenden üç misafî fazla adamla doldurulmuş.

Düzeltme Gayretleri

Petrol Ofisi'ne değişik bir şekilde verme yolundaki çalışmaları pek okadar yeni değildir. Bu konu, 1951'den beri hükümetleri megul ediyor. O yıl, Ticaret Bakanının sıfır emri üzerine, bir Petrol Ofisi Anonim Ortaklığını tasarısı hazırlanmıştır. Tasarının hikâyesi bir hayli uzun sürdü. 1956 yılında toplanan bir komisyonda, bu defa başka bir görüş ortaya atıldı: Petrol Ofisi'nin bir İktisadi Devlet Teşekkülü hâline getirilmesi isteniyordu. Ama, bütün bunlar olurken, Petrol Ofisiyle ilgili bulunan «faizî gayretli» kişiler, bir yandan da Caltex şirketiyle temas hâlindeydi. Petrol Ofisi'nin akaryakıt ikmali işini 1977 yılına kadar Caltex'e bırakın bir anlaşıma imzalanmıştır. Tabii, Petrol Ofisi'ni Caltex'le birlikte bir karma şirket hâline ge-

rektir; devlerle mücadele kolay olmadığı için, onun kurduğu İprâz tasfiyehanesi satış azlığı yüzünden zarar etmek tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Olaylar, devlet mekanizmasının başında bulunan bazı sorumluları kimseleri tedbir almaya sevketti. Petrol Ofisi, nihayet milletin parasıyla çalışan bir devlet kurumu ve Türkiye Cumhuriyetinin sınırlarında Türk devletinin kendi kendisini korumak için tedbir almazı kadar tabii bir şey olmaz. Ticaret Bakanlığının 14 Nisan 1961 tarihli yazışyla, devlet dairelerinin, sermayelerinin tamamı veya yarısından fazla devlet tarafından verilerek kurulan teşkilatların, akaryakıt alımlarını Petrol Ofisi'nden yapmaları istenmiştir. Dikkat edilecek olursa, devlet kendisinden başka kimseyi zorlamamaktadır. Ayrıca, givet tabii olarak, Millî Savunmanın ve NATO'nun akaryakıt ikmali de, bir devlet kurumu olan Petrol Ofisi'nin elindedir.

Ama, böyle bir tedbir, Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı petrol dağıtım şirketlerini çileden çıkarılmış ve bazı temaslara sevketti.

Uzman Worden de, raporunda, «bu hükümet emri, dürüstlük bakımından şüpheli olabilecegi gibi, Türk Hükümetinin ciddiyeti hakkında, eemevi sermaye sahiplerinin zihinlerinde şüphe nyandıractır» buyurmuştur. İşte gerisindeki uğraşın «olumlu sonuç vermiştir ve yabancı şirketler hükümet emrinin geri alırmayı başarmışlardır. Şimdi amac, böyle kötü ihtimallerin bir daha ortaya çıkmasına köklendir engel olmaktır. Petrol Ofisi, sadece Ticaret Kanunu hükümlerine tabii bir anonim ortaklık

kulmaktadır. Hazineye ait olmayan hisse senetlerinin zamanla yabancı şirketler elinde toplanması mümkün ve pek muhtemeldir. Elde edilecek kâr, devlet yatırımlarına değil, özel ceplerde akıp gitmektedir.

I.D.T. olursa

Petrol Ofisi'nin geçici hukuki durumlardan kurtarılarak sağlam bir İktisadi Devlet Teşekkülü statüsune kavuşturulması, çeşitli idari meseleler kendiliğinden çözücektir. Personelin maaş ve emeklilik durumları ağırlığa kavuşturacak, bugün duyuşan tereddütler giderilecektir. Unutulmam gereklidir ki, Petrol Ofisi mensuplarının büyük bir kısmı İ.D.T. şeklini isteme iten sebep, ne devletçilik aşkıdır, ne de yabancı sermaye korkusu. Ama, madem ki böyle bir eğilim var, onu gerken şekilde tatmin edip olumlu yönlere çevirmek, herkeste bir devletçilik heyecanı uyandırmak pekâlâ mümkün.

İ.D.T. statüsü, Petrol Ofisi'nin gerçek bir düzenleyici bir devlet kurumu olarak çalışmasını, Millî Savunma, NATO ve devlet kurumları ihtiyaçlarını rahatça karşılamasını sağlayacaktır. Kârlar, daha sonraki yatırımlar için kullanılabilirler. Merkezi bir yatırım fonunun düşünüldüğü bugündede, böyle bir gelir kaynağıın önemini daha fazla belirtmeye lüzum var mı?

Kolay yolun yolu

Türkiye'de vaktiyle M.T.A. eliyle yürütülen devlet petrol işletmeciliği şimdi Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığını elindedir. İkinci satıha olarak Petrol Ofisi de anonim ortaklık hâline getirmek ve sermayesine T.P.A.O.'nu istirak etmeyi yoluyla, Raman petrolleri için devamlı bir dağıtım ve satış kurumunun yaratılması düşünlülmektedir. İlk bakişta makul bir dâlışuce. Ama, acaba bunun yolu mutlaka anonim ortaklık yolu modur? Devletçiliğimiz elbette aksayan yanları var. İ.D.T. şeklinin, petroçılıkta lüzumlu olan iş akışlığını sağlayabilmesi için belki yeni usuller bulmak, devlet işletmeciliğine biraz daha dinamizm kazandırmak gerekecektir. Devlet, bol keseden gına buna petrol istiyazları dağıttı tâbi kolaylıklar gösterdikten sonra, kendisine çıkar yoi bulamayınca, ille onlara benzemek veya onlara teslim olmak zorunda mıdır? Bunun daha köklü çözüm yolları bulunamaz mı? İtalyanlar baktı: bir Mattei çıktı; devletin pekâlâ petroçılık yapabileceğini, hem de dev şirketlerin hâkindan gelip dünya piyasalarında bile onlar rakip olabileceğini ispat etti.

Türkiye'de yabancı şirketlerin bol petrol buludukları hâlide işletmedikleri şeklindeki dedikodular ayyuka çıkmaktadır. Halk şüphe içindir. Böyle bir dava ortasında, devletin petroçılık alanındaki imkânlarını biraz daha kismak doğru olur mu?

Bizim Devletimiz

İnsan devletçilik konusunda yazı yazarken, ister istemez dogmatik olmaktan korkuyor. Acaba bir şeye inandığınız için olaylar hep o prizmanın geçerek kırılır mı? Zaman zaman, bir tarafında işe bairüp dogmatizm tehditesine karşı kendi kendimizi uyarmamız gerekiyor. Belki, düşüncelerimiz, böylece daha çok sağlanıktan kazanacak. Ama, işin bir de duyu tarafı var ki, ondan uzak durmamız veya uzak durabilenlere şısrımadan bakanmamız mümkün değil. İnsan, devletinin, artık kendi devleti olmamağa başlamasını, parmakları arasından bir aşı gibi kayip gitmesini kolay kolay hazırlamıyor. Devlet siz okumus, devlet için çalışmışsunuz, devlet halkı koruyacağınızı inanmışsunuz. Devletin halk devleti olmasını veya en azından, bu yolda halk için kazandıklarını yine halk için muhafaza etmesini istiyorsunuz. Devlet benimsememisiniz. «Devlet babas» sözü, başka dillerde kolay kolay bulunmayan bir söz. Türkiye'de bundan, bu benimsemeye duygusundan faydalananmak gereklidir. Devletin yavaş yavaş tâbi oyularını alıt olduğunu, hatta o oyuları oynayanlarla size karşı cephe birliği yaptığı gördüğünüz zaman, içinde birge «ciz» etmez mi?

Petrol Ofisi'nden kurulan Izmit rafineri tesisleri

tirmek yolundaki çalışmalarına da hız verilmeli.

Maliye, Ticaret ve Sanayi bakanlıklarının temsilcileri arasında imzalanan 29 Eylül 1960 tarihli bir protokol var. Devletin, kendi temsilcileri elinde, nasıl hoymata harcanlığı gösteren bir belge: «yenî teşkilatın bir anonim şirket hâlinde kurulması... yenî teşkilatın yabancı sermayenin katılımına müsaade edilmesi, vs». Tabii, gerekli brieflerden sonra, W. L. Worden de Bula demisi.

Perde gerisi

Devlet parasının kötü ellerde çektiği çile bitmiyor. Petrol Ofisi, Caltex'le birlikte, İzmit yakınında 1.000.000 ton ham petrol kapasiteli İprâz tasfiyehanesini kurmuştur. Ama, plânsizğa ve büyük iş yapmakhevâne kapılan Demokrat Parti hükümeti, Mobilof, BP ve Shell şirketlerine Mersin'de 3.200.000 ton ham petrol kapasiteli tam bir yabancı özel teşebbüs tasfiyehanesi kurmuştur. Böylece, Batman'daki tasfiyehane ile birlikte, Türkiye'nin ihtiyacını kat kat ajan fazla kapasite yaratılmıştır. Tabii, bütün bunların cezasını Petrol Ofisi çek-

hâline gelirse, 18 Ocak 1954 tarihli yabancı sermaye kanunu sunu hükmüyle açılmayaç kapı yoktur.

«Madde 10 — Yerli sermaye ve teşebbüslerle tanınan bütün hak, muafiyet ve kolaylıklarından, aynı sahâlarda çalışan yabancı sermaye ve teşebbüsler de aynı şartlar dahilinde istifa ederler».

Daha fazla açıklamaya lüzum var mı?

Şirket olursa

İndi durum şu: Kamu İktisadi Teşkilatı'ndan teşebbüslerini denetlemekle görevli Yüksek Murakabe Heyeti'nin yerli uzmanları ve genciliklerin arkasında, bugün Petrol Ofisi'nin başında bulunanlar anonim ortaklık şeklini istemiyorlar. Karşılarda da, yabancı petrol şirketleri, çeşitli çevrelerde «briefing» e tâbi tutulmuş uzmanlar ve bütün bu olup bitenlerden faydalananca çalışan «kamusal başlı, özel kuyruklu ejderhalara benzer ne iddîli bellişiz bir takım adamlar...

Anonim ortaklık yolu gidilirse, chiviyeleri meşkûk ve katılmaları birçok bâkimlardan istenmeyen bazı kimselerin, kliçümsemeyecek ölçülerde kâr sağlayıcı bir devlet kurumuna ortak olmalarından kor-

KADIRLI AĞALARI

Nasıl Sömürüler?

İçisleri Bakanı Ahmet Topaloğlu, «Kadırlide Ağa yoktur» diyor. Kadırli halkı ise «Türkiyeye Cumhuriyet Hükümeti gelmiş, ama Kadırliye daha varamadı, Kadırlide sağlık hükümeti var. Buna Hükümet ne etsin, ağalar dan Hükümet te korkar» kanı-sındadır.

Kadırli'de ağaç vardır. Hem de en korkunç şekilde. da eşkiyalıkla birlikte ağaç Ankara polistikacısı ve kasaba vardır» İçisleri Bakanı Ahmet Topaloğlu'nun çok yakından tanıdığı Kadırli ağalarının maskesini düşürmektedir.

Ağalar ve eşkiyalar

Kaza, 1866 yılında, mutlak bir aşıret hayatı yaşayan Türkmen aşıretleri arasındaki anlaşmazlıkların had safaya gelmesi üzerine, Müşir Dervis Paşa tarafından yeniden kurulmuştur.

O devirde büyük aşıret beyleri ovaya yerleşmiş, bu beylerin çocukları devletin zaaf ve teşkilatsızlığından faydalananarak, kendi tapu sınırlarını aşmışlar, Hazine topraklarına el atmışlardır.

Onlardan türeyen Kadırlinin bugünkü ağaları geniş topraklar sümek ve sürdürmek, köy sularına el atmak, bunu sağlamak için de devlet otoritesine boyun eğdirmek, köylüyü sindirmek sururadır.

Kadırli'nın ovaya karşılık, bir de ormanları tahrif edilen fakir dağlık bölgesi vardır. İnsanların bir karış ekilebilir toprak için yaşayıp boğuna ölümlerini bu saha, son günlerde kadaş eşkiya yatağı idi.

Eşkiya genel olarak adam vurmus suç kaçağıdır. Dağda yakalanmadan gezebilme suretiyle cezadan kurtulabileceğini ümit eder. Dağda gezebilme, beslenmek, yemlenmek, suların yataklanması ve jandarma takibinden kurtulmakla mümkündür. Bu sebeple, suç kaçakları kendilerini himaye edecek bir ağaç kapılanırlar. Ağalar da menfaatleri için ovada avacı, dağda eşkiya beslerler.

Eşkiylığın en azının zamanında, 1932 de eşkiylığın köklünü kazınmak için Kadırliye özel olarak tam yetkili bir jandarma Albayı gönderilmiştir. Albay Nazmi Bey, daha gelir gelmez, ağalar ortada dururken eşkiyaları ele geçirmemeyeceğini anamış, gareyi, kendine ağa diyenleri toplayıp 6 ay müddetle Diyarbakır'a sümekte bulunmuştur. Olayılar, Albay haklı çıkarmış, dağda sahipsiz kalan eşkiyaların bir kısmı teslim olmaktan başka çıkar yol bulamamıştır. Geri kalanlar ise, Hükümet ieraatinin eidiyetini gözleriyle görüp, inançlı köylülerin mücadeleye katılmasıyla, kısa zamanda temilenmiştir.

Sonra sığınan ağalar dönmüş, eşkiyahın yeniden türemiştir. Kadırli'nın son finlü eşkiyasi, 12 kişiyi öldüren Hüseyin Tali Tulukçu'dur. Tulukçu, 6 yıl dağda kaldıkten sonra, kendisini destekleyen iki ağa ailesinin birbirlerine düşmesi yüzünden ele geçirilebilmiştir.

Eşkiya Tulukçu'nun hikâyesi

Biri Kozaklı, diğeri Kadırili iki ağa ailesi tarafından himaye edilen Tulukçu'nun hikâyesi ilgi çekicidir. Tulukçu, bir çok işlerde, özellikle kereste kaçaklığında Orman İşletme Müdürlüğü'ne kadar bütün orman teşkilatını tehdit ve yıldırmaktı kullanılmıştır. Tulukçu, kaçak el-

kaymakam dayandırılamamasının başlica sebebini teşkil etmektedir.

Celtik ruhsatı alabilmek için bir arka sahip veya müstecir olunması, ruhsat verilecek arazi miktarının eldeki arka tanınan *sulama kapasitesiyle orantılı bulunması* şarttır. Bu sebeple, köy sularına el atmak, mevcut arkları uyuza ve masraf yapmak sun kullanmak, buna karşılık, ele geçirilen arkları yüksek fiyatla kiralamak celtiklerin gayelerindendir.

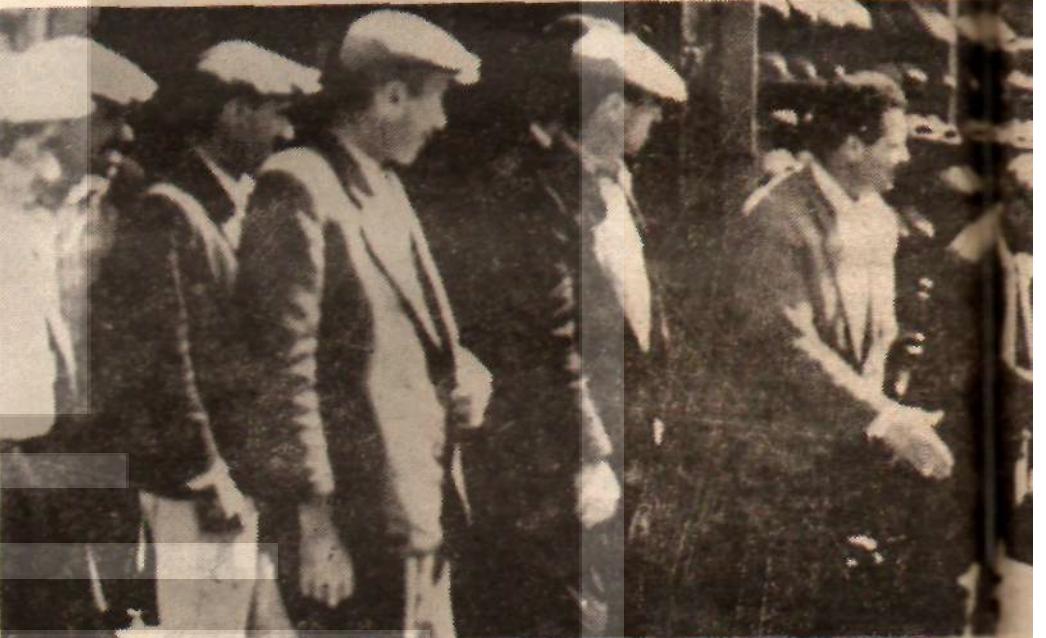
Ayrıca, her yıl Allahtan mucize beklercesine, mevcut imkânların dışında binlerce dönüm kaçak çeltik ekmek adettir. Bu yüzden celtiklerin bir kısmı kuruma tehlikesine düşer. Çeltik Komisyonu işin içinden çıkmaz. Birine fazla su verse ötekiler, vermeye berikiler isyan eder. Ankara teller çekilir, heyeller gönderilir. Çeltik koruma ya yüz tutanlarla, bunlar hesabına kendi kendi celtiklerinin veriminden bir fedakârlık yapmak istemeyenler arasında, bir ölüm dirim kavgası başlar. Başka gere olmasa taraflar ark sularını kendi celtiklerine zorla akıtımak, vak'a ekartmak gibi türlü tertiplere başvururlar. Böyle zamanlarda eski eşkiyaların celtikler tarafından zaman zaman su bekçisi olarak çalıştırıldıkları görürlür.

Celtik ruhsatı için müraaset Martı yapılır. Ruhsat ise Nisan - Mayıs aylarında verilir. Haziran - Ekim arasında ise sulama derdi başlar. Çeltik Komisyonu Başkanı olan Kaymakam işin en kritik devre, ruhsat verme mevsimidir. Ağaların suyunu gitmeyen Kaymakamlar en çok bu devrede vazifelarından uzaklaşır. Nitelik Kaymakam Mehmet Can, bu devreyi atlatabamamıştır.

Baskı ve tavassut

Ağaların güttükleri ana gaye, siyasi hâkimiyet ve baskı yoluyla, iktisadi hâkimiyetlerini devam ettirmek ve elden geldiği kadar genişletmektir.

Bu maksatla ağalar, her ne pahasına olursa olsun, mahalli kaza ve içrayı zafer

Ağaların menfaatine dokunduğu için Kadırli'de tutunamayan Kaymakam Mehmet Topaloğlu, Ziraat Odası Başkanı Seçmen Tevfik Coşkun'un kızını alır. Tevfik Coşkun'un, 15 bin lira yardımıyla son seçimleri kazandığı söylenen Topaloğlu ise, Koza zenginlerinden Sadi Çelik'in kızıyla evliliğe girdi. Bunda ona, kardeşlerin en büyüğü Aşkın Aşgar'dır.

Mücteba Topaloğlu ise, kassabada en cete-

refi davaları kolayca çözen yüksek ücretli bir avukat olarak göhret yaptı.

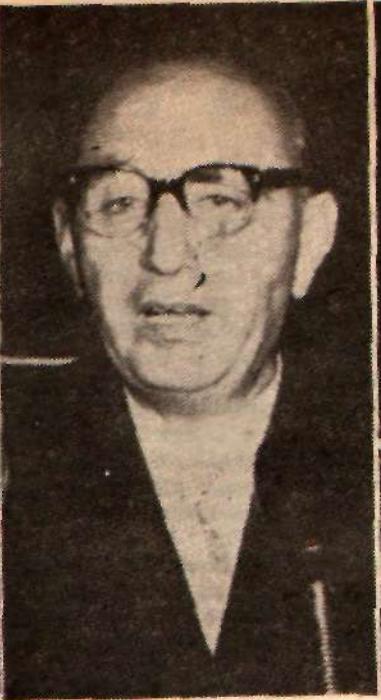
Kassabada bu aileyle ilgili çeşitli hikâyeler anlatılır. Meşhur eşkiya Tali Tulukçu'nun Tevfik Coşkuna yakın Kocaboşalar ailesinin evinde yakalandığı belirtilir. Sitir Köyüne nit Çeltik su arkum, Mehmet Topaloğlu ihsilesiz verildiği söylenir. Kadırli'de anlatıldığına göre, Sitir Muhtarı arkahaleye çıkarmıştır. Fakat ihale tehir edilecek, ihaleye katılmak isteyen diğer tâbipler atlatılmıştır. Bu kimseler durumu Kaymakama bildirmişler ve ark için Topaloğlu'ndan yüzde 30 fazla fiyat vermişlerdir. Usul göre, yüzde 15 fazla fiyat verilince, mukaveyenin feshi lazımdır. Fakat Kaymakam Rahmi Atakan, Mehmet Topaloğlu'nun mukavetenin feshi cesaret edememiştir. 15. Adana Valisine gelmiştir. Fakat Vali, meselenin pesini bırakmamış Hâzırı Çubukçuya «Bir bu işe el atamayın. Kusura bakma. Bizi daha fazla rahatsız etme. eevsübi vermichtir. Böylece, benzerleri 60-70 bin liraya satılan arkı, Mehmet Topaloğlu 14 bin liraya almıştır. Ayrıca, Kabayarda, 6-700 dösem-

1 — Mahalli idareyi hatırlar, menfaat ve ya korku baskısına tâbi tutmak, boyun eğmeyen idare adamlarını Kadırli'de yaşayamaz hale getirmek veya üst makamlardan sorusuz ve sulsuz tâyiînlerini tepeden inme çektir. 2 — Halkla büküm temsilcileri arasına girmek, devlet kapısındaki hiç bir işin tavassutsuz halledilemeyeceği inancını yaymak ve böylece halkı kendilerine minnet, menfaat, korku ve gâresizliklarıyla köle etmek.

Ağalar akıllı ve kurnazdır. Kız ve erkek çocukların okuturlar. İşlerine gelen yeniçileri kolaya benimseler. Değen şartlara uyarlar. Çok partili hayatına kolaya intibak etmişlerdir. Dâvalarını, bir taraftan gitgide eşkiya yerine evane ve bunun fizel bir şekilde seçmen beslemek, diğer taraftan ken-

Galip Afşar

Ahmet Savrun

T.B.M.M. NDEKİ KADIRLI AGALARI
Kemal Sarıbrahimoğlu

Ahmet Karamüftüoğlu

Hazine arazisinin, 50 lira türinden talipli bulunduğu halde, Mehmet Topaloğlu döviz 6 liradan kiraladığı bildirilmektedir.

A.P. milletvekili Ahmet Savrun'a gelince, evvelce Adana Vilayet Daimi Encümen Üyesi olan bu zat, tapulu 77 dönüm araziye karşılık, 1000 dönüm kadar Hazine arazisi işlemektedir. Bu Hazine arazisinin 219 dönüm göçmenlere tahsis edilmişdir. Fakat arazinin teslimi, politik sebeplerle Devlet Bakanlığının 30. 9. 1950 tarihli tel emriyle durdurulmuştur. 27 Mayıs'tan sonra İmar İskan Bakanlığının 16.7.1960 ve Vilayetin 28.7.1960 ve 7.9.1960 emirleriyle göçmenlere teslimi, çeşitli güçlüklerle yol açmıştır. Ağalar elindeki Hazine arazisinin fakir çiftçeye verilmesi kolay değildir.

dir. Ayrıca, Devlet Bakanlığını aynı yoldan harekete geçirmişler ve tahlükat için Kadastro Umum Müdürü ve Toprak İskan İşleri Umum Müdürü ile iki müfettiş 4.1.1961 de Kadırliye göndermişlerdir. Bir ağının sıkıştırılmıştır, koskoca iki Umum Müdürü kazaya yollanması şaşılacak bir olaydır.

Umum Müdürler, her şeyin normal olduğunu tesbit etmişlerdir. Tahlikatla görevli Kadastro Umum Müdürü, D.P. İktidarı devrine, Galip Afşar'ın arazi işi yüzünden 2 yıl müddetle açığa alınmıştır!

C.H.P. milletvekillerinin yakınıları olan İsa Sarıakalı ve Galip Üstün de, işledikleri Hazine arazisinin ufak bir kısmının göçmenlere verilmesi üzerine kazan kaldıran ve Kaymakama harp açan ağalar arasındadır.

Ağalar ve memurlar

Partileri ele geçirecek, Ankarada büyük bir nüfuz sağlayan ağalar karşısında memurların durumu çok güçtür.

Bir hukuk devletini temsil etmekle görevli idare amirleri bir taraftan devlet nişanını ve Hazine'nin menfaatini, diğer taraftan halkın hak ve hukukunu korumakla vazifeli olduklarına göre, ister istemez ağalarla tezada düşmektedir.

Üst idare makamları, sahsi ve siyasi tesislere kapıldıkları müddetçe, mahalli idare amirlerinin hali yamandır. Tasfiye edilmekten veya ağalar boyun eğmene başka çare yoktur. Gelen memur, bilyük menfaat sahiplerine ayak direyemeyeceğini, dırresse de yerinde kalamıyağını gördükçe, manen çeker. Bu hal, kademe kademe, banka müdürleri, orman muhafaza memurları, onbasılarla ve bekçilere varincaya kadar, en küçük memur ve müstahdemlere, en ücra köylere sırayet eder.

Halk ta kendilerini sevmemekle beraber, caresizlik içinde, birer ağsa kapılanıktan, onun himayesine sağlamakta boşta birbir isyan ve infial içindedir. Fakat ağaların korkar ve sinek. Böylelikle Kadırliye Cumhuriyet Hükümeti giremez olur, ağabek hükümeti devam eder, gider.

Tertipler

Kadirliye kaymakam, malmüdürrü, hâkim, Kadastrocu, Ziraat Bankası Müdürü, zabıta amiri ve ormançı dayanamaz.

Kaymakam bütün işlere muhatap olduğunu için, topun ağızındadır. «Kaymakam harcaması bilançosu söyledir: 1947-50 sezonlerine kadar, 3 yılda 11 Kaymakam ve vekil değişmiş, bunlardan en çok kalan bir yıl, diğerleri ise en çok 6 ay kalabilmişlerdir.

1950-60 devresinde ise, 14 Kaymakam ve vekil değişmiş, yalnız bir Kaymakam 3 sene 3 ay, bir başka Kaymakam 2 sene 2 ay Kadırliye kalabilmiştir. Geriye kalan 12 Kaymakam ise 1, 2, 4, 6, 8, ay kazada tutunmuştur.

14 yıllık devrede, Kaymakamların hemen hepsi, mütegallibenin tertipleri sonunda anormal ve pek üzücü şartlarda kazadan sıyrılmışlardır.

Ağaların sistemleri basittir. Sistem, adı, iptidai etriplere ve taktiklere dayanır. Yeni bir idare amiri, daha kasabaya gelmeden, memleketi, ailesi, huyu suyu, zevkleri, zayıf tarafları, yakınları v.s. hakkında bilgi toplanır. Idare amiri gelince, prensler gibi

lerdir. Adana Vahşitinden biri, çeltikçilere boyun eğmediği için, Merkeze alınan bir Kaymakam hakkında, yabancı bir bilgilere su izahatı vermiştir: «Kadirli karışıkta». Kaymakamı giderken tenbih ettim. Otur, iş yapmaya kalkma. Senden önceki oturdu, rast etti. Fakat sözümü dinlemedi, iş yapmaya kalktı. Ortaokul yaptırma hevesine düştü. Yerilerde geçinemedi. Ben de merkeze aldım». Vali bu sözlerle, pek çok maşabası idarecisinin, belki her zaman açıkça ifade edemedikleri bir gerçek ortaya koymıştır.

ma metodlarının en sonuncusu, Ankaraya heyetler gönderilmesi ve meslenin «tepeden inme» hallidir. Heyetlerin Ankaradan boş döndüğü pek görülmüş değildir. Şikayet edilen sahis, halkın sevdigi bir kimseyse, halk, ağalar biraz kizar ve homurdanır, fakat 27 Mayıs kadar, harette geçmeye cesaret edemezdi. Aksine, sürtün adından herkes kucakçıdır.

Birdenbire neye uğradığını şaşan, boşluğa içerisinde düşercesine yalnız kalan idareci, ailesini ve eşymasını naklederek araba bulmakta sıkıntılı çeker. Kasabada bu tür ayrılıklar son derece üzücü ve kırıcı şartlarında, insanlık haysiyetini zedeleyici bir hal alır.

İnkılap Hükümetinin Kaymakamı Mehmet Can, bu durumu değiştirmiştir: Mehmet Can, Kadırliye inkılabı götürün ve ağaların nüfuzunu kırın adamıdır.

Genç Kaymakam, önce tavassut yasağı koyarak ağaların hükümet kapısından uzaklaştırmıştır. Muhtar müdürlülerin ağaların adamlarının verilmesini önlemiştir. Kaçak çeltik ekimile mücadele etmiş, Savrun sayından halkın ve Belediyyenin faydalannasını sağlamıştır. Ağaların elindeki Hazine arazisinin bir kısmını, halka vermiştir.

M.B.K. devrinde bunlar mümkündü. İlk niyetli bir hükümet, ağalarla mücadele eden kaymakamı destekliyordu. Hafiflik şimdide devir değişmiş, ağalar saltanatı geri gelmiştir. Halk coğluğu Mehmet Canın önderliğinde ileri hamleler yapan Kadırli halkı, ağaların önünde yeniden boyun eğmenin istenildiğidir.

39 muhtarın mührünü ve imzasını taşıyan Kadırli aydınlarının da imzaladığı bir Senatoğlu yazılım mektup, Kadırli halkın dünencesini aksatırmaktadır: «Tevfik Coşkun'un feveran ve husumetini celheden taraflardan birisi, adı geçen şahsin ortak bulu'nun barekete geçirilen sebebin ise, ortak lunduğu Kabayır suyunun, Ahmet Topaloğlu bulundukları Sitir Köyü suyunun, köy sandıklarına maledimesidir. Birbirlerine gerek sebebin ve gerekse menfateri ile akraba olan bu kimseler. Kadırlimizi nura boğmak istiyen işi söndürmeye ve hayat damarlarını kesmeye çalışmaktadır».

Yukarıda arz ve izahına çalıştığımız sebepler yüzünden memleketimiz koyu bir kararlılığı lütfen istenmekte ve derebeyiliğin tekrar ihyasına çalışılmaktadır. Tevfik Coşkun ve süre-kâsi, Kaymakamı buradan atırmaya muvafak olursa, gelen kaymakamın hizmetlerine gireceğini ve halim memurları sindireceğini besaplıyarak, eski halin avdet etmesini arzu etmektedirler.

Devlet otoritesini Kaymakam Mehmet Canın şahsında kırmayı hedef tutan bu süflili emelin gerçekleştirilmemesini, Milli Birlikçilerle kader ortaklığını yapan çehşîk Kaymakamımızın bu derebeyi artıklarına ezi dirilmemesini dileriz.

Halkın kalbinden kopup gelen bu isteklere ağalar demokrasisi devrinde, Ankara'nın kulakları tıkalıdır...

Mehmet Savrun suyu

AGALAR...

Yasar Kemal

Yıl, 1946 yılı, ben Kayseride bir büyük yıllık askerim. Kayseride türülü tabakaların ahabaplar edindim. Bu arada Kayseri Memleket Hastanesi doktorlarından birisiyle de ahabap oldum.

Doktordan bir gün bana bir haber geldi, çabucak gelin, diye. Haberi bana işten arkadaş çok heyecanlı idi. Ağlamaklı bir hali vardı.

Boyuna:

·Böyle bir şey olamaz, olamaz, diyor.

Sıkınlık içinde kıvranyordu.

Hemen Hastahaneye koşüm.

Yaşlı bir adam yumulmuş duruyordu. Altınumdan fazla gösteriyordu.

Doktor:

·Bu yaşlı adamı konuş, dedi.

Benim böyle konularla ilgileniyorum, hikayeler yazdığım biliyordu. Bir hikayemi okumuştu.

·Bu, büyük bir örnek, dedi.

Hastahaneye yaralı bir delikanlı getirmişler. Delikanlı can cekir durumda. Öldü ölecek...

Yaralının sorusunu yapıyorlar:

·Ne oldu sana? Kim vurdun seni?

Yaralı:

·Tüfek boşandıdım, kendi kendimi vurdum, diyor. Bir yandan da sorup soruyorlar, ·ben kendi kendimi, kazara vurdum... dan başka söz söylemeyip arzandan. Sonra delikanlı ölüyor. Yarayı bağından alıp, kurtaramıyor.

Olay böylece kapanmış gitmişken, doktor, oğluyla birlikte gelen babasının, oğlunun ölüsü başında ağlamasını, çığlığını duyuyor.

Anadolunda analar, babalar, kardeşler ölülerinin başında, ölenin neden olduğunu, nasıl bir kişi olduğunu söylüyorlar. Bu hem bir gelenek, hem de astanden kendini tutamamaktan gezen bir konusmadır.

Babanın konuşmaları, ağılı bir tuhaftı:

·Dağ gibi yavrumu öldürmen ifləh olmasın... Gəvənlər, dinsizler, suçsuz yavruya böyle kıyalı mı? Daha bir sürü şeyle söylüyor.

Kendisini dinleyenlerden, dinleyip anlayanlardan haberi yok.

Doktor, adamın konuşmalarına, ağıdına bir mim koyuyor. Ve anlıyor ki, işin içinde iş var.

Adamı bir yana çekip sıkıştırıyor.

·Kim vurdun oğlunu?

·Hiç kimse vurmadı. Kendi kendini vurdum.

·Peki, sen ağlarken, oğluma kıyanlar ifləh olmasın, diyor. Bu ne demek?

Yaşlı adam iyice bir sıkıştırılmış, iş ortaya çıkarıyor. Adam ağlıyarak, korkunca bir zor içinde olayı olduğunu zihni anlatıyor.

Aganın bir oğlu var. İstanbullarda dolanın... Belki de orada okuyan. Bu Aganın oğlu çiftlige gelince tabancayla nişan atıqlarına başlıyor. Delikanlı kendi mührüs bir nişancı yapıyor. Ölen çocuk da yillardan bu yana, kapılarında yarıcı olan Çakır emminin oğlu Juru var.

Buraya kadar hiç bir diyecek yok. Durmasydi karısında, koymasıydı başına yumurtayı. der gezeriz

Delikanlı yaralı.

Çakır Emmin ve bizim Giyom Tel'in babasına, iş böyle söyle diye, haber gidiyor.

Giyom Tel'in babasıdır. Çakır Emmin'i çağırıyor:

·Çakır, diyor, Ivar git oğluna konuş. Bir kazadır olmuş. Var git söyle ki oğluna, ifade verirken desin ki, ben kendi kendimi vurdum. Oğlum, senin oğlunun yüzünden hapislerde görülsesep seni ifləh etmem. Bu çiftlikte yaşatmam, seni de, çocukların da acıdan əldürüküm. Anladın mı, dedim?

Çakır Emminin başında 16 yaş nüfus var. Çakır Emmin altmışı ağır. Topraktan atılırsa eline ne gelecek!

Gidiyor oğluna:

·İspallah kurtulursun oğlu, diyor. «Diyecəksin ki, ben kendimi vurdum... Diyeceksin ki, beni hiç kimse vurmadi.

Yaralı diretiyor:

·İbyle bir ifadeyi veremem de veremem, diyor.

Çakır Emmin başlıyor ağlamaya:

·Sen gidiyorsun... On altı yaş horanta boşmadı... Oğlumdan oluyorum, arkasından da toprağımdan olmayıam. Sıkıyet etsen de Ağanın oğlunu hapse atalar ne olacak? Ağz, bir yolum bulur oğluna hapisten kurтарır ya... Bizim de topraktan atıldığımız yanımıza kár kahr. Etme eylene oğul... Ağzımı açma... Topraktan atılmamız demek, on altı yaş nüfusumuzun da ölməsi demek. Gel öldürme, kanına girme on altı yaş külfetim, oğul... Bu yaşamda beni sırlındırme...

Oğludur, bakır görüyör ki, başka hiç bir çaresi yok. Boyun büküp babasına söz veriyor.

Hastahane de ifadesini böyle veriyor. Ve ölüyor.

Doktor, Çakır Emmin'i konuşuyor ya, Çakır Emmin ağlayarak derdini döküyor ya, boş bulunuyor ya, bin pişman.

·Ben böyle bir şey söylemedim, diyor. «Ağzımdan böyle bir şey çıkmadı, diyor başkalarına.

İşin korkunç tarafı bu inkâr. Çakır Emmin'in içinden başka bir yolu yok. Bir oğlu pahasına, ölümeye kadar sirdürgü toprakta kalacak. Sıkıyet etse ne olacak? Eline hiç bir şey geçmeyeceğini Çakır Emmin bilmez mi? İşin korkunç tarafı insanlığını buna mecbur etmek.

Bu bir acı örnek. Tesadüfen rastladığımız bir örnek.

Boyle bir adam gelsin de Ağanın isteği dışında, partisi dışında oy kullanınsın! Yağama mı?

Bizim Ağalı sistemimiz aşağı yukarı bu.

Ben aşkerdim, sırtında er elbisesi vardı. Çakır Emmin sıkıştırdım. Ağzımı açmadı...

·Emmi dedim ben de yarıcı bir ailenin çocuğuym... Söyledi bana derdini.

·Doktora dedigimdir. Sen yariciysan, söyleyemem, neden söyleyemedigimi sen herkesten iyi bilirsin. Anlat ki, o Beylere, Efendilere söyleyemem. Kesseler, ağzımı açamam. Allah rahmat eylesin, giden gitti.

Ve gittim, Çakır Emminin, öldürsek de ağımı azmayacağımı arkadaşlara bir iyice anlattım.

Çakır Emmin de kodu gitti. Bir korkusu vardı, aşzından kaçındı: sözlerden dolayı, Efendilerin bir işler karıştırmasındı. Giderken bana yalvardı durdu.

·Söyledi efendilere ocağını söndürmesinler, bir oğum gitti, geride kalan onaltı yaş külfetimi de onlar öldürmesinler.

Boyle örnekler verecekti olsam, bu yapraklar değil, bu koca derginin tümü yetmez.

Örneğin gene ünül -Baladız olayım- anlatsam bir

roman olur. Duyup iştenin dudağı çatlar. Hani 1946 da köylüler Baladızda köyü agasını öldürmüştü... O olay gazetelere geçmiş, uzun zaman içinde konuşulmuştur ya...

Ağalar kimdir? Bildiğimce anlatıyorum:

1 — Şimdi Ağalarım en önemlileri aşıret başkanları, oba, kabile başkanlarıdır. Bunlar daha çok Doğu Anadolu Beyleri, Ağalarıdır. Beylikler babadan oğulardır. Ağaların güçlü zenginliklerinden gelir. Oba beyleri olmadıkları halde, onları zenginlikleri, aile olarak halkın üstünde hakim kılımştır. Bey olmadıkları halde Osmanlılar, bu zengin, güçlü Ağaları da, Beyler gibi tanmış, rütbeler vermiştir. Halk onları Bey değil, Ağalar diye bakar. Coğuluk, bunların Beylerden farklı olmamıştır.

Benim bildiğim Beylerin, bir örnek olarak veriyorum, özel hapsaneleri olsustur da, Ağaların olsamamıştır. Bey hem yargı, hem hapsanecli olsustur.

Günümüzde, bu Beylerin çocukları, sahip oldukları köylerden dolayı — Cumhuriyet devrinde hükümet bunları elinden hapsine, halkın yargılaması işini almıştır —, eski güllerini daha sürdürüp gidiyorlar. Eskiden bir derebey halka yüzde yüzük hukmederdi. Halkın gideceği tek kapı derebey kapısıydı. Cumhuriyetin ilk günlerinde, beyler toparlanıncaya kadar halk rahat bir soluk almıştır. Sonra ne olsustur, ellerinde para olan, güç olan Ağalar, Beyler yavaş yavaş hükmətə sokulmağa başlıyorlar, gelenek de onlara yardım ettiği için, halkın hukmet arasında bir köprü olsuyordur. Onlarsız halkın hukmet kapısında hiç bir işlerini gördirememeye başlamıştır.

Sunu surada açıkta yazıyorum da, göden kağısanın, Cumhuriyetten sonra bir kısmı derebeyler ortadan kaldırılmıştır. Bunlar topraklarını har vurup hanın savurulan derebey çocuklarınla, eski derebeyliklerini olduğu gibi sürdürmeye çalışan, ekonomik güçleri olmayan derebey çocuklarınla, sırıltıları ekonomik güç dayayan derebeyleri, hem nüfusları, hem de ekonomik güçleriyle sürüp gelmektedirler.

Demokrasiden sonra da bunlar partilere girmişler, ellerinde oy olduğu için hemen birinci plâne geçmişlerdir.

Biz seçimlerde hangi parti kazanacak yoklaşmasına çıktıığımızda kaçı ağa bu yanda, kaçı ağa su yanda diye yoklama yapar. Ağaların güllerini siler, ona göre sonucu gazetemize bildirirdik. Seçim tabminlerini bu şekilde kolaylıkla yapardık.

Bir de bunlara paralel giden bir Şeyhlik kurumu vardır. Şeyhler de din nüfusundan faydalanan kimsemdir. Şeyhlik kurumu da babadan oğula kalan bir kurumdır. Aym derebeylik gibi. Ellerinde ekonomik güç olmayan, yalnız Şeyhlik güçleri kalan Şeyhler zamanla güllerini, yanı büyük güllerini yitirmişler, sırtlarını ekonomik güç dayayan Şeyhler eskisinden de daha çok halkın üstündeki hakimiyetlerini sürdürmişlerdir. Şeyhler de Beyler, Ağalar gibi halkın hukmet arasında aracı olmuşlardır. Cumhuriyet çağında, bizim sandığımız gibi, hukmetin halkın söyle direkt bir ilişkisi olamamıştır. Yazık ki, bu bir gerçekdir. Ağalar, hiç bir zaman hukmetle halkın arasını boz bırakmışlardır. Bunu kaldırmağa da hukmetlerin giel yetmemiştir.

Bizim tarihimize Derebeylerin gücünü hep hükümet sağlamıştır. Cumhuriyette verilen halkın savaşlarına rağmen bunun önüne geçilememiştir. Bunun önüne geçmek söyle läfla, avurul zavurul olmuyor. Ağaları hukmetten ayıracak, onları ortadan kaldıracak bir sisteme yönelik gereklidir. Bunda da hukmetlerimiz her zaman kaçınımlıdır. Ağalar, Derebeylerin ortadan kaldırmak için savaşlar yapılmamış, niyetlenmemiş değil, buna niyetlenenler yüzde yüz onları savasacak güç kendi kenderinde bulamamışlar, attıkları adamları her zaman geri almışlardır.

2 — Öteki Ağalar da türül sebeplerden toprak sahibi olmuş, zengin olmuş kişilerdir. Bunların gücü, önceleri, yalnız ekonomik güçleridir. Sonraları, buna dayanarak, hukmet güçlerini de kendi güçlerine katmağa çalışmışlardır. Ve de katılmışlardır.

Gelelim sonda duruma.. Türkiede bir Ağalar saltanatı vardır. Cumhuriyetin ilk yıllarda bunlar hukmetin politikasına yüzde yüz hizmet ettiler. Simdi de Ağaların elindeki köylüler ister istemez uyaracaktır. İlk, Ağalar bu okulların ne olup olmadığı anlamamışlar. Sonradan baktılar ki, bu okullar karanlıklarını deliyor. Büyüük bir tehlike oluşturuyor onlar için... Öyle bir propagandası bağladılar ki, köydeki anayı Enstitüdeki ollunsu düşman kıldılar.

Gene, dayanaklıları, din eiden gidiyor, okuyanlar gavur oluyor, ahlak bozuluyordu. Bu işte, şehrlerdeki gericilerden de kendilerine büyük yardımcılar buluyorlar. Bir de politik faydalalar çıktı ortaya. Ortaya çıkan partiler köyde, köylünün faydasına dayayamadı: sırınlı, dayasa dayasa Aşanın faydasına dayardı. İşte böyüklikle Ağalarla politikalar birleşti.

YON, 4 NISAN 1962

DIS DURUM

SURIYE

Kirli parmak

Suriye'de ordu yönetimi ele aldı. Bu olayın nedenleri Misir ve Suriye'nin birleşmesi ve sonra da Suriye'nin ayrılması sebeplerine bağlılığı zaman anlaşılabılır. Hatırlanacağı gibi, 1 Şubat 1958'de Misir ve Suriye Cumhurbaşkanları bu iki Arap ülkesinin Birleşik Arap Cumhuriyeti adı altında birleşiklerini ilan etmişlerdi. Nâşır Arap aydınlarına «Arap birligi» fikri yanında «Arap sosyalizmi» adını verdiği bir çeşit devletçiliği de benimsetmeye çalışıyordu. Nâşır zaman, zaman mübalağaya kaçan Arap milliyetçiliği fikirlerini *Ihtilâlin Felâfesi* adlı küçük kitabında özetlemiş ve amacının Atlantik'ten İran Körfezine kadar 80 milyon Arabi birleştiren bir cumhuriyet kurmak olduğunu açıkca söylemiştir. Nâşır bu fikrini yalnız Suriye'ye ve Yemen'e kabul ettirebilmişti. Suriye de ancak bir iğ kriz sonucunda böyle bir birleşmeye yanaşmıştır. Bu da Arap birliliğinin hesaplı ve bilinçli olarak değil, ancak büyük krizler sonunda gerçekleştirileceği kanısını uyandırıyordu. Irak'la krallık kanlı bir darbeye devrildikten sonra General Kasim başka bir yön tutmuştu. İç karışıklıklardan sonra Lübnan'da kurulan rejimde Kahire'nin etkisinin dışında kaldı. Böylece, kısa bir süre sonra tartışma Birleşik Arap Cumhuriyetine hangi Arap ülkelерinin ilтиhab edeceğini, Suriye'nin bu birlikte kalıp kalmayacağı meselesi haline geldi. Bir defa, nüfus ve yüzölçümü bakımından Suriye'nin beş misli olan Misir'in birliliğin daha ağır basan üyesi olduğunda şüphe yoktur. Tek parlamento ve tek kabine Misirlilerin nüfuzunu daha da arttıryordu. Fakat siyaset rekabetten daha önemli olarak Nâşır ile Suriye yüksek tabakası arasındaki bazı toplumsal görüş ayrılıkları bu iki ülkenin bağlarını gevşetmeye başladı. Geçen yaz Nâşır'ın bazı sosyalist tedbirleri Suriye'de de uygulaması Suriyeli aristokratlar ve sermeyedarları silemek istediler. Nâşır Suriye'deki bu

ve özel şirketleri devletleştirmiş, toprak reformu yapmış, varlıkların ödediklerini vergileri yükseltmiş ve ticari hayatı daha hâka bazı kuralara bağlamıştı. Böylece, Suriye'nin ekonomik hayatına hâkim olan ve geleneksel ayrıcalıkları durumunun tehlikeye düşüğünü gören bir avuç insan orduları gelenlerinin dikkatini Mısır ile Suriye'yi ayıran başka egerliklere çekerek bir askeri darbeye önayak olmuş fakat asıl amaçlarını gizlemeyi bilmemişti. İşte, Suriye'deki ayrılma hareketinin gerçek durtularını Nâṣır"ın sosyalist eğilimli tedbirlerinden korkan sönürcül bir azılığın tepkisinde aramak gerekiyordu. Milliyetçilik sloganlarıyla dünyaya ilân edilen bu ayrılımanın aslında toprak sahibinin son devletleştirme adımları karşısında eski nüfuzları elde etmek için harekete geçmiş olduğunu daha o zaman da belli olmaktadır.

Yönetimi bir kaç gün önce ele alan ordu mensupları ise ayrılma hareketine önyak olan büyük sermayelerin asıl amaci teşiste geçikmediler. Kuzbarı kabi-

nesindeki hâkim fikirler Suriye gerçeklerin
hiç de uymayan bir muhafazakârlığı temsil
ediyordu. Nâsır da 29 Eylülde Kahire'ni
Cumhuriyet Meydanında yaptığı bir konuş-
mada Şam'ın ayrılmak hareketini beş milyon
Suriyeliinin boynuna «kapitalizmin istismar
zincirini takmağa hazır kimselerin» hareketi
olarak tanımlamıştı. İlk piânda kendi çi-
karlarını düşünen ve bu davranışları milli-
yetçilik maskesiyle gizlemeğe çalışan büyük
sermayedar zümrenin Misir'da da Suriye'-
deki benzer bir harekete kalkışmasından
süphelenen Nâsır daha önce davranışarak 167
milyonerin servetine el koyacak kadar ileri
gitti. Suriye'de ikinci ihtilâli yapan ordu ül-
kenin gerilik ve adaletsizliğinin büyük ser-
mayedarların yönettiği bir hükümetle başa-
tılamayacağını anlamış görünüyor. Dügen
hükümetin Suriye'de yapılan ve yapılması
gereken reformlara karşı tutumu hiç bir iyi-
niyetli tefsire meydan veremeyecek kadar
durgun, hattâ gericîdi. Sivil hükümetin bu
şartlar altında ordunun yönetimi ergeç ele-
alacağını hesaba katarak gerçekten adalet
îçinde kalkınma hamlelerine girişmesi hem
bir zaruret, hem de yurtseverlik olacaktı.
Anlaşılan ordu sermayenin alet ettiği hâ-
kimetin bu sınavdan geçemediği kanısun-
dadır. Suriye'deki işçi sendikalarının bu
ihtilâli «gericilerden kurtuluş» olarak be-
nimsemişi ordunun darbeyi ayrıcalıklı züm-
reye karşı ve büyük kütlentin çatısına yap-
tiği kanılarını kuvvetlendiriyor. Bu hare-
ketin Suriye milleti için olumlu sonuçları
vermesi ve Arap milletlerinin çalkantılı Orta-
Doğu'da istikrar unsuru olabilemeleri için iş-
sorularını gözneleri şarttır. Orta Doğu'nun
sükûneti ve barış kaynağına kütüclerin
adalet içinde kalkınmalarıyla sağlanabilir.
Arap dünyasında geri ve sosyal adaleti ger-
çekleştirmeyen toplumlardan iş ve diş sömür-
melere açık birer alet olmaktan kurtulma-
yacaklardır. Yalnız, Suriye'de de başarıya
ulaşmış olan ihtilâcilerin köklü ve olumlu
hareketlere girişimlerini için önderindeki
hazırnamecileri bertaraf etmeleri gereklidir.

Bunun için de özel çıkarları zedelenecek olan büyük sermayedarların kontrol altına alınması ve bütün faaliyetlerin geçici devre için millî çıkarlara azamî surette hizmet eder şekilde uygulanması kaçınılmaz bir zarurttir. Yoksa, Suriye'deki sınıfın milletin çıkarları uğruna yapılacak ileri hamleleri gene engellemeye çalışacaktır.

ARJANTİN

Lider ihtivac

Aşağıtinde olaylar hızla gelişmektedir. Peroncuların faaliyetini durdurmaya çalışan silahlı kuvvetler, Bujakas Frondizi'ye baskı yaparak Peroncuların büyük başarı sağladığı seçimleri iptal ettilermişlerdi. Bununla da yetinmeyeen ordunun devamlı baskısı, nihayet Frondizi'nin başkanlıktan uzaklaştırılması neticelemiştir. Bumun üzerine üç kişilik bir junta kurulmuş, deniz, hava ve kara kuvvetleri komandanlarından kurulu bu junta devletin idaresini eline aldığına bildirilmiştir. Fakat bu askeri idare de çok kısa ömrültü olmuş, nihayet Senato başkanı, Anayasayı ilgili maddesine dayanarak Meclisi toplantı ve kendini cumhurbaşkanı ilân etmiştir.

Biraz da komik olan bu olayların ortaya çıkarttığı gerçek, ordunun zannedildiği kadar kuvvetli olmadığıdır. Zengin sınıfı da yanın askerler halkın Peroncuları tutmasa karşısında bocalamışlardır. Ordu iktidarı kalabilmek için haklı bir sebep ileri süre memiştir. Bir yandan demokratik ilkeler korumadan bahsederken öte yandan seçimi jerin intİali için hukuki tebliğ yapansta-

Frondizi idaresi de, halkın bütçük kısmının destegini kazanamamıştır. Frondizi'nin sola karşı hiç de iyi olmayan tutumlu, işçilerin Peron devrine olan hasretlerinin kamçılmamıştır.

Bütün keyfi hareketlere rağmen Peron devri içgiller büyük imkânlar sağlamıştı Castro örneği de radikal reformlara duylar arzuyu körlüklemiştir. İçgillerin son yıl daki başarısızlıkların birlegmemiş kütfelerin haklarını kolaylıkla elde edemeyeceklerini açıkça göstermiştir. Bütün bu etkenler içgiller arasında, siyasi partilere, demokrasiye ve muhafazakâr hükümetleri deslekleyen Amerika Birleşik Devletlerine karşı bîrimânsızlık doğurmus ve ismi ister Castro, ister Peron olsun, kuvvetli bir lideye ihtiyaç duyulması na yol açmıştır.

İşçiler kuvvetlenmek için birleşmek gerekini duymuşlardır. Peron'a karşı olan «sosyal demokratlar» da bu birleşme hareketine katılmışlardır. Önceleri sendikaların etrafında olan bu birleşme hareketi zamanla siyasi bir məhiyet kazanmış ve bir «Adalete cephesi» kurulmuştur. Aşırı sağcılar bu cepheyi «Castro cephesi» diye isimlendirmiştir. Bilindiği gibi bu hareket, ordunun baskısı üzerine önlənmistir. Fakat bilinen diğer bir husus geniş halk kitlelerinin hâlə Peroncuları tutmaka olusudur.

Son seçimlerden sonra ordu her halde, Arjantin'in kaderinin kendi elinde olmadığını anlamıştır. Şimdi Arjantinde teşkilatlı halk hareketleri beklenmektedir. Nitekim 1955 — 1958 arasında Geçici Hükümetin başkanlığını yapan ve son günlerde de ordu

ile Frondizi'nin arasını bulmaya çalışan General Pedro Aramburu, Arjantin'in bir sivil harbin eşiğinde olduğunu söylemiştir. Olayların son gelişmesi bu teşhisin doğrularlığını göstermektedir.

CEZAYİR

Bocher Noir

Cezayir'in yeni yönetim merkezi
şehrin dışında telörülerle çev-
rili bir site. Rocher Noir'da
Fransa'nın yüksek komiseri Christian Fou-
chet ile Abdurrahman Faris başkanlığındaki
geçici yürütme organı görevlerine başlamış
bulunuyor. Üç Fransız ve sekiz Cezayirli'
den kurulu yürütme organı hem kendi bün-
yesinde, hem de yüksek komiserlik ile çe-
gitli alanlarda işbirliği yaparak Evian anla-
şmalarının uygulanmasını sağlayacak. Yü-
netim kademelerindeki bu işbirliğinin günlük
suikastlere ve infilâklere rağmen halk se-
viyesine indirilmesi ise başarılmasının zorunu,
fakat o nisbette olıcı bir is.

Yarının sorumluları

Geçici yönetim devresinden sonra Cezayir'in bağımsızlık şıklını seçeceğini artık «Büyük Fransa»nın lideri General de Gaulle dahil kabul etmektedir. Bu durumda Cezayir'in müstakbel yöneticileri Millî Kurtuluş Cephesinin liderleri arasından çıkacaktır. Milliyetçilerin daha ziyade askeri hüviyete sahip geçici hükümetleri Cezayir'in gerçek meselelerine cevap verebilecek bir siyasi partinin nilvesini meydana getirmek zorundadır.

Bugün için duruma hâkim görünen liderler sunlardır: Hükümet Başkanı Bin Heddâ, yardımcıları Bin Bella ve Kerim Bilkâsim, geçici hükümet üyelerinden Bussuf ve Budâf. Bu liderlerin görüşlerinin uzlaşması veya çatışmasına göre yarının Cezayir'i su veya bu istikâmete yönelecektir. Bassuf'un asker tabiatı Nâşrînî bir ihtiâle eçilim

Ben BELLA

göstermesi şeklinde tezahür edebilecektir. Bin Bella ise beş lider arasında en fazla göz doldurandır. Geri kalarlar arasında Binali İlyi bir teşkilatçı ve parti yöneticisidir. Kerim Bilkasım ise daha ziyade bir askerdır. Bin Hredda'nın başarısı ise Evlan müzakerelerine kapımı açık tutması olmuştur.

Bu liderler şimdi Cezayir devrinin târifini yapmak ve ona bir muhteva kazandırmak durumundadır. Cezayir devrinin teşferruati bir programı yoktur. Bu devrim bir dereceye kadar evrensel bir mahiyet taşıyacak midir, yoksa sadece Arap — Müslüman çerçevesi içinde mi kalacaktır? Toprak reformu ve muhtemel devletleştirmeler hangi doktrine dayanılarak yapılacaktır? Kurulacak partinin mahiyeti ne olacaktır? Bütün bu sorular Cezayir geçici hükümetinin Rabat ve Tunus'taki toplantılarında ele alınmıştır. Milliyetçi liderler esas mücadeleneye bundan sonra girişeceklerdir: Cezayir'in Fransa ile değil, Cezayir'le yani kendi gerçekleri ile mücadele. Zira artık Evian anlaşmalarından geri dönülemeyeceği anlaşılmıştır.

808

Gizli ordu teşkilatının nihaflarlığı geciktirmekten başka bir şey yapmayacağı genel kanaat olarak yer almaktadır. OAS'ı destekleyen Avrupalı halk üzerine gerekiğinde ateş dahi açılabileceğinin gösterilmesi olumlu

Sabık Cumhurbaşkanı Frendizi ve yardımcısı Gomez,

bir etki meydana getirmiştir. Avrupali halk da artık yarın için hazırlamayı göze almış durumdadır. Ayrıca teşkilatın iki numaralı adamı General Jouhaud'un Fransız kuvvetleri tarafından tevkif edilmesi, Fransa'da girişilecek geniş çaplıki tedbiç hareketlerinin planının ele geçirilmesi, mahallî gebekelerin meydana çıkarılması OAS'ı zayıflatmıştır.

Referandum

George de Gaulle 8 Nisan'daki referandumda seçmenlerinden bir kere daha tam yetki alacaktır. Komünist parti de dahil olmak üzere bütün partilerin «EVET» denilmesini kararlaştırmaları referandumu bir formalite haline getirmektedir. Bu arada bir çok parti «EVET» in de Gaulle politikasını tasvip anlamına gelmeyeceğini belirtmiştir. Bundan kasdedilen 6 Haziran 1958'de «Cezayir'in bugün ve her zaman için bir Fransız toprak» kalacağını söyleyen şahsiyetin bugün, «bağımsız ve egemen bir Cezayir devleti»nden bahsetmesi ve 1958'den bu yana kaybedilen vakıt ve harcanan değerlerdir.

Ve sonrası

Her seye rağmen, de Gaulle'in içinde bulunduğu güç şartlar içinde belirli bir suppes gösterdiği söylenebilir. Fakat referandumdan sonra ortaya çıkacak soru, de Gaulle'in daha ne kadar iktidarda kalacağıdır. Cezayir devleti kurulduktan sonra yaşlı general iktidarda kalmak isterse, seçmenlerin güvenini kazanabilecek midir? Buna pek olumlu bir cevap verilemez. Öyle sanılır ki, General de Gaulle Fransa'da parlamentenin yeniden normal olarak işlemesini sağlamış üzere gerekeli yapacak, yani gekilecektir.

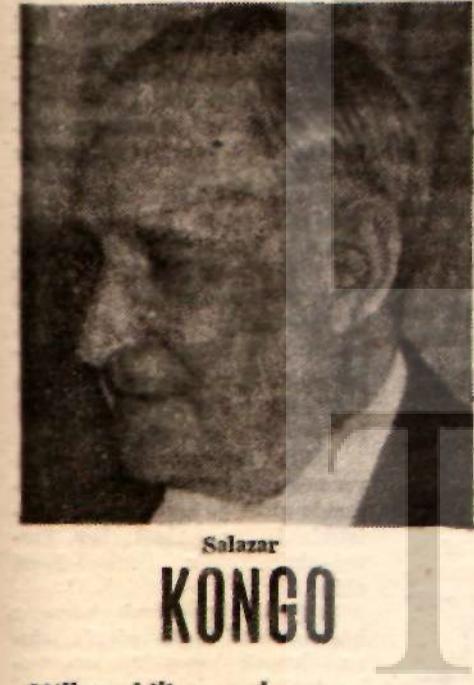
PORTEKİZ

Universite ayaklandı

Gelen hafta içinde Lizbon Üniversitesi Senatosu «universite vakarı ve muhtariyetine saygı gösterilmesini, üniversite makamları davet etmeden polisin üniversiteye giremeyeceğini» hatırlattı.

Oğrenciler iki hafta önce, «universite günün» dolayısıyla yapmak istedikleri nümayiş izin alamamış ve derslere girmememiği kararlaştırmışlardır. Bu arada hükümet aleyhaları bazı beyannameler dağıtılmış, Salazar için hiç de hoş olmuyan yazılar duvarlarda görülmüştür.

Universitenin hükümete karşı tutumu, Angola gibi «büyük bir dert» le uğrasan 30 yıllık diktatörün hiç de hoşuna gitmemisi olacaktır.

Salazar

KONGO

Milletvekili maaşları

Kongo basını, maaşlarını yılda 50.000 N.F'a çıkarılan milletvekillerine karşı şiddetli bir kampanya açmıştır. Anayasaya milletvekili maaşlarının tavanı 10.000 N.F.'a olarak tespit etmiştir. Milletvekilleri, maaşlarını anayasada belirtilen rakkamın beş misline çıkarırlarken Kongo'da bir yandan hayat pahaflaşmaktadır ve ıssızlık artmaktadır. Basının girişini kampanyanın yanında «Leopoldville İssizler Birliği» de Kongo halkını, imtiyazlı sınıflara karşı mücadeleye davet etmiştir. Siyasi meselelerini henüz haldelememiş olan Kongo halkı, simiden sosyal meseleler üzerinde durmaktadır ve sosyal adaletsizliklere karşı tepki göstermektedir.

Küba'yı ezmeyin!..

Amerika'da Columbia Üniversitesi Sosyoloji Profesörü ve oldukça tanınmış The Power Elite, White Collar ve The Sociological Imagination adlı kitapların yazarı C. Wright Mills 1960 Ağustosunda Küba'ya giderek Küba devrimini inceledi. Vardığı sonuç şu: kendi kanaatiniz ne olursa olsun, Küba'nın sesi işitilmelidir. Çünkü bu «aç blok» un sesidir. Aşağıda Profesör Millsin bir Küba İhtilâlcisi ağızından Amerika'ya hitaben yazdığı kitabın bazı parçaları tanıtılmaktadır.

Yanlış bildikleriniz

Bir avuç komünistin elinde olduğumuzu, Ruslara sizi hedef tutan roket üstleri vereceğimizi, binlerce insan öldürdüğümüzü ve demokrasi ve hürriyet namına birsey bırakmadığımızı sansiyorsunuz, değil mi? Halk ve hükümet olarak birbirimizden o kadar uzak ki iki Küba var denilebilir - biri bizim Küba'mız, biri de sizin hayalinizdeki Küba. Yanlış bildiklerinizin bir kısmı yalana dayanıyor, bir kısmı da gazetecilerinizin ecalet, dikkatsizlik ve tembelliğinden geliyor. Otuz yıllık New York Times muhabiri Herbert Matthews 21 Nisan 1960 tarihinde «Küba İhtilâli kadar yanlış anlaşılan, yanlış aktarılan ve yanlış tefsir edilen olay görmedim», diye yazmıştır. Sonra sustu birden nedense! Küba Latin Amerika'da, belki de bütün dünyada yeni bir başlangıçtır. Bu başlangıçın belki sonu tam belli değil, belki garip, belki hayret verici. Fakat bittiği başlangıçlar söyle değil mi? Kübalılar Amerikan kıtasında hic bir milletin gitmediği bir yöne doğru gidiyorlar. Korkarız ki sizin yaptıklarınız ya da yapmadıklarınız bu yönü tayin edecek. «Kübalılar, biz size ne ettiğimiz ki!» diyecekleriniz. Tarihe bir bakış, 1848'de Küba'yı 100 milyon dolara satın almağa kalkınır. Amerikanın güney eyaletlerindeki tesislerdeki tarihi esir bırakıldı. Satın alamayınca zorla bas vurdu. İspanya razı olmadı. Bir 1860'da İspanya'ya karşı isyan etti. İspanyolcular sürdü. Amerikan iş adamları fakir düşen halkın elinden toprağı uez, uez alıverdi. Yalnız toprağı mı? Demir, nikel, manganez kaynaklarını da. Ya Kübalılar ne yapındı? Her zamanki gibi. İş bulabildiğe calışıyorlardı. Bir yandan da egenlikleri için İspanya'ya karşı savasıyor - ve ölüyorlardı. İspanyollar gitmekten hemen sonra Amerikalılar geldi. Onlar da 1902 de ayrılmadan önce yılda 2 bin dolara bir deniz üssü kiraladılar. Guantánamo üssü hâlâ sizindir.

Amerikan kuvvetleri 1906, 1912, 1917 ve 1920'de tekrar, tekrar geldiler. 1890 da şeker fabrikalarının yalnız yüzde 10'u Amerikalılarındı. 1914'den önce üçte biri, 1920'de üçte ikisi. Amerikan bu tip müdahaleyi yalnız Küba'da olmuyordu tabii. General Smedley D. Butler söyle bir hırta bulunuşturdu bir zamanlar: «Orduda tam 3 yıl dört ay hizmet ettim. Teşmenlik genellikle yükseltmeye kadar 1914'de Meksika'yı Amerikan petrol menfaatleri için ıvusun bir yer haline soktum. Haiti ve Küba Millî Şehir Bankasının gelir deposu oldu. 1909 — 1912'de Nikaragua'vi Brown Kardeşler firmasının circa attığı bir yer yastı. 1916'da Dominik Cumhuriyeti Amerikan şeker menfaatlerinin eline geçti. 1902'de Honduras Amerikan Mervva kummanalarının s奴cuna düştü. 1927'de Standard Petrol Kumandanlığının Cin'l. sefihettesine yardım ettim. Rütbin bunlar için de madalyalar ve terfiler aldım. Şimdi düşünüyorum da Al Capone'dan heterdim. O büyük bir şehrini ile mahallesini sovuş soğana çevirdi. hibbe üç katıydı.»

Ya Küba Hükümeti! Yöneticiler çok *defa despot, zihâksız* ve *kan dökmevi* seven insanlardır. İhtilâller eski düzenin kazâkârlıklarını mübahâde ederler. Eski Küba düzenini anlatırken böyle bir mübahâgaya kacmaça hic lütfum yok. Batista'nın öldürdüğü yurttaşların sayısı 20 bindir. Batista kendine karşı gelen herkesi -O eğitim demokrasisini, tehdit eten komünist deyip savordu. Küba bir seflet, ecalet ve sömürme yuvasıdır. 1902'den 1958'e kadar Havanna'da bir tek varlığı yoktu. İste, Küba İh-

üceleri kullanılmayan fazla şeker kağızmanından sellüloz çıkarıp kağıt yapıyor. İstihlâk maddeleri endüstriyel dalandı, budaklandı. Sonucunu günlük hayatı görmemek için kör olmak gerek.

Anlamadıklarınız

Küba'yı anlamak için sunular bilinmelidir: Önce, biz Latin Amerikalıyız, Kuzey Amerikalı değil, İspanyolca konuşuruz. Çögümüz tarmila ug茲asır. Fakiriz. Tarihimiz Latin Amerikan tarihinin bir parçasıdır. Sizden fazla coğalan Latin Amerika 180 milyondur. İkinci, diğer Latin Amerikan ülkelerinin aksine, iç ve dış istismarları tasfiye ettilik. Üçüncü önemli nokta: yalnız değiliz. Bugün, Küba'da bir İhtilâl devam ediyor. Yarın başka yerlerde çıkacak. Bizimki gibi bir İhtilâl birinin akına esti diye çıkmaz. İhtilâlin böylesi sefalten, yanı eski Küba'daki şartlardan doğar. Böyle şartların devam ettiği her yerde -ki böyle şartlar sağda, solda bol miktarda var- İhtilâller yer alacaktır. Onun için bu kit'a rüyanızda görmedığınız değişikliklere sahne olacak. Diğer Latin Amerikan ülkeleri sunursuz zenginlikleri olduktan hâle hâl fakir olduklarını anlayınca ne olacak? Bir de küçük Küba'ya bakıp onları sefalten kurtulduklarını gâvirlerse? Ne olacak dersiniz?

Bize hep Batı Uygarlığının parçasız dendi dardu. Acaba hepimiz öyle miyiz? Bugün Latin Amerikalıların ortalaması hayat süresi 35 yaş. Sizse ortalaması 65'e kadar yasivorsunuz. Bolivya, Peru ve Venesiella'daki esâhil, hastâkları ve ac köylü kütüpleri de Batı Uygarlığının bir parçası mı gerekten? Parçasıysa bu ne biçim uygarlık hâle?

Açık açıkta. Ortadoğu'da bir meyva kumpanyası için çalışırken otuz beside ömürle bir Güney Afrika esâmas madeninde can yermek arasında fark yok. Hastalık ta hastalık. Okuma-yazma bilmemek te târisâs kalmak, yarın insan olmak demektir. Latin Amerikalıların çoğu hâla okul varlıklarından istemektedir.

Sımdıya kadar cektigimiz ve gelecekten neler beklediğimizi öğrenmeye çalışın arkadaş. Bunu yaparsanız, dünyada onları anlamış olursunuz. Küba tecrübesini ele alın bir defa ve ona kavuşturulsunuz. Küba'ya herhangi bir yerinde ac bir ilkede buna benzer bir İhtilâl olduğunun ne yanacağınızı bilesiniz. Küba'nın ne olduğunu, ne anladığını tavin edin önce. Biz acı insanlarımza öncüslüyüz. O acı insanlar da Afrika'da, Asya'da ve Latin Amerika'da yaşır. Başka gelen belâlarda hâla bir avuç suikastçı sorumlulu tutuvorsunuz bu ac bloku hic ama hic akılmazdan ekbermeyin. Bütün önciller gibi, simdiye dek vantuzum, yanışta olduğumuz ve yapacağımız bizî hâzi engebeli yolların saçılıcık reeek.

Öyleyse, Küba tecrübesi sizin «anızdan ne demek? Küba'yi, za mil'ci'yi ve bütün dünyayı anlamak için kırıksız dâha...»

İhtilâli Batista'nın bıraktığı bu mirastan kurtulmaya çalışır.

Görmedikleriniz

Küba'nın bazı yerlerinde hayat seviyesi çok yüksektir. Bazi yerlerinde ise açık ve 61 m hâkîmî. Fakat siz bunu görmediniz. Bizim İhtilâlimiz de iste bu görmediğiniz nokta etrafında dönüp dolasıyor. Simsek hızıyla yepen bir toplum yaratıyoruz. Küba'nın eski düzende bize bize yaravacak nek bir şey yok. Küba'nın İhtilâk ettilerinin % 70'i yüksek flatalar disardan almuyordu. Çiftliklerin onda birini ellerinde bulunduranlar toprağın üçte ikisine sahiptirler. Küba'nın şeker üretiminin yüzde 40'ı Amerikan teknelinin altındadır. Manhattan'ın is adamları elektrik ve telefon sebekelerinin yüzde 90'ı ve demiryollarının yarısına sahip tipler.

İhtilâl herseyden önce ekonomik bir insava giristi. Küba tarihinde ilk defa köylü ucuza statu yivecek tavuk buluyor. Bu tavukları yetiştiren ve yiyen kim? Daha da sefil boholarla barınan köylüler. Simdi, onlar hanوان evlerde oturuyorlar. Peki, bu İhtilâl destekleyenler kimler? Kimler olacak, sefil boholar kurtuluş hanvolu evlerde oturuyorlar. Kübalılar, kendi ismini kendimiz görürken ve ucuza statu tavuk yiven eski canyoruz. Kanitalist olmadığımız için Küba-pesino, yanı yeni Küba varlığını. Biz de kapitalist bir toplum yaratıyoruz. Stalinist bir toplum pesinde de değiliz. Ortaya çıkardığımız seye tam no deneceğini biz de bilmeyiz. Pek alırsız ettimiz de yok. Bir nevi sosyalizm. Biz bu kelimeden korkuyoruz, siz de korkmayın.

Bugün, Küba bir çıkış - eski düzenden bir çıkış - temsil ediyor. Bu eski düzenin terör, yesil, sefalet, hastalık, ecalet, sömürme ve hursuzlik düzenedi.

Ne yaparsak yapalım su ana hedefi gözden irak tutmamağ çalışıyoruz; Küba'yı İktisaden egemen ve zengin yapmak. Kimseyin pekiş olmak niyetinde değiliz. İstihâsalın de, İstihlâkin de hem cesidini, hem miktarını artırıyoruz. Bir yandan endüstriyelmeye çalışırken hayat seviyemiz de artıyor. Tarım sorununu toprak reformuyla çözüverdi. Tarmâda da İstihâsalın hem miktarı arttı, hem çeşidi coğaldı. Örneğin,

Castro, bir musır tarlasında çalışıyor

NASIL ÇILDIRILIR?

Nazi Partisinin Doğusu

Hitler'in düşünceleri, birkaç yana bırakılırsa, hiç de yeni geyler değildi. Bu düşünceler, yirminci yüzyılın başlangıcında Avusturya siyasetinin ve toplum hayatının firtinalı havasında biriken geylerdi. Alman yardımından gelen küçük bir Avusturyalı azınlık, dili ve kültürünü kabul ettirerek bir düzine kadar ulustan meydana gelen bir imparatorluğu yüzlerce yıldan beri yönetiyordu. Fakat 1848 İhtilâfinden sonra Avusturyalı azınlığın egemenliği zayıfladı ve imparatorlukta yaşayan azınlıklar kendi kaderlerini kendi ellerine almak için çalışılar. İtalyanlar 1860 tan başlayarak Avusturyayı terkettiler. Macarlar 1867 de Almanlarla eşit haklar sağladılar. Yirminci yüzyılın ilk yıllarından başlayarak Çekler, Slovaklar, Sırplar, Hırvatlar da aynı eşitlik, hiç olmazsa ulusal mühratı istediler. Sözün kasisı, ulusal azınlıklar meselesi, Avusturya - Macaristan İmparatorluğunun iç siyasetine hâkim oldu. Buna sosyal adaletsizliğin ortaya çıkardığı huzursuzluklar da katıldı. Halk, yalnız da olsa tıpkı çalisma şartları, daha yüksek ücret sağlamak için değil, fakat demokratik hedeflere varmak için de, o hakkı, sendika kurmak, grev yapmak hakkı istiyordu. Nitekim bir senelik grev, bunlara genel o hâlini sağladı. Röblelikle, Avusturya İmparatorluğunda yaşayışın ancak üçte birini meydana getiren Alman azılı Avusturyalıların siyasi listesindeki «filen» son buldu. Bu Avusturyalılardan biri de asiri millîyetçi Adolf Hitler'di. Hitler'e göre, İmparatorluk «pis bir baftaklık» içinde batıyordu; onu anacak eski zamanlardaki müstakilitesini venden kuran «efendiler», «vani Almanlar kurtarabilecek». Özellikle İslam, Çeklere gelince, bunlar asasıırı ırkçı idiller, bunları denir elle «vâlîmâl» Almanlara düşerdi. Bundan başka parlamentoyu feshetmek bütün bu «demokrasi budalalığına» son vermek gerekiydi.

Hitler mücadele teknigini öreniyor

Hitler, siyasete karışmakla birlikte, Avusturyanın ile bâlbük sivası partisinin (soşyal demokratlar, hristiyan sosyalistler, pancermanistler) çalışmalarını yakından takip etti. Alman siyasetinde söz sahibi olduğu olgunluk döneminde, çağdaş hareketlerin davetleri ve zayıf nokalarını bütünlük bir açıklıkla ayırdedebilmek duyeusu da Hitlerde böylelikle gelişti. Daha ilk temasta, sosyal demokratlara kin duymaya başladı, ama bu kin, sosyal demokratların bozı davranışlarından ders almamasını önlemedi. Sosyal demokrat bensemini okudu, teşkilatını ve liderlerinin konuşmalarını inceledi, böylelikle sosyal demokratların içi külliyesi üzerindeki etkisini suna dayandırmaya karar verdi. Hangi parti olursa olsun, hepsine gerekli bir külle hareketini nasıl yaratacaklarını biliyorlardı; propaganda sanstırımları biliyorlardı; Hitlerin «maddi ve manevi tedhiş» diye adlandırdığı sevin deşeri bilgiliyordu. Her ne kadar yanlış bir «şâhâne» sonucuyla da bu üçüncü keşif Hitleri çok illettirdi ve on yıl sonra kendi amacları için bundan yarandı. Hitlerin tabii etiği Nazi takımı en iyi tahlilini de, Hitlerin ken-

disi bu «maddi ve manevi tedhiş» i anlatırken ortaya koymaktadır: «Bu çeşit hükümlere tâhammî edecek ne manevi ne zihni güç olmayan burjuvazi tizerinde bu hareketin meydana getirdiği korkunç manevi tedhiş anladım. İşaret verilmez, en tehlikeli sayılan düşmana karşı bunlar büyük bir yalan ve iftira yağımuru yağdırıyorlar ve kurbanları bunun seline kapılana kadar buna devam ediyorlardı. Bu takiptik, bütün insan zaflarının dikkate hesaplanması dayanyordu ve hemen hemen matematik bir kesinliği vardı. Yine aynı açıklıkla, fizik tedhişin de bireyler ve küller üzerindeki gölgeni anladım... Gerçekte de, zaferi kazananlar için bu zafer kendi haklı davalarının bir sonucu gibi görünürken, yenilenler, çok kere, karşı koymaktan bir şey çıkacığını söylemekte inanmaz hale geliyorlardı.»

Hitler Yahudileri keşfedor

Hitler, pancermanistlerin partisinden Avusturya-Macaristan İmparatorluğu içinde Almanların üstünüğünü, Almanya ile birleşmeyi istediği, Yahudi düşmanlığı, aşırı millîyetçiliği, sosyalizm aleyhîrliği dolayısıyla hoşlanıyordu. Fakat Hitler'e göre pancermanistlerin bazı hataları vardı, meselâ bir sivasi parti için kılıseyle mücadele faydasızdı. BUNDAN BAŞKA, pancermanistler küllerleri harekete geçirmek kabiliyetinden de, küllerlerin psikolojisini anlamaktan da yoksular. Başka bir hataları da «verlesmis milleseseler» in desteğiyle sahne olmuştu. Hitler, ordunun, hükümetin ya da devlet başkanının desteğiyle sahne alanları ele geçirmenin imkânsız olmasına bile çok güc olasına inanıyordu.

Nitekim sonradan kendisi iktidarı ele geçirme için bu detekleri sağlamamın yollarını arattı. Hristiyan sosyalist partisine gelince, Hitler bu partinin idarecilerinden ve Viyana'nın Belediye başkanı olan Dr. Karl Lueger'i, gençlik yıllarında kendisine örnek tutuyordu. Zira Dr. Lueger, küllerin desegi nesil elde edeceğini biliyor, günün sosyal meselelerini anlıyor, propagandanın ve hitabetin önemini, bunların küllerleri harekete getirmekteki rolünü biliyordu.

Nitekim, Viyana'da bedava dağıtılan gorbalarla beslenen işsiz gesciz Hitler de, çevresinde rastladıği başka işsiz gescizler üzerinde yavaş yavaş hitabet tembirleri yattı ve başlamıştı.

Hitler, Yahudilerin varlığından da yine Viyana'da kesitti. Nasıl keşfettiğini de «Mein Kampf» ta söyle anlatırdı: «Birdenbire, siyah bir kaftan giymiş, sakakları bulaklı bir halede rastladım. Önce kendi kendime «Bu bir Yahudi mi?» diye sordum, zira Linz'deki Yahudiler böyle degildi. Adamı kaçamak bakışları, fakat dikkatle inceledim. Fakat bu tuhaf cehreyle inceledi, sorumun şekli değişti ve söyle oldu: Bu bir Alman mı?»

Hitler'in bu verdiği cevap kolaylıkla kestirilebilir. Kendi iddiasına göre, önce «kitaplar karıştırarak şüpelerini giderme» çalışı. Böylelikle o zamanlar Viyana'da pek bol olan Yahudi aleyhîrî kitapları okumağa başladı. Sonra bu «olay»da yakından inceledi, üzere gehrin sokaklarını dolasına

Hitler ayna önünde bir nutku kunun provasını yaparken gösteren bu resim, resmi fotoğrafçısı Hoffmann tarafından çekilmiştir. Hitler'in klişenin yok edilmesi emrine rağmen Hoffmann klişeyi saklamış, sonra dan efe geçmiştir.

bağladı. «Her yerde, her mahallede Yahudileri görmeğa başladım. Ne kadar yakından görürsem, insanların geri kalan kısmından ayrıkları o kadar gözleme battıydı. Daha sonra, bu kaftanlı adamlar, ekseriya midemini bulandırmağa başladı. Böylelikle Hitler, Yahudileri, «seçkin millet» in «mikrop» u olarak görmeğa başladı. Hitler'in Yahudilere karşı savurduğu suçlamalarda, aynı zamanda büyük bir müstehcenlik de vardı. Zaten o devirdeki Viyana basınında da buna rastlanıyordu. Nasıl ki, Hitler İktidarı geçtiği vakit, Hitler'in gözdeilerinden biri olan, Franconie'nin gauleiter'liğine getirilen, tınlı sapık Julius Streicher'in «Der Sturmer» dergisi de müstehcenlikle dolup taşıyordu. «Mein Kampf» ta da, acayıp zararlılığı Yahudiler tarafından baştan çıkarılan masum gene kızlara daire hikâyeler bol bol yer almaktadır. Bundan dolayı, Rudolf Holden'in de belirttiği gibi, Hitler'in Yahudi düşmanlığının başlıca sebeplerinden biri, cinsel isteklerinin itisidir (refoulment). Yirmi yaşını geçtiği halde, Viyana'da hiçbir kadınla münasebette bulunmamıştı.

Hitler Almanya'da

Hitler, 1913 ilkbaharında Viyana'dan ayrılarak Almanya'ya gitti, o vakit 25 yaşındaydı ve kendisinden başka herkesin gözünde, hayatı başarı kazanmamış işsiz gesciz bir insandı. Avusturya'dan ayrılısına sebep olarak, askerlikten kaçmak isteği gösterilebilir. Askерlikten, korkaklığını yüzünden değil, sevmemiş İmparatorluğun sevmediği Yahudi, İslav azınlıklarıyla birlikte askerlik yapmak istemediği için kaçıyordu.

Hitler, Viyana'da olduğu gibi Münich'te de parasız, arkadassız ve işsiz olarak yaşamağa başladı. Savas patlavnica. Almanvada bir yahancı olduğunu - Almanya Basbakanı oluncaya kadar Avusturya utruvundan bir yahancı olarak kaldı. Bavyera kralı Louis III'ye basvurarak ordusuna girmek istedi fsteği kabul edildi.

Hitler, savasta iki kere yaralandı. Sonuncusunda Pasewalk'taki askeri hastaneve kaldırıldı. 10 Kasım 1918 tarihli Almanya'nın savasta yenilgîye uğradığını da bu hastanede duydular. Bu, bittîn Almanlar gibi Hitler'in de büyük bir yahancı olduğunu derhal sormuş aramaya gitti. Hitlerde göre,

yenilginin sorumlusu ordu değildi, iç hainlerdi. Ordu, bunlar tarafından sertinden hançerlenmişti. Bu sertinden hançerlenmek esanesi, daha sonra Weimar Cumhuriyetinin temellerini çürütecek ve Hitlerin iktidarı ele geçirmesini kolaylaştıracaktı. Oysa, bu efsane tamamıyla yalandı.

Hitler Nazi Partisine giriyor

Pasewalk hastahanesinde yenilgi haberini alan Hitler, ilk şansını geçtikten sonra siyasete atılmağa karar verdi. Fakat Almanya'da bir yabancının başka bir sey olmayan, meteksiz, işsiz güçsüz, tecrübesiz bir genç için siyaset hiç de yerinde bir seçim görünmüyordu. 1918 Kasımında Hitler Münich'e gittiği vakit burası da ilk gelişinden çok farklı buldu. Burada da bir ihtilâl kopmuş, Wittelsbach sülalesini silip süpürmüştü. Bavyera, Berlinli tanınmış Musevi yazarlarından Kurt Eisner'in yönetiminde bir «Halk devleti» kuran sosyal demokratlar elindeydi. Kireç saklı, kelebek gözüğü, kocaman siyah şapka ve ufak tefek vapsiyi bütün Münich'in tanındığı Eisner 7 Kasım'da bir kez yüz kişiyle parlamento ve hükümet binasını tek el ates edilmeksiz ele geçirmiş, aynı gün cumhurveti ilân etmiştir. Üe av sonra sağa bir subay Eisner'i öldürdü. Bavyeralı işçiler burada Sovyet cesidi bir rejim kurmuşlardır. Fakat bu da uzun sürmedi. 1 Mayıs 1919 da Berlin'den gönderilen askeri birlikler ile Bavyera'daki «Freikorps» genelîleri Münich'e girdiler ve komünist rejimi devirdiler. Bu arada da bir çok kimsevi öldürüldü.

Gegel olarak bir sosyal demokrat hükümet kuruldu, fakat siyasi iktidar gerçekte saçıcların eline geçti. Hitler ilk «siyasi faaliyet» ine Münich'teki komünist rejimin devrilmesiyle başladı. Bu faaliyet, Münich'teki kısa süren Komünist rejimine katılmış kimselerin sorumluluğunu tespit etmek üzere 2 néf piyade alayı tarafından kurulan «sorusturma kurulu» na «muhbirlik» yannmakta görevi. Her halde Hitler'in bu sıradaki hizmetlerinden memnun kalınmamış ki, kendisini kullanmakta devam ettiler. Alman ordusu, geleneğinden ayrılarak sıvaselle fasi sekilde nürasına başlamıştı. Ordunun Muhabazakâr görüşlerini yayanın, askerlere siyasi dersler veriliyordu. Hitler de bu dersleri fikir etmektedir. Bir oün, kendi anlatısına göre, bu derslerin birinde Yahudiler, İslav azınlıklarıyla birlikte askerlik yapmak istemediği için kaçıyordu.

Hitler, Viyana'da olduğu gibi Münich'te de parasız, arkadassız ve işsiz olarak yaşamağa başladı. Savas patlavnica. Almanvada bir yahancı olduğunu - Almanya Basbakanı oluncaya kadar Avusturya utruvundan bir yahancı olarak kaldı. Bavyera kralı Louis III'ye basvurarak ordusuna girmek istedi fsteği kabul edildi.

1919 EYLÜL'DE ORDUNUN silâyi belli etti, Hitleri «Alman İşçi Partisi» adı verilen küçük bir gruptan omurîlerini takip etmeye girevverdi.

Aşkarlaşışların fasilîlerinden özellîlik, sosyalist ve komünistlerin faaliyetlerinden endişeleniyordu.

Hitler gidip parti hakkında bilgi almağa başladı. Bir oün, Alman İşçi Partisinin yaptığı toplantı-

lardan birinde, hatiplerden birinin bir Güney Almanya Devleti kurmak için Bavyera'nın Prusya'dan ayrılmıştır. Hitler ayaga kalktı ve adama o kadar şiddetle çattı ki, hatip salondan çıktı. Herkes bu kimseyi tamadığı adamı hayretle seyrederken, adam bilmediği bir adam gelip eline bir broş turtuşturdu. Bu adam, Anton Drexler adında bir cilingirdi ve nasional sosyalizmin gerçek kurucusuydu. Hastalıklı, zayıf, cahil, kötü bir yazar, ondan daha kötü de bir hatip olan Drexler o sırada Münich'teki bir demir atölyesinde çalışıyordu. 7 Mart 1918 de, sendikalarla mücadele etmek ve Almanya için «adil» bir barış sağlamak üzere bir «Bağımsız İşçiler Komitesi» kurmuştur. Drexler, komitenin mevcudunu hiç bir vakit kurtan yukarıya çıkaramadı, 1919 ocağında kendininkine benzer başka toplulukla «İşçi Siyaset Ocağı» ile birleşti; böylelikle üyelerinin sayısı yüz geçmeyen yeni teşkilat «Alman İşçi Partisi» adını aldı. «İşçi Siyaset Ocağı»nın başkanı gazeteci Karl Harrer de partinin başkanlığına getirildi.

Hitler, Alman İşçi Partisindeki tartışmayı takip eden sabah Drexler'in vermiş olduğu broşur okudu. Broşur «Siyaşı uvanı» adını taşıyordu. Hitler, broşürün, kendisinin yillardan beri edindiği düşünceleri aksettiğini hayretle gördü. Drexler, özellikle işçi sınıfına dayanan bir parti kurmak istiyordu, fakat sosyal demokratlar aksine, aşırı millîyetçiydi. Aynı gün, Hitler bir sürpriz bekliyordu: «Alman İşçi Partisi» ne kabul edildiğini bildiren bir kartpostal almıştı. «Kızımkı yoksa zıllımek mi gereğini bileydim. Önceden kurulmuş bir partiye gitmemi düşünmüyorum, kendim bir parti kurmak istiyordum...» BUNDAN DOLAYI Hitler, önce şayeli kabul etmediğini bildiren bir mektup göndermek isted, sonra merakla üstün geldi ve dâvet edildiği komisyon toplantısına gitmemi kararlaştı. Katıldığı toplantı, üzerinde mektuptan da menfi bir intiba yarattı: «Hava gazi lâmbasının zayıf ışığı altında, odukes gene dört kişinin bir masa etrafında oturduklarını gördüm, aralarında bana broşürü veren de vardı, beni hemen sevinçle karşıladı ve Alman İşçi Partisine katıldığım için tebrik etti. Doğrusunu söylemek gerekirse, bir olup bitti karşısındaydım. Bir önceki oturumun tutanlığından, sekretere güvenoyu verildi.

Sonra mali rapora sıra geldi (partinin bütün sermayesi 7,5 marktir). Sonra başkan, Kâl'den, Düsseldorf'tan, Berlin'den gelen birer mektuba yazılın cevapları okudu, tasvip etti... Korkunç, korkunç! BUNDAN DAHİ, daha acinacılıkla idare edilen bir fasılvet düşüntülemez. Böyle bir teskilata girecek miyim?

Hitler, bu soñunun cevabını vermek için iki gün dâvet edildiğinde girmeye karar verdi. Böylelikle Hitler «Alman İşçi Partisi» komitesinin yedinci üyesi oldu.

Nasional sosyalizmi kuranlar iste bu acayıp işsiz güçsüz iktidarı, hayatı basarı kazanamayanlar topluluğuydu. Hareketin ekipi, zekîsiz, katil cilâsinâ Drexler'di; hareketin manevi cerehesini alkılık ve morfizmân salı Eckart temsil etti; askerlerin ve sömâllilerin destasını homoseksüel Roehm sahîvordu. Bir dikkânum arka oda içinde toplanan bu acayıp tonluñun korukucu bir sıvası parti haline getirilen de 30 yaşlarında ve kimzonun tamadığı, mesleki zıvlâkılık olan Hitler'di.

Gelecek sayıda
Bir Diktatör yetisiv

Halkın geçimi ile oynayanlar

Cengiz Tuncer

Siğara dumanına boğulmuş kahvedeki koca koca adamlar ağlıyor. Kılıçlıye çırkı bir adam veryansı ediyor. «Halk, hukuk, adalet. Bizi çiğnediler. Ölsök de mifcadededen vazgeçmeyeceğiz» diyor. Daha bir sürü lâf. Ağdâl ağır, süslü kelimeler. Belli, arkasında gizli bir takım niyetler olduğunu. O koca adamların ağlaması insanı duygulandırıyor. Ben katı yürekli bir adamda değişildim. Ama duygulanmak elimden gelmiyor. İnadına güllümsüyorum. Daha çok kendimi emekli sahne sanatkarları arasında sanıyorum..

150 sayılı kanunla halden uzaklaştırılan kabzimalların yıllık kongresi var. Yön'ün geçen sayısında söylediğimi gibi «İngiltere kalanlar dan ilk ses duyuldu böylece. Hepsini aynı yüksek ton'da konuşuyorlar, «Geri dönceğiz» diyorlar.

259 lar, bir hafta önce Hal Müdürlüğü'nden ayrılan Turgut Budak'ı merhametsizlikle — işgal kuvvetlerinden çok mezalim yapmış — içerde kalan komisyonalıları da «namusuzlukla» suçladılar. Sonradan cemiyet başkanı olunca açıklamalar yapacağı Turgut Budak hakkında ama, polis baskın yapıyor, engel oluyor dedi. Kongre, alkış ve ağlama sesleri arasında kendine has bir havada kapandı. 259 ların gönülde yatan «egemenlik» düşüncesi zaten besbelli uyandı.

Eski güzel günler

Dışarda kalan kabzimalların yüreklerini hâlâ bir ateşe susan eski güzel günler — onlar için — özlenmeyecek gibi değil.

Aylarca toprakla uğrasan müstahsil, malını bir kabzimala yolluyor. Kabzimal malı alıp kendi aksına sınıflandırıyor. Sonra pazar sürüyor. Meselâ 100 sandık mal var diyelim elinde. 100 sandığını da sırmıyor pazar. 10 sandığını sürüyor. Diyelim ki kilosunu 1 liradan veriyor. Halde iki pazar var «esabah pazarı» bir, «akşam pazarı» iki. Sabah pazarında 1 liraya satılan mal aşağıya doğru kayıyor, kaba etme doğru gidiyor, sonra diliğini çikartı-

yor. Ama bu kâğıt üstündeki hesap. Aslında 10 kuruş 20 kuruş satıldığı sanılan mal hiç değilse 50—60 kuruştan satılmış oluyor. Manavın 60 kuruştan aldığı malın faturasını 15 kuruştan almak işine geliyor. Çinkili elinde sabah aldığı iki sandık malın faturası var 100 kuruştan. Akşam aldığı 10 sandık için 15 kuruş fizerinden fatura alınca «Gelir vergisine gitmek için gereklî» yıldız ciro hediyatını aşmamış oluyor. Kabzimal memnun, 60 dan satışı mal 15 kuruştan satmış görünlüyor. Müstahsilin kesesinden kilo başında 45 kuruş, devletin kesesinden her 45 kuruşun vergisini kendi cebine indirmiş oluyor. Kala kala bir yol kalyor. Camın bu müstahsil de aptal değil ya, sabah 100 kuruşa satılan şey akşam 15 kuruşa verilir mi demez mi?

Ben de onu sordum bilenlerden, «demediz» dediler ediyemezdiler. Bir gizel de hikayesi var: Adam İstanbul yaprak yollamış, sarmaklı yaprak. 500 kilo tutuyormuş hepsi. 100 kuruştan satılmış, etniş 500 lira. Kabzimal kâtipine dönmüş «oğlum — demiy — yaz 100 kuruştan». Tam läfini bitirince akılından hesapla-

Sağları boyacı, yüzü boyacı, gözleri çilk boyacı. Ayağında lame papuçlar, ayağında kırmaşık, dar pantolon, boyunda bileğinde altınlar, altınları. * Yaş mutlu ecli, belki de altnıg. * Twist yapıyor, Ça-Ca yapıyor, sonra bar terzahindaki viskisini alıyor, sonra bir İspanyol delikanlısının ensesini öpüyor öpme değil * bu emme, izirmi belki de.. Ko- * cası kırmızı yüzü, iyi yapılmış Amerikalı. Onun da ayağında ko- * caman bir puro var, rengi yeşile * calan bir puro. Körpe bir salata- * lik gibi duruyor ayağında.. * Ben * yüzaltmış yıldan beri viski hâl- * eden şirketin ortaklarından, di- * yor, adım Fed Stein». Sonra ka- * rının kalça figürlerine karşı ka- * lmak kalın güller.

* Bir başkası geçiyor yanından. * o da çapkıncı bir iki kalça ve * ayak figürü yapıyor, sonra kolunu * belime doluyor. «Bu akşam Hil- * ton'da dans, okey!» diyor.

* «Okey!» diyorum. Gene fikir- * diyor. Bir ara belime dolanan kolu * aşağıya doğru kayıyor, kaba etme * doğru gidiyor, sonra diliğini çikartı-

Hal'den atılan kabzimalların Kongresinde dökülen gözyaşları!..

miş 500 kile yaprak 500 lira «çok» demiş kendi kendine. Kâlibe dönmüş «En iyisi demiş sen onu 50 kuruştan yaza bir anda ikiyüzelli Türk Lirasını cebe indirmenin rahatlığı içinde geride kalan 250 lirayı da çok görmüş müstahsil hemen lâfını tamamlaymış. «Yirmibeşten yaz yirmibeşten» diye Tam kâtip kaleme sarılıncı akına son bir çare gelmiş. «Boşver,» demiş. «Yaz yaprak yandı, denize döktük!»..

Bu bir olay sadece, 1960 ortalarına kadar yüzlercesi, binlerce olmus bunun gibi.

Turgut Budak, daha doğrusu Budak'ın temsil ettiği anlaysı bütün bunalımların altına bir çizgi çekmiş, hataları sevapları toplamış 259 Kabzimalı halden atmış. Yeni düzene göre artik kabzimal yok halde. «Satış müssadeli», ya da «komisyoncu» var. Görevleri müstahsil için halî bir açık satış pazarı haline getirmek. Müstahsille, müstehsil arasında kısa köprü olmak.

Artık halde havaya göre seyran yok. Fiatlar keyfi olarak ayarlanamıyor. Ticaretin o doğisme arz talep kanunu gene yürürlükte. Amâ spesifikasiyon önlenmiş elden geldiği kadar Hele bugün istihsal bölgelerinde gerçek fiat esas altınıyor. Bu gerçek fiatın üstline, taşıma, ambalaj, fire ve mal aktışı sağlamak için bir miktar fazla ekleniyor. Bu da yüze 25—30 arasında bir fark ediyor. Mesela Adanada 100 kuruşa satılan portakalın İstanbul'da Halden 125 kuruşa çıkması gerekiyor. İstanbul'da 125 kuruşa satılan portakalın 110 kuruşu müstahsilin cebine giriyor. Oysa eskiden İstanbul'da gerekte 125 kuruşa satılan portakaldan müstahsilin cebine 50—60

Turgut Budak'ın Halde yaptıkları kabzimalların kopardığı gürültüyü haklı gösterecek şeyler değil. Eskiden Halde 5 değişik fatura yapma imkânı vardı. Maali olan manava başka, Hal idaresine başka, müstahsille başka fatura göstermek, vermek, daha açık-

cası yutturmak mümkün. Oysa şimdî onun yerine soğuk damgalı tek fatura esası konus. Almadaki eski bağıboşluğa çare olarak mal alım defteri zorunluluğu var. Bir manav tek bir elma alsa deftere yazmak zorunda. Bu da manavlardaki malın fiat kontrolünü kolaylaştırır.

Sabah pazarı ile akşam pazarı arasındaki korkunç muvazenesizlik önlenmiş. Kabzimallar bunun da açıkça alehinde bulunamıyor.

Ama iste 29 Martta yapılan kongrede bu yeni aldatmaca kampanyası açıldı. Eski güzel günlere özlem çeken kabzimallar bu oyuna devam edeceklerdir. İlgililer için gözleri açık tutmaktadır, kabzimalların anlatacağı hırsı, dramatik hikâyelere kolay inanmakta başka çare yok. Yoksa «ah bir daha girebilsek» arzulayıyla yanıp tluşan 259'lar bir giderlerse ko'av kolay çıkmazlar bir dala.

hangi parfümlü, sevip, sevmeyeğini aratıyordu.

Bu yaşlı kadınların hemen hep içinde bir direnme vardı, yaşıyla, ya karşı direnme. Ya da ikinci tura, ilk gençlik turuna başlama isteği. Refah getiriyordu onlara bu râha'lılık getiriyordu. Bir başka sorun, bir başka istes yoktu onlar için.

Daha yaşı, daha tırtı olanılar geminin güvertesine çıkmışlar, şezlongları uzanmışlardır. Üstlerinde mavi mavi lekeler olan pörzümüş bacaklarını, yok yok baldıruları, ilk Marmara güneşine, ilk Marmara göğüne ağlışlardı, iple rinden belki «Yaşma yok kör geytan» oyduları.

Geminin başka salonuna geçti. Birbirinden güzel, birbirinden rahat salonda bunlar. Sonra yumuşak yumuşak hâlbalar, yumuşak yumuşak koltuklar. Koltuklardan birinin kumasını tuttu bir arkadagım. «Bu kumagtan ne güzel eibise olur» dedi ve içini çekti... Sonra başka yerlerinde barlar, orkestralalar. Yüzme havuzları, vitriner, sinemalar, tiyatrolar, televizyonlar, doktorlar, kafeler, masörler masörler vardı.

Gene kürklü, yaldızlı biri ile karsılışıyorum. Batının uygurlığı, Batının inceliği olacak, tanrı, tanrı, mutlu gülüyorlar, mutlu selâm veriyorlar adama. Daha doğrusu gülümek en başta gelen özellikler. Oysa bilmeler bizde gülmesini biceren kaç kişi var!

Bir başka büyük salonda kana ni Ahmet Yatman, Folklor ekibi, Türk lokumları. Türk sigara ve içikleri var. Kalkan ekimiz trans atlantigin cilâh pistine güm güm iniyor. Ladyler, centilmenler alkışlarını esirgemiyorlar.

Bu arada Basın Yayın ve Tırızı memurlarından biri, «Ah diyor, biç olmasız bunların yarısı inşte İstanbul. Ve bu alkışlar, kez dövizde de esirgemeler İstanbuldan, alıhı esirgemeler...

Dua eder gibi konuşuyordu memur. Dışarda bir başka lady Boğaz'ı seyrediyor ve içice bir fareye benzeyen küçük köpeğini battaniyesine sardı.

Celâlettin Çetin

Milyonerler oemisinin genç gönüllü geceklileri

On yıl önceki «Yılanların Öcü» olayı

«Âşık Veysel'in hayatı»

NELER DEDİLER...

«Şimdi Anadolu'da bir film oynuyor. İsmi «Hac Yolu». Konusu, memleketten Arafat'a kadar hac yolculüğünün meşakkatli safhaları. Bu, «El-Hac» ismindeki bir Mısır filminden bozmadır. - Yasak ettirilir korkusuya İstanbulda oynatıldığı için onu göremedik. Haber alıyoruz ki, bu filmin yaratığı mistik hava ile bu havadan faydalanan yobazlar, Anadolu'yu işlenmeye başlamıştır.★ Bu filme Ankara sansürü izin vermiştir. Bu sansürün izinleri de yasakları gibi anormal oluyor. Bir film ki, Suudi Arabistan devleti ile yobazların yararına, vatandaşlığı düşünmez, korumaz, sanat değildir, sansur nizamnamesine uygun değildir, yerli değildir. - İstanbul'un fethi- filmini yasak edecek kadar Türk filmlerinden hoşlanmamış Mısır'dan gelmedir. Burada ufak bir rötuşla yerli film muamelesi görür, yurtaçın sömürülmesine vasıt olur.» (Şakir Sırmalı, «Cumhuriyet», 14-8-1953).

★
«İki ay sonra Türkiye'de yerli ve yabancı filmlerin kontrolünü sağlıyan sansür nizamnamesi, yirminci yılını dolduracak. Mutlu bir yıldönümü olduğu ileri sürülemez. Nasıl ileri sürülsün ki, sinema gibi dev adımlarıyla ilerleyen bir sanat ve endüstri koluya, üstellek düşünme hürlüğü, sanatçının çalışmasıyla ilgili bir hukuk düzeni, yirmi yıl bütün değişik şartlara rağmen olduğu gibi kalmıştır. Film sansürü, yalnız düşünce ve sanatçının hürlüğü bakımından değil, aynı zamanda sinemanın endüstri olarak gelişmesi bakımından da bugün artık tamamıyla yetersizdir. 1939 da sansür nizamnamesi yayıldıği vakit yilda beş film çevriliyordu, bugün yillardır yapım yüz sayısının üstündedir. Yirmi yıl önce hazırlanan film sansürüne bugün uygulamışa kalkışmak, delikanlılık çığma girmiş kimseye çocukluk elbiselerini giydirmek kadar gülünç bir davranıştır. Kaldı ki, değil bugün, 1939 da bile asla «liberal» söylemeyerek kadar geri bir sansür düzeni 1939 da hala yürürlükte kalmamasını özürülü gösterecek sebep de yoktur... 1939 tarihli nizamname, en toptancılardan en demokratına kadar bütün ülkelerde varlığı kabul edilen «film sansürü»nün en sıkılarından biridir. Bir kere tek bir sansür değil, dört çeşit sansür ortaya koymaktadır; ikincisi, sansür kurulu tamamıyla hükümet memurlarından meydana gelmektedir, bir tek meslek temsilci bile yoktur; üçüncüsü, nizamnamesinin dayandığı ilkeler son derece belirsiz, kypak, her çeşit yorumu elverişli, bundan dolayı sinemacıların zararına işleyecek özellikle; dördüncüsü, bütün bu elverişsiz durumlara karşı sinemacıların uğrayacağı maddi ve manevi zararları karşı gerçekten işleyebilecek, hakkını aramasını sağlayacak bir dayanak yoktur.» (Nijat Özön, «Dost» Mayıs - Haziran 1959).

★
«Sansür heyeti yerli ve yabancı filmleri seyrederken, elindeki Nizamname çerçevesinde, bir çok hususları inceler. Hemen hâve edelim ki, bizde bu iş maalesef pek ilkel bir zihniyetle ifa edilmekte ve çoğu zaman yersiz müdaħħebelerle karşılaşmaktadır. Sansür heyetinin Türk filmlerine karşı, yabancı filmlere kıyasla, daha sıkı davranışları da bir gerçekdir... Coğu zaman Türk memuru rüsvet almaz. Türk köylüsü eroplak evakla dolasmaz. Hattâ Türk erkeğin karısını aldatmaz, elbî, asrı ve gülüne möllâhazaları dikkate alan bu he-

Sansür film çeviriyor

Bir daha belirtelim: Sansür tüzüğüne göre sansür kurulu bir film üzerinde ancak şu üç karardan birini verebilir: 1) Toptan red, 2) Toptan kabul, 3) Bazı değişikliklerle kabul. Sansür kurulu bir de «teamül» ü vardır: Topdan red kararı hemen hiç uygulanmaz. Bunun sebebi, bir yandan sansür kurulu daha önce, çevrilmesini istemediği senaryoyu reddetmek yetkisini taşımı; bir yandan da bu yetkiyi taşıyan bir kurulun, çevrilme iznini verdiği bir senaryoya göre meydana getirilmiş filmi yasaklamakla yükleneceği maddi ve manevî sorumluluğun ağırlığıdır. Bundan dolayı, sansür kurulu, senaryosu kabul edilmiş bir filmi ya olduğu gibi kabul eder, ya da bazı değişiklikler ister. Fakat «teamül» e göre, bu değişiklikleri isterken sansür kurulu şu ölçüye dayanmak zorundadır: Ancak senaryo dışına çıkmış bölgülerin değiştirilmesini istiyebilir. «Yılanların öcü» nde böyle olmamıştır. Kurulun en «sert» üyeleri bile «Yılanların öcü» nün toptan reddedilmesi gerektiği

ğini ileri sürememişlerdir. Fakat kurul, 10 günlük savşaklamadan sonra «Yılanların öcü» nde, gerek görüntülerde gerekse konuşmalarda, filmin üste birine kadar yayılan değişiklikler istemiştir. Oysa bu istek, film ile senaryo arasında uygunluk olmaması sebebine dayanmamaktadır. Nitekim sansür kurulu, değiştirilmesini istediği hususlar için, «yukarıda belirtilen bazı hususlar senaryoda mevcut olmakla beraber...» diyerek bunu «ikrar» etmiştir. İşin gerçeği şudur: Sansür kurulu, filmi reddetmek cesaretini göstermemiştir, fakat yarınmanın bir daha girişimyeceği değişiklikler istiyerek bu red kararını başka yollardan sağlamak peşine düşmüştür. Sansür kurulu'nun daha önce senaryoda kabul edilmiş bitiş sahnesini bile istemiyerek, bir senaryocu edasıyla yeni sahneler düzenleme kalkması, «mizansenler» düzmesi, ancak şaskılık, sorumsuzluk, yetkiyi kötüyü kullanma, kötü niyetle vasiflendirilebilir. Asaâda, bu «nevzuhur» sinemacıları, isbasında gösteren bazı parçalar bulacaktır:

İraçzı'nın söylediğii «Yılanları kadar olamadınız, insan ծenli bırakmamalı, elliinden gelmeyeni yapmamızı. Ünlüme çikanın kafasını bile kirarız, bununa Haci Ali'nin kafasına bütün kuvvetin vuracağımız» sözlerini;

«Muhtarım Haci Ali'ye söylediğii «Padışah cellâfları» ibaresinden «padışah» kelimesini:

«Kerpiç kramına giderken İraçza'nın söylediğii «Askerîye... gecce talimi gibi» şeklinde konuşmamı.

Beline taş atılma suretiyle çocuğu döşürülmüş Hatice'nin tedavisi için getirilen sağlık memurunun kendisine sorulan sorular karşısında verdiği cevaplar, bitaraf olarak ve her vatandaş gibi böyle durumlarda karanın yollarına müracaat hakkına sahib olduğunu fikrini telkin etmesi gerekirken bunu yapmadığın dan bu sahnedeki cevabı konuşmanın buna göre tanzimi, milim kün olsadıñ takdirde çıkarılmış.

İraçza ve oğlu ve gelini Hatice'nin kaçı ile savcılığa müracaat etmek fizere filme son teşkil etmemesi ve cereyan eden vakaların savcılığa intikal ettilmesi, savcının bir müzeykere de Haci Ali ve Muhtarı suçu olarak celbetirmesi, keza savcının İraçza ve oğlu Bayram'ın haklarını kendi kenderine almayı kalkışmaları bareketlerini suçsayıp haklarında kanunu takipat yapılaçğını açıklaması, Muhtarın vazifesini sultusmal ile adam dövdürmekten ve Haci Ali'nin de cocuk dışmasına sebebiyet vermekten dolayı keza haklarında takibat yapılmakta olduğunun savcı tarafından belirtileşile ilgili söz ve sahnelerin filme eklenmesi.

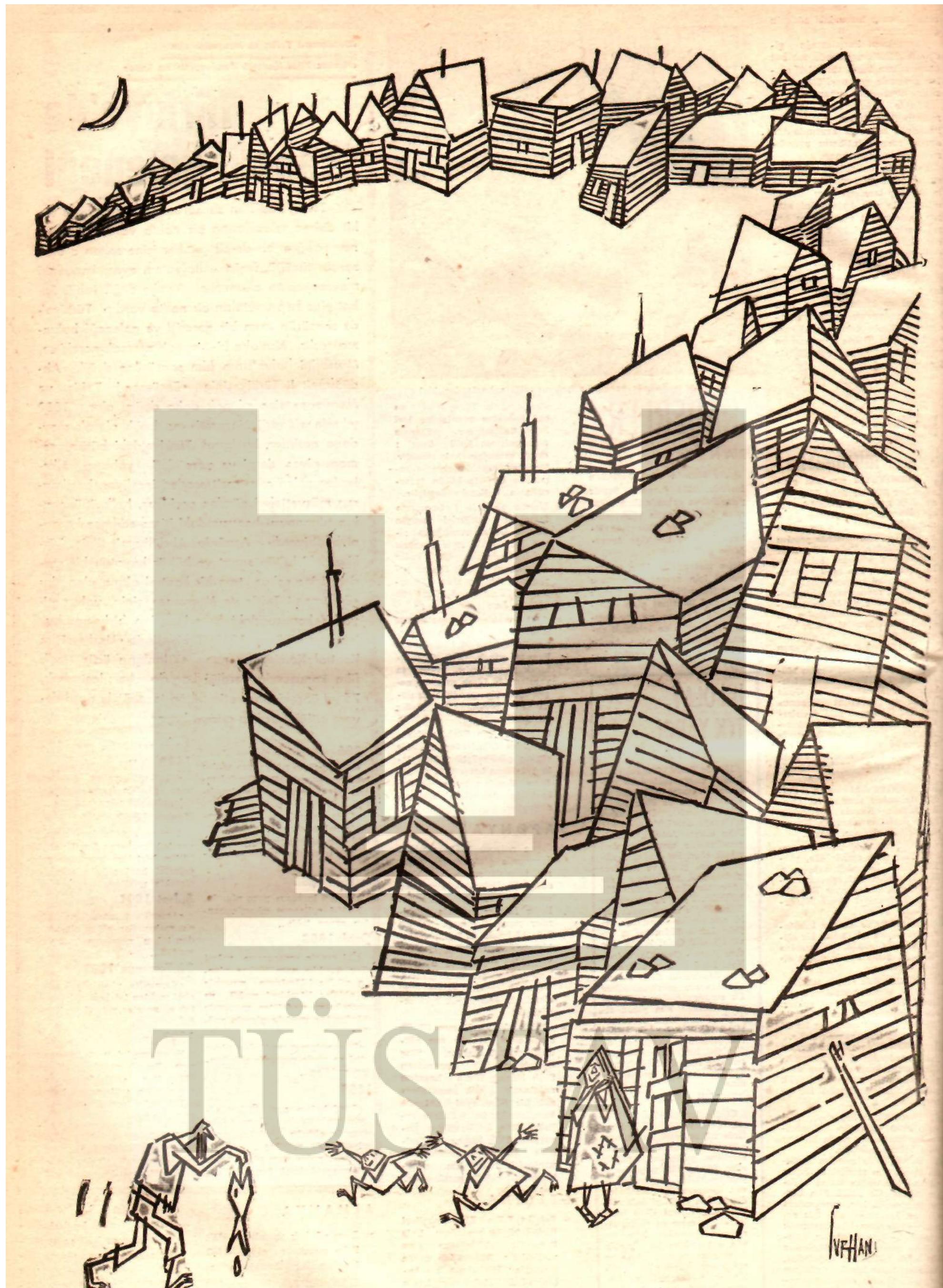
Bayram'ın köyün içersinden geçenken Hoca'yı işaretle karışına söyledi: «Yahu şaşıyorum su Beyfullah Hoca'ya. Çok zaman adınum aitmeye derman olmaz ell bolca para görmez, oğlu sözündü tuşmaz, karısı yüzüne gülmez, yine de sıkır çekers şekilde konuşmasıyla karışının buna cevaben söyledi: «Tövbe de, tövbe de, gânahâ gi-

yeten üyelerinin bazı konular karşısında da pek sorumsuz davranışını üzürelerken müsahade etmekteyiz... Bu ve buna benzer davranışlar Türkiye'de film sansürü işlerinin artık 1960 yilina yakışır bir zihniyetle ele alınması gerektiğini koymaktadır. İlgililerin, 1936 da Faşist İtalya'sında tabbik edilen Sansür Nizamnamesinden aynen tercüme edilerek hemen hemen aynen benimsenen şimdiki nizamname ile bu işin yürütülmescine imkân kalmadığını idrâk etmeleri zamanı gelmiştir.» (Semih Tuğrul, «Tercüman», 12-3-1960).

★
«Polis devletinden hukuk nizamına geçiş günlerinde ele alınması gereken konulardan birisi de Türk filmciliğidir. Zira Türk filmciliğinin dünya film sanatına yaklaşabilmesi, Türkiye'de tabbik edilmekte olan sansür sisteminin kaldırılması na bağlıdır... Polis idaresinde, daha doğrusu polislerce çevrilen Türk filmlerinin seviyesi ortada. Son yılların bütün teknik ve bilgi bakımından Türk filmciliğine bazı ilerlemeler getirmiş olmasına rağmen sanat seviyesinde bir arpa boyu yol alınamaması, polis sansürüne korkunç baskısı sonucudur. Operatörler polis nezareti içinde çalışmağa mecbur kılan bir sansür nizamnamesi ve polis müdürüne tabii aza olduğu bir sansür yürürlükte kaldıka, Türk filmciliğinin dünya film sanatı ile herhangi bir yakınık kuracağını sanmak, umutları en yersizdir.» (Burhan Arpad, «Vatan», 13-6-1960).

★
«Sinemanın bir kamu hizmeti olarak değerini ve sinemacılık fikri hürriyetinin önemini devrimden sonra İstanbul Üniversitesi'nde kurulan Anayasa Komisyonu çok iyi anlamıştır. Bu komisyon tarafından hazırlanan Anayasa tasarısını getirdiği en müspet, en ileri hükümlerden biri, sinemadan sansürün kaldırılması idi. Bu hükmün, şimdi, Kurucu Meclis tarafından hazırlanan Anayassada da alıkonulması beklenir. Sinema için bu kadar liberal bir hukum belki bütün hür dünya için de bir yenilik olacaktır. Fakat hür dünya bu yenilikte çok geç kalmıştır. Bugün, bir romanın sansür edilmesi bize ne kadar tahammül edilmez bir gerilim gibi görünebilir, aslında, film sansürü de o kadar geriliktir. Bir kere film sansürü kaldırıldıktan sonra, bunun korkulaçık hiçbir yönü olmadığı, hür bir toplum için, romanın, şiirin sansür edilmemesi kadar tabii olduğu her halde görülecektir.» (Bülent Ecevit, «Ulus», 8-2-1961).

«Biz her işin aksını yapmışız. Açıktı düşüneceğimizde bir senaryoyu yasak etmişiz. Ama yüzlerce baldır-bacak, tırençlik akan senaryoyu severek tasdik etmişiz. Şu yazısı zarken, o filmler gözümüzün önüne getiriyor da kusacağım geliyor. Su sansür heyetinin de amma midesi varmış! Bu kadarı de olmaz. Bu kadar korkunç bir şeyi n'olur, şu millete reva göremeyin. Sinema yirminci yüzyılın bir numaralı halk sanatıdır. Bunu bu içgençlikte bırakmayın. Sinemacılar, bu aşağıdak filmler tarafından Türk halkı sömürülüyor. Duygusu, zevki sömürülüyor. Sunun önüne geçin. Bu filmler böyle sürüp gitince halkımız mahvolacak. Evet, evet bu filmleri yasak etmeli. Bu sansürü tezeden kaldırımlı. Su sansürdeki kişilere bir tek film bile emanet etmemeli... Ne duruyorsunuz, Sayın İsmet İnönü? Su antodemokratik sansürü kaldırırm.» (Yaşar Kemal, «Cumhuriyet», 14-2-1962).

TÜS

I N İ S A N